

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı

MANZÛME-İ HATÎCETÛ'L-KÛBRA
(Metin-İnceleme)

Yüksek Lisans Tezi

Rahim ERARSLAN

Sivas
Ekim 2016

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı

MANZÛME-İ HATÎCETÛ'L-KÛBRA
(Metin-İnceleme)

Yüksek Lisans Tezi

Rahim ERARSLAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Âlim YILDIZ

Sivas
Eylül 2016

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Türk İslam Edebiyatı
Tezin Başlığı :Manzûme-i Haticetü'l-Kübra (Metin-İnceleme)
Savunma Tarihi : 09/ 09 / 2016
Danışmanı : Prof. Dr. Âlim YILDIZ

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Danışman :	Prof. Dr. Âlim YILDIZ	
Üye :	Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Yusuf YILDIRIM	

Oy Birliği
Oy Çokluğu

Rahim ERARSLAN tarafından hazırlanan Manzûme-i Haticetü'l-Kübra başlıklı tez,
kabul edilmiştir. ../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Rahim ERARSLAN

ÖN SÖZ

Türk İslam Edebiyatı, Türklerin İslam'ı kabulünden başlayarak klasik olarak değişikliğe uğramadan Tanzimat Dönemi'ne oradan da bazı değişikliklerle günümüze kadar ulaşan din ağırlıklı edebi ürünler ile yazar ve şairleri inceleyen bir bilim dalıdır. Tüm İslâmî ilimlerde olduğu gibi bu alanın da ilk kaynakları Kurân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerdir.

Yine bu edebiyatta en çok işlenen konuların başında doğal olarak Hz.Peygamber ile ilgili dini edebî türler gelmektedir. Şâir ve yazarlar O'na olan sevgilerini göstermek, insanlara Hz. Peygamber'i sevdirmek, hem ahirette onun şefaatinin kazanmak hem de onunla ilgili en azından bir eser vermiş olmak gibi maksatlarla bu alanda çokça eser vermişlerdir. Aynı zamanda Hz.Peygamber'in ilk hanımı, ilk Müslüman, Hz.Peygamber'in çocuklarının annesi ve her şeyiyle örnek bir hanım olan Hz. Hatîce ile ilgili de birçok eser kaleme alınmıştır. İşte biz de böyle bir müstesna şahsiyetle ilgili Türk-islam Edebiyatında yazılan eserleri araştırıp bir araya getirmek, aynı zamanda Hz. Hatice'nin hayatını ve Hz. Peygamber ile evliliğini anlatan müstakil bir eser olan *Manzume-i Haticetü'l-Kübra* isimli eseri de inceleyip onunla ilgili bilgi vermeyi amaçladık.

İlk olarak Hz.Hatice'nin hayatını kaynaklardan istifade ederek anlattık. Daha sonra edebiyatımızda Hz. Hatîce ile ilgili yazılan yedi tane yazma eser hakkında malumat verdik. Yine bu yazma eserlerde, Hz. Hatice'nin hangi yönlerden ele alındığından bahsettik. Ayrıca Türkiye'de Hz. Hatîce ile ilgili yapılan çalışmalarla ilgili özet bir bilgi verdik.

Daha sonra ise Hz. Hatîce ile alakalı müstakil bir çalışma olan yazarı bilinmeyen *Manzume-i Haticetü'l-Kübra* isimli yazma eseri, üç adet nüshasıyla karşılaştırmalı olarak okuyup inceledik. Manzum bir metin olan bu eser Hz. Peygamber'in İslamiyet öncesi hayatına dair de önemli bilgiler vermektedir. Bu açıdan da büyük önem arz eden mesnevi tarzında yazılmış ve daha önce üzerinde dil çalışması yapılan bu eseri de dini edebi türler açısından inceleyip onunla ilgili bilgi verdik. Bu çalışmamda her zaman yanımda olan, bana destek veren değerli

hocam Prof. Dr. Âlim Yıldız'a minnettarım. Yine çalışmalarım esnasında bana hep yardımcı olan fedakâr eşime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
GİRİŞ	1
HZ. HATİCE’NİN HAYATI VE KİŞİLİĞİ.....	1
1. Hz. Hatıce’nin Doğumu, Nesebi ve Künyesi.....	1
2. Hz Hatıce’nin İlk Evlilikleri ve Çocukları.....	2
3. Hz.Hatıce’nin Ticarî Hayatı ve Hz. Peygamberle Ticari Ortaklığı.....	3
4. Hz. Peygamber ile Evlilikleri.....	3
5. Hz. Peygamber ile Evliliğinden Olan Çocukları.....	5
6. Vefatı	6
7.Kişiliği, Şemâli ve Ahlâkı.....	7
1. BÖLÜM.....	9
TÜRK EDEBİYATINDA HZ. HATİCE VE HZ. HATİCE	9
ÇALIŞMALARI	9
1.1. Türk Edebiyatında Hz. Hatıce.....	9
1.2. Türkiye’de Hz. Hatıce İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	19
1.2.1. Tezler.....	19
1.2.2. Kitaplar.....	22
2. BÖLÜM.....	27
MANZÛME-İ HATİCETÛ’L-KÛBRA	27
2.1. ESERİN TANITILMASI.....	27
2.1.1. Adı – Şâiri	27
2.1.2. Yazılış Tarihi.....	27
2.1.3. Nazım Şekli ve Beyit Sayısı.....	28
2.1.4. Eserin Yazılış Sebebi	30
2.1.5. Mesnevînin Tertibi	31
2.2. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	32
2.2.1. Eserin Vezni	32

2.2.2. Eserin Kafiyesi	34
2.2.3. Dil ve Üslup.....	37
2.3. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	39
2.3.1. Olayın Özeti.....	39
2.3.2. Kahramanlar	42
2.3.3. Dinî ve Tasavvufî Unsurlar	49
2.3.3.1. Dinî Unsurlar	49
2.3.3.2. Tasavvufî Unsurlar	57
2.4. ESERİN NÜSHA TAVSİFİ	59
2.5. METİN NEŞRİNDE İZLENEN YÖNTEM.....	60
2.6. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	61
2.7. METİN	62
SONUÇ	173
KAYNAKÇA.....	175
ÖZ GEÇMİŞ	179

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselâm
age	: Adı geçen eser
agmad.	: Adı geçen madde
b.	: Bin
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
mn.	: Matbu nüsha
m.	: Milâdi
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm, ölümü
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
thk.	: Tahkik, tahkik eden
trc.	: Tercüme, tercüme eden
yna.	: Yazma nüsha a
ynb.	: Yazma nüsha b

ÖZET

Bu çalışmada Türk edebiyatında Hz. Hatice konusu ve Hz. Hatice ile alakalı yazarı belli olmayan 47 varaklık bir el yazması metin ele alınmıştır. Çalışma giriş, birinci ve ikinci bölüm olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde Hz. Hatice'nin doğumundan başlayarak vefatına kadar olan hayatı ve Hz. Peygamber ile evlilikleri kaynaklardan yararlanılarak anlatılmıştır. Ayrıca yine bu bölümde Hz. Hatice'nin kişiliği, şemali ve ahlakı gibi konular hakkında da bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde Türk Edebiyatında Hz. Hatice konusu ele alınmış ve bu konuda yazılmış yedi tane yazma eser hakkında bilgi verilmiştir. Bu eserlerin hangi konulardan bahsettiği ayrıntılarıyla verilmiştir. Aynı zamanda bu eserlerde, Hz. Hatice'nin hangi yönlerden ele alındığı konusunda bilgi verilmiştir. Özellikle bugüne kadar okunmamış 91 varaklık yazma eser de okunup, tanıtılmıştır. Yine bu bölümde Türkiye'de Hz. Hatice ile alakalı yapılan çalışmalar, tezler, makaleler, kitaplar gibi başlıklarla gruplandırılarak özet halinde verilmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise yine yazma bir eser olan ve çalışmamıza kaynaklık eden 47 varaklık eser transkribe edilerek üç nüshasıyla birlikte karşılaştırmalı olarak okunmuş ve eser hakkında bilgi verilmiştir.

Son olarak da çalışmada yararlanılan kaynaklar verilip çalışma tamamlanmıştır.

ABSTRACT

This study has included a 47 paged manuscript by an anonymous author about Hz Hatice and texts about her in Turkish Literature. The study consists of 3 parts: introduction, the first chapter and the second chapter

The introduction deals with Hz Hatice's life from birth to death and includes .her marriage with Prophet Muhammad using relevant resources were described.. The personality, physical appearance and morality of Hz Hatice have also been described.

The first pasrt deals with Hz Hatice's life and includes reviews of 7 manuscripts written about this topic in Turkish literature. The themes of the manuscripts have been delineated in detail. We have introduced a new 91-paged manuscripts into academic setting, which was not read by anyone before.

The second part of the study involves the general revision and categorization of the theses, surveys, books, articles, researches and other studies in Turkey.

In the last part of our study another 47 paged manuscript was used as a reference. The manuscript was transcribed, read in comparison with three other issues of it and relevant information was provided.

Finally, the resources and references of the study have been attached to the bibliography.

GİRİŞ

HZ. HATİCE’NİN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1. Hz. Hatice’nin Doğumu, Nesebi ve Künyesi

Miladi 556 yılında Mekke’de doğmuştur. Soyu dedelerinden Kusay’da Resul-i Ekrem’in soyu ile birleşir. Kureyş’in eşrafından olan babası Huveylid kaynakların önemli bir kısmına göre Ficar savaşında ölmüştür. O Hatice binti Huveylid b. Esed b. Abdul- Uzzâ b. Kusayy b. Kilâb b. Murre b. Kâb b. Luayy b. Galib b. Fihri’dir.¹

Annesi Fatıma bint Zaide (Zeyd) b.Cüdebe (Esam) el –Amiriyye olup onun soyu da Lüey b.Galib’de Resulullah’ın soyu ile birleşir. Hatice’nin üstün iffeti sebebiyle İslamiyetten önce “Tahire” lakabıyla anıldığı bilinmektedir. “Kübra” sıfatı ise Resûl-i Ekrem’in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerden itibaren kullanılmıştır.²

Yine Hz. Hatice, ticaret sahasındaki çalışmalarından dolayı da “Tâcire”(Tüccar Kadın) olarak lakaplandırıldı. İkinci evliliğinden olan kızı Hind’e nisbetle “Ümmü’l-Hind”, Peygamberimizden olan ilk çocuğu Kasım’a nisbetle “Ümmü’l - Kasım” ve toplumdaki saygın konumundan dolayı da “Seyyidetü Nisâ-i Kureyş” (Kureyş kadınlarının hanımefendisi) şeklinde künyelendirdiği anlaşılmaktadır. Bu künyelere ilaveten Hz. Peygamber’i tereddütsüz ve derhal tasdik etmesi sebebiyle Hz. Ebu Bekir’e ‘es-Sıddik’ Hz. Hatice’ye ise ‘es- Sıddika denilmiştir.³

¹ Muhammed İbn-i Hişam, *İslâm Tarihi, Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi*, (trc.) Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul 1985, s. 252.

² Yaşar Kandemir, “Hatice”, *DİA*, İstanbul 1997, C. XVI, s. 465.

³ Ünal Kılıç, *Mü’minlerin Annesi Sevgili’nin Sevgilisi Yâr-ı Rasûl Hz Hatice-i Kübra*, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 2015, s. 20.

Yine bazı kaynaklarda sonradan ikisi de hıristiyan olan Roma İmparatorluğu müşavirlerinden Osman ibnü'l- Hüveyris ve Varaka ibn Nevfel'i yetiştiren Esed kabilesinden olduğu söylenmektedir.⁴

2. Hz Hatice'nin İlk Evlilikleri ve Çocukları

Hz.Hatice evlilik çağına gelince amcasının oğlu Varaka b. Nevfel ile evlenmesi uygun görülüşse de bu evlilik gerçekleşmemiştir. Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki evlilik yapan Hz. Hatice, ilk evliliğini Ebu Hale Hind b. (Nebbaş b.) Zürare et-Temimi ile yaptı. Bu evlilikten, Resul-i Ekrem'in şemailine dair rivayetiyle tanınan ve onun terbiyesinde yetişen Hind adlı oğlu doğmuştur. Ebu Hale'den bir de kızı olduğu söylenmektedir. Daha sonra Atik (Uteyyik) b. Abid (Aiz) el -Mahzumi ile evlenmiştir. Ondan da Hind (Ümmü Muhammed) adında bir kızı oldu. Kaynakların bir kısmında Hz. Hatice'nin önce Atik ile onun ölümü üzerine Ebu Hale ile evlendiği de kaydedilmektedir.⁵

Zengin ve güzel kadın kendini çocuklarına ve işlerine hasretmiştir ve ikinci kocasının ölümünden itibaren tekrar evlenme tekliflerini daima reddetmiştir.⁶

Ölen iki kocası da Mekke'nin önde gelen ailelerine mensup, ticaretle uğraşan ve çok zengin kişilerdir. Bunlar vefat edince Hz. Hatice'ye yüklü miktarda miras kalmıştır. Tabi ki buradan Hz. Hatice'nin sahip olduğu zenginliği tamamıyla vefat eden kocalarından kalan mirastan kaynaklandığı anlaşılmamalıdır. Zira Hz. Hatice, daha önce de ifade ettiğimiz üzere bir kadın olmasına rağmen tâcire lakabını hak edecek derecede iyi bir tüccar haline geldi, ticarî kabiliyet ve bununla gerçekleştirdiği faaliyetlerle Mekke toplumunda pek çok kimsenin ancak ortaklaşa düzenleyebileceği kervanları tek başına oluşturarak sefere gönderme başarısı elde etti. Hz. Hatice'nin ilk iki eşiyle evliliğinin ne kadar

⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, (trc.) M. Said Mutlu, İstanbul 1966, s. 65.

⁵ Kandemir, s. 465.

⁶ Muhammed Hamidullah, *age*, s. 65.

sürdüğüne dair kaynaklarda herhangi bir rivayete rastlanmamıştır, ancak onun evliliklerinin kısa sürdüğü söylenebilir.⁷

3. Hz.Hatîce'nin Ticarî Hayatı ve Hz. Peygamberle Ticari Ortaklığı

Hz. Muhammed, Hz. Hatice'nin kuzeye ve güneye yönelik düzenleyeceği kervan seferlerinde görev yapacak, tecrübeli, kabiliyetli ve güvenilir birisini aradığı yönündeki bilgi üzerine amcasına giderek ona halini arz etmiştir. Daha çok gelir elde edeceği bir işte çalışmak istediğinden bahsederek Hz. Hatice'nin hesabına çalışabileceğini amcasına söylemiştir. Bir anlamda amcasından Hz. Hatîce nezdinde teşebbüse geçerek işe alınmasını istemiştir. Ebu Tâlib de bu şekilde düşünmüş olmalıdır ki, bu maksatla yeğeni Hz. Muhammed (s.a.v.)'e belki çok kâr eder diye Hz. Hatice'nin ticaretine katılıp hissedar olmasını teklif ve teşvik etmiştir.⁸

Hz. Hatîce güvenli bulduğu kimselerle ortaklaşa ticaret yapmaktaydı. Tanıdıklarının tavsiyesi üzerine, çevresinde üstün ahlak sahibi ve güvenilir bir genç olarak bilinen Hz. Muhammed ile ortaklık anlaşması yapmış ve kölesi Meysere'yi de hizmetine vererek Şam'a (Suriye) gitmesini istemiştir.⁹

Hz. Hatîce ticari temsilcisine kalpten bir bağlılık duymakta gecikmedi. İş bahanesi ile O'nu sık sık evine davet etmiştir; mevsim yemişleri ve diğer küçük hediyeler göndermiştir.¹⁰

4. Hz. Peygamber ile Evlilikleri

Hz. Hatîce, Suriye'ye giden kervanın elde edeceği kârdan daha çok, gerek yol boyunca gerekse ticari faaliyetleri esnasında Hz. Muhammed'in tavır ve davranışlarını merak etmiş ve onun kişiliğiyle net bilgiler ve kesin kanaat elde etmeyi beklemiştir. Kendi namına müteaddid defalar ticaret yapan Hz. Muhammed ile olan ticari ilişkiler dolayısıyla onu yakından tanıma imkânı bulan

⁷ Ünal Kılıç, *age*, s. 30.

⁸ Ünal Kılıç, *age*, s. 39-40.

⁹ Yaşar Kandemir, "*aynı madde*", s. 465.

¹⁰ Muhammed Hamidullah, *age*, s. 65.

Hz. Hatice'nin bu ticari ortağına karşı hissi bir yakınlık içerisinde girdiği anlaşılmaktadır. Onu evine iş vesilesiyle sık sık davet etmiş, iş görüşmeleri esnasında ona ikramlarda bulunmuştur. Utangaçlığı ve güvenilirliği ile tanınan genç Muhammed (sas) ise ar ve hayâ duyguları içinde daima gözleri eğik bir şekilde Hz. Hatice'ye mukabelede bulunmuştur.¹¹

Hz. Hatîce ticari temsilcisine kalpten bir bağlılık duymakta gecikmemiştir. Bir müddet tereddüitten sonra Hz. Hatice bir gün sırrını dostu Nüfeyse'ye açmış ve ona lazım geleni gizlice ve münasip bir şekilde yapmasını söylemiştir. Nüfeyse bir gün Hz. Muhammed (sav) ile samimi bir konuşma imkânı buldu. O'na dedi ki: Oldukça yaşlısın; iyi bir aileye mensupsun; iyi ahlakınla nam salmışsın, şu halde niçin evlenmiyorsun? Kolaylıkla münasip bir kadın bulabilirsin. O'da müstakil bir yuvayı idame ettirecek maddi imkânlarla sahip olmadığını beyanla mazeret diledi. Ve Nüfeyse cevap verdi: Fakat sen hem zengin, hem de güzel ve iyi bir aileye mensup birini bulursan? Hz. Peygamber hayretle: Kim olabilir? Dedi. Nüfeyse de Hatîce dedi. O'da daha sonra bu teklifi kabul etmiştir.¹²

Hz. Muhammed aldığı bu teklifi amcalarına götürdü. Ebu Talib, kardeşleri ve Hz. Muhammed'in katılması ile Hatîce'nin evinde yapılan toplantıda onun amcası Amr b. Esed'den yeğeni Muhammed için Hatice'ye talib olduğunu söyledi ve yeğenin 500 (veya 400) dirhem, bazı kaynaklara göre ise yirmi dişi deve mehir vereceğini belirtti. Amr da bu evliliğe izin verdi.

Bazı rivayetlerde Ebu Talib'in yerine kardeşi Hamza, Hz. Hatice'nin amcasının yerine de babası Huveylid zikredilmektedir. Kaynakların bir kısmında, babasının (veya amcasının) bu evliliğe razı olmayacağını bilen Hz. Hatîce'nin onu merasimden önce sarhoş ettiği, aylıp kızını evlendirdiğini öğrenince Ebu Talib'in yetimine kız veremeyeceğini söyleyerek bu evliliğe itiraz ettiği, Hatîce'nin ise böyle bir şey yapmaya kalkıştığı takdirde Kureyş nezdinde itibar kaybedeceğini hatırlatarak onu bu evliliğe ikna ettiği ileri sürülmüştür. Bu evlilik sırasında

¹¹ Ünal Kılıç, *age*, s. 46.

¹² Muhammed Hamidullah, *age*, s. 65.

Hatîce muhtemelen kırk yaşlarında bulunuyordu. Onun otuz yedi veya yirmi sekiz yaşında olduğuna dair rivayetler zayıf kabul edilmekle birlikte bilhassa ikinci rivayet, hepsi de İslamiyet'ten önce olmak üzere Hatice'nin bu evlilikten yedi çocuk sahibi oluşu gerçeğiyle daha iyi bağdaşmaktadır. Hz. Muhammed'in ise o tarihte yirmi beş yaşında olduğu rivayeti ağırlık kazanmakta, otuz yaş civarında bulunduğu dair rivayetler ise zayıf sayılmaktadır.¹³

Yine Hz. Hatîce'nin kırk, kırk altı ve yirmi sekiz yaşında olduğuna dair rivayetler de vardır.¹⁴

5. Hz. Peygamber ile Evliliğinden Olan Çocukları

Hz. Hatîce, on sene zarfında altı kadar çocuk dünyaya getirdi. İlkin bir oğlu oldu. Hatîce en büyük çocuğuna atalarından birinin ismi olan Abdu'l-Uzza adını verdi; fakat Hz. Muhammed (s.a.s) bu gibi isimleri sevmediğinden bunu Kasım olarak değiştirdi.¹⁵

Onun ne kadar yaşadığı ve ne zaman öldüğü konusunda ihtilaf vardır. Yedi gün veya yedi ay yaşadığı, süt emme yaşını tamamladığı, hatta temyiz yaşında yahut hayvana binecek yaşta öldüğü ileri sürülmüştür.¹⁶

Oğullarının en büyüğü Kasım'dır. Sonra Tayyib, sonra Tahir'dir. Kızlarının en büyüğü ise Rukiyye'dir. Sonra Zeyneb, sonra Ümm-i Gülsüm, en sonra Fâtıma gelir.¹⁷

Fatıma'nın öz kardeşleri Zeynep ile Rukiyye'den küçük, Ümm-i Gülsüm'den büyük olduğu söylenmekteyse de Hz. Peygamber'in en küçük kızı olduğu görüşü daha doğru kabul edilmektedir.¹⁸

¹³ Yaşar Kandemir, "aynı madde", s. 465.

¹⁴ İbrahim, Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB Yayınları, İstanbul 2002, s. 71.

¹⁵ Muhammed Hamidullah, *age*, s. 65.

¹⁶ Asri Çubukçu, "Kasım", *DİA*, İstanbul 2001, C. XXIV, s. 538.

¹⁷ Muhammed İbn-i Hişam, *age*, s. 253.

¹⁸ Yaşar Kandemir, "Fatıma", *DİA*, İstanbul 1995, C. XII, s. 219.

Rukiyye, Hz. Peygamber'in Bedir Gazve'sine hazırlandığı günlerde kızamığa yakalandı. Savaşın yapıldığı sırada hicretin on yedinci ayında (veya on dokuzuncu) ramazanın son on günü içinde vefat etti.¹⁹

En büyük çocuklarının Zeynep olduğu da söylenmektedir. Daha sonra Rukiyye, Ümm-i Gülsüm ve Fatıma doğdu. Çocuklarından Tayyib (Abdullah) ile Tahir peygamberlikten önce vefat etti. Ama Abdullah, Tahir ve Tayyib'in aynı çocuk olduğu, İslamiyet'ten sonra doğduğu için bu çocuğun Tayyib ve Tahir lakabıyla anıldığı da söylenmiştir. Hiç bir kaynakta yer almadığı halde Muhammed Hüseyin Heykel'in, çocuklarının ölümü üzerine Hz. Hatice'nin ilahların merhametsizliğinden sızlandığını, Kâbe ilahlarına adaklar adadığını ve Hubel, Lat, Uzza ve Menat namına kurbanlar kestiğini söylemesi onun Batılı yazarlardan etkilendiğini göstermektedir.²⁰

Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin altı çocuğu da Hz. Hatice'nin Safa ile Merve arasında, Attarlar çarşısının arkasında yer alan evinde doğdu. Kızları Zeynep, Fatıma, Rukiyye ve Ümm-i Gülsüm bu evde büyüdüler ve anne baba terbiyesini yine bu evde en iyi şekilde aldılar. Hatta kızlarından Zeynep bu evden gelin oldu. Hz. Hatice onu Mekke'nin asil ve güvenilir olduğu kadar, zengin ve kabiliyetli kişiliğiyle bilinen yeğeni Ebu'l- As ile evlendirmede aktif olarak rol aldı.²¹

6. Vefatı

Hz. Hatice, yirmi beş yıl kadar süren mutlu bir evlilik hayatından sonra hicretten üç yıl kadar önce 10 Ramazan'da (19 Nisan 620) vefat etti ve Hacun Kabristanı'na defnedildi. Hicretten dört veya beş yıl önce öldüğü de söylenmektedir. Resul-i Ekrem, Hz. Hatice'nin vefatından üç gün önce amcası Ebu Talib'i kaybettiği için düşmanlarına karşı kendisini savunan iki desteğini yitirmiş oldu. Kanuni Sultan Süleyman tarafından Hz. Hatice'nin kabri üzerinde

¹⁹ Aynur Uraler, "Rukiyye", *DİA*, İstanbul 2008, C. XXXV, s. 219.

²⁰ Yaşar Kandemir, "Hatice", s. 465.

²¹ Ünal Kılıç, *age*, s. 61.

yaptırılan türbe, Mekke'nin Suud yönetimine geçmesi üzerine diğer türbelerle birlikte 1926 yılında yıktırılmıştır.²²

Hız. Hatice ve Hız. Peygamber'in amcası Ebu Tâlib, Hız. Peygamber'in en çok sevdiği, değer verdiği, maddi ve manevi desteklerini gördüğü yakınlarıydı. Onların vefatı gerçekten çok sıkıntılı günler geçirdiği bir döneme rast geldiği için Hız. Peygamber'in üzüntüsü daha da arttı. Zira bundan böyle saldırı, hakaret, iftira ve değişik şekillerdeki sıkıntılara maruz kaldığında desteklerini arkalarında hissedeceği, fikirleriyle çözüme ulaşacağı, bir baba gibi bir ana gibi kendisini teskin edip, biz her zaman senin yanındayız, ihtiyaç duyduğunda arkadayız diyen iki önemli kimseyi kaybetmişti. Amcası ve eşinin ölümü Hız. Peygamber'i derinden etkilemiş, çok üzülmeye sebep olmuştur. Bu sebeple de onların vefat ettiği seneye "Senetü'l- hüzn" yani üzüntü yılı denilmiştir. Hatta bu senenin bizzat Resul-i Ekrem tarafından bu şekilde nitelendirildiği de söylenmiştir.²³

7. Kişiliği, Şemâili ve Ahlâkı

Hız. Hatice müşriklerin zulmü ve haksızlığı karşısında Resulullah'ı hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Mekkeli müşrikler Şi'bü Ebu Tâlib'de Müslümanları kuşattığında kendisi de Hız. Peygamber ile birlikte iki üç yıl boyunca muhasaraya göğüs gerdi. Servetini onun davası uğruna harcamaktan geri durmadı.²⁴

Güzel ve zengin bir kadın olan Hız. Hatice, aynı zamanda emrinde çalışanlara karşı son derece nazik ve cömert bir şekilde davranan iyi bir işverendi. Hız. Peygamberin, evlilik öncesinde onun namına sefere gittikten sonra Mekke'ye döndüğünde Hız. Hatice'nin her defasında mükemmel bir sofraya hazırlayarak kendisiyle birlikte görev yapan diğer ücretlilere de ikramda bulunduğu söylenmiştir. Cahiliye toplumunda adı çirkinliklere karışmayan ve bu sebeple de kendisine "Tâhire" denilen Hız. Hatice, akrabalık bağlarına önem veren, yakın ilişkilerini daima sıkı tutan bir kadındır. Beyaz tenli, güzel, dinç ve bakımlı bir kadın olan Hız. Hatice'nin daha ziyade siyah ve kaliteli elbiseler giydiği, iyi

²² Yaşar Kandemir, "Hatice", s. 466.

²³ Ünal Kılıç, *age*, s. 84-85.

²⁴ Yaşar Kandemir, "Hatice", s. 466.

sanatkârların elinden çıkmış gümüş ve firuze taşlı yüzükler, küpeler, bilezikler ve gerdanlıklar taktığı ve kişisel bakımana önem verdiği söylenmiştir. İlerlemiş yaşına rağmen Mekke’de pek çok erkek tarafından kendisine evlilik teklifi yapılması da onun güzel ve bakımlı bir hanım olduğunu göstermektedir.²⁵

²⁵ Ünal Kılıç, *age*, s. 22.

1. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA HZ. HATİCE VE HZ. HATİCE ÇALIŞMALARI

Edebiyatımızda yazarlarımız ve şairlerimiz Hz. Hatice'den sıkça bahsetmişlerdir. Kimi divanında onunla alakalı beyitler yazmış, kimi de müstakil bir eser meydana getirmiştir. Fakat müstakil yazma eserlerin sayısı çok azdır. Ancak edebiyatımızda doğrudan ve dolaylı olarak onunla alakalı yapılmış bir hayli çalışma vardır.

1.1. Türk Edebiyatında Hz. Hatice

Yaptığımız araştırmalarda, edebiyatımızda Hz. Hatice ile alakalı kaleme alınmış yedi yazma eser tespit ettik. Bu eserler şunlardır:

1.1.1. *Hikâye-i Nikâh-ı Mustafa*: Kim tarafından ve ne zaman yazıldığı belli olmayan bu eserin bir nüshası Konya Koyunoğlu Müzesi, 10731 numarada kayıtlıdır. Diğer bir nüshası Millî Kütüphane 8631 numaraya kayıtlıdır. Yine eserin üçüncü nüshası Konya Koyunoğlu Müzesi 10250 numaraya kayıtlıdır. Eserin ilk başında “Hikâye-i Nikâh-ı Mustafâ Aleyhi’s-selam Berây-ı Hadîcetü’l-Kübrâ Radıyallâhu anhâ ” başlığı bulunmaktadır.

Daha önce üzerinde çalışma yapılan²⁶ eserde yazılış sebebi belirtilmemiştir. Ama genel olarak bu eser; Hz. Peygamber ile Hz. Hatice’nin evliliğini anlatmak, böylelikle Hz. Peygamber ile ilgili bir eser yazıp, O’nun şefaatine nail olmak amacıyla yazılmıştır diyebiliriz.

Bu eser 897 beyitten müteşekkildir. Şâir, mesnevisini bitirdikten sonra Hz. Peygamber’in doğuşunu anlattığı yine mesnevi biçiminde 21 beyitlik bir bölüm de yazmıştır. Bununla birlikte eser toplam 918 beyitten oluşmaktadır.

Eser, aruzun Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Mahlassız yazılan 5 beyitlik gazelin (593-597) vezni de Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün’dür.

²⁶ Mehmet Uysal, *Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.

Eserde, Hz. Hatice daha çok Hz. Peygamber'e sevgisi ve bağlılığı yönüyle ele alınmıştır. Mekke'den kervanla dönen Hz. Peygamber Hz. Hatice'nin evine doğru gitmeye başlar. Bu arada Hz. Hatice'nin en güzel döşeklerde dahi gözüne uyku girmez ve Hz. Peygamber'in yollarını gözlemektedir. Şâir, Hz. Hatice'nin içinde bulunduğu durumu şöyle anlatır:

Muştafa'nuñ 'ıŝkı kıonmuŝdı añña
Şûreti nefesine kıılmadı taña (532)

Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in kendisine yakın bir yerde olduğunu hisseder. Gözlerinden perde kalkar, bir kapıdan nûrun kendisine doğru geldiğini görür o anda aklı gider. Hz. Peygamber'i bir kubbe içinde görür. Bunu üzerine şair, şu sözleri söyler:

Gönli kıopdı uçdı cânı oynadı
Yandı 'ıŝkuñ odı kıanı kaynadı

Gözleri başladı dökdi yaşları
Bağrınuñ hod dürlü dürlü başları (551- 552)

Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin evine gelir. Hz. Hatice, O'nu böyle büyüleyici bir güzellikte görünce şunları söyler:

Didi yâ Rab melek mi yâhod bir insân mıdur
Yâhod insan sûretinde bu 'aceb bir cân mıdur

Gözleri yağma kıılır gönülleri tâ ser- be- ser
Kırpigü cânâ beter ohlu urur peykânımdur (593- 594)

Yine eserde Hz. Hatice'nin cömertliği, zenginliği ve bu zenginliği Hz. Peygamber'e feda etmesi işlenen bir başka yönüdür. Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin zengin olduğunu, kendisinin yetim ve öksüz olduğunu söyleyince, Hz. Hatice'nin gözleri dolar ve şöyle der:

Mâl u mülk cân u baş olsun fidâ
Tek beni vaşluñdan itmegil cüdâ

Bil ki bu sözüm hâkîkâtdür benüm
'İşkuña yanup durur cânüm tenüm

Ben cihânı cânı koydum yoluña
Âşıkı kim zulüm itme kıluña (637- 639)

Ayrıca eserde, Hz. Hatice çok güzel bir kadın olarak ele alınır. Şair, bu durumu öyle anlatır:

Dişleri aç yañağı hamrâ idi
Kaşı kıara gözleri elâ idi

Yüzinüñ nûrı güneşden bahtulu
Yoğıdı bir aña beñzer bahtulu

Gövdesi sîmîn gibi yâķût idi
Söylese câlara sözi ķût idi (73- 75)

1.1.2. *Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ*: Gulami tarafından kaleme alınan bu eserin bir nüshası Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde 256 numarada kayıtlı, diğer nüshası da Konya Bilge Kütüphanesi 2061 numaraya kayıtlıdır. Ne zaman yazıldığı belli olmayan bu eser 1247/ 1831-32 yılında istinsah edilmiştir.

Daha önce üzerinde çalışma yapılan²⁷ mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan bu eser 48 varaktan oluşmaktadır.

989 beyitten müteşekkil olan bu mesneviden sonra eserde, şâirin toplam beş tane gazel ve kasidesi de bulunmaktadır.

²⁷Seda Garip, *Gulâmî'nin Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ Adlı Eseri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Eser, aruzun Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün (1-24), (454-491), (500-600), (613-798), ve Mefâ'îlün / Mefâîlün / Fe'ûlün (25-86), (93-453), (799-855), (865-926) kalıbıyla yazılmıştır. Yine bu kalıpların dışında eserde aruzun Mefâ'îlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Fe'ûlün (87-92), Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün (856-864) ve Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün (492-499), (601-612), (927-989) kalıpları da kullanılmıştır.

Eserde, Hz. Hatîce'nin doğumu, ilk evlilikleri, ticâretle meşguliyeti, Hz. Muhammed ile ticari ortaklığı, Hz. Peygamber'le evliliği, kişiliği ve vefatı anlatılmıştır.

Eserde, Hz. Hatice öncelikle bilgili ve akıllı bir kadın olarak anlatılır. Atike, Hz. Peygamber'in O'nun kervanlarını yönetmesini teklif edince Hz. Hatice çok mutlu olur. Daha önceden gördüğü ve Rahip Buhrâ'ya mektup yazıp sorduğu rüyasını şöyle anlatır:

Divit alup eline yazdı ol dem
Ki Buhrâ râhîbe gönderdi âdem

Düşüni nice gördigini bir bir
Yazup kağıda anı kıldı ta'bîr (142- 143)

Yazup Buhrâ kalem aldı eline
Getürdü Allâh adını diline

Didi Peygamber-i âhîr zamâne
Nasîb olasin ol- şâh-ı cihâne (145-146)

Yine eserde yer alan şu beyitler onun âlim bir hanım olduğunun en önemli göstergesidir:

Hadîce cümle Tevrat'ı bilürdi
Ne deñlü vardı âyâtı bilürdi

Meger Tevrat içinde görmüş idi
Bunu ‘âlimlerden sormuş idi (170- 171)

Yine eserde, Hz. Hatice ile ilgili en çok üzerinde durulan konu, onun Hz. Peygamber’e olan sevgisi ve bağlılığıdır. Eserin birçok yerinde bu aşk dile getirilir. Hz. Peygamber, Hz. Hatice’nin evine gelir. Hz. Hatice, O’nu görünce muhabbeti aklını başından alır. Bu durumu şair, şu güzel sözlerle dile getirir:

Hadîce cân u dilden ‘âşık oldı
Biraz vaqit kendüyi yâru kıldı

Gine gayret idüp ‘aklını derdi
Ki kendüzine hem fikir iderdi (198-199)

Yine Hz. Hatice, Hz. Peygamber’in kervanla Mekke’ye geldiğini öğrenince O’nun muhabbetine dayanamaz ve şu şi’ri söyler:
Şâd ol ey gönülüm bugün ben mürdeye cândır gelen
Yoluna cân virdigim ol cânânıñdır gelen

Ol çamu ‘âlemlerin fâhri Muhammed Muştafâ
Kâinâtın envârı ol mâh-ı tâbândır gelen (492- 493)

Ayrıca eserde Hz. Hatice’nin zenginliği üzerinde durulur. Eserin bazı yerlerinde onun sahip olduğu zenginliklerden bahsedilir:

Ĥadîce’niñ çamu dört bin devesi
Kimi dülbend kimi ipek boğası (246)

Yine eserde Hz. Hatice’nin cömertliğinden, bütün malını ve mülkünü Hz. Peygamber için feda etmesinden bahsedilir. Hased insanların Hz. Peygamber’e senin malın yok, bütün mallar Hz. Hatice’nin dedikleri zaman Hz. Peygamber çok üzülür. Hz. Hatice bu durumu öğrenince bütün Mekke’nin ileri gelenlerini ve ahaliyi toplar, burada bir ziyafet verir. Ziyafetten sonra Hz. Hatice bütün malının

ve mülkünün sahibinin Hz. Peygamber olduğunu, bundan sonra herkesin bunu böyle bilmesini şöyle ifade eder:

Didi kim bu deñlü mâl bir kimseye
Görüben işitdiñüz mi dünyede

Didiler kimse işidüp görmedi
Kimsenin bu sırra ‘ağlı ermedi

Didi bu gördüğünüz hayli haşem
Kul qaravaş mâlı mülki muhteşem

Bu kadar deve katır mal u tavar
Hep Muhammed’iñ durur her ne ki var (790- 793)

1.1.3. Manzûme-i Hazret-i Hatîcetü’l- Kübra: Hz. Hatice ile alakalı yazılmış bu yazma eser Ankara Millî Kütüphane’de 06 Mil Yz A 8902 numarada kayıtlıdır. Bez kaplı meşin ciltlidir. Konu başlıkları kırmızı mürekkeplidir. 91 varaktan müteşekkil olan eserin her sayfasında 13 satır mevcuttur. Bugüne kadar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan bu eser, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup aruzun Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün vezniyle oluşturulmuştur.

Şâir, mesnevisini 2362 beyitte tamamlamıştır. Yazarı ve ne zaman kaleme alındığı belli olmayan bu eserin, dil özelliklerine baktığımızda Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazıldığını söyleyebiliriz. Vezin hatalarının ve bazı yazım yanlışlarının da olduğu eserde ayrıca bazı varaklarda silik olan, tam okunamayan beyitler de vardır.

Eser Hz. Peygamber’in doğumu, gençliği, Hz. Hatice ile evliliği, Peygamber oluşu ve Mekkeli müşrikleri dine da’vet etmesi gibi konulardan bahseder. Hz. Peygamber ile Hz. Hatîce’nin evliliğini anlatması açısından da bizim için önemli bir eserdir.

Şâir, besmele, hamdele ve salvele ile başladığı mesnevisine Hz. Peygamber'in dünyaya gelişini anlatarak devam eder. Hz. Peygamber'in dünyaya gelişini şu beyitlerle ifade eder:

Kapudan girdim gördüm nice hûri
Ki toldırdı evüñ içini nûrı

Bularuñ yüzi gibi görmedüm yüz
Yüzi nûrından oldu gice gündüz (129-130)

Şâir, Hz. Peygamber'in doğumunu anlattıktan sonra Hz. Peygamber'in güzelliğinden bahseder. Daha sonra annesinin ölümünü ve devamında Rahip Buhrâ ile görüşmelerini anlatıp birinci bölümü şu beyitle bitirir:

Hem bu kıssa burada oldu tamâm
Okuyaña yazduraña dinleyeñe çok selâm (511)

Daha sonra şâir, Nâle-i Fil isimli ikinci bölümde Hz. Peygamber sekiz yaşındayken dedesi Abdulmuttalib'in vefat etmesini ve dedesinin oğullarına vasiyetini, sonrasında da Hz. Peygamber'i büyük oğlu Ebu Talib'e emanet etmesini anlatır. Yine Hz. Peygamber'in Mekke'nin ileri gelenleriyle güreşip onları yenmesi, O'nun amcalarının ve Hz. Ebubekir'in toy düzenlemesi ile bu bölüm de biter.

Şâir, üçüncü hikâyesine Hz. Peygamber'e övgü ile başlayıp, bulutun onun üstünde gölge etmesi, Ebu Leheb ve diğerlerinin putlara secde etmesi karşılığında O'na para teklif etmesi ve O'nun bu teklifleri kabul etmemesi gibi konulardan bahsedip Hz. Hatîce ile Hz. Peygamber'in nasıl tanıştığı bahsine girer.

Şâir, Hz. Hatîce'nin O'ndan haberdar olmasını, O'nu görmek istemesini ve O'na içten içe âşık olmasını anlatıp, Ebu Talip ve diğerlerinin Hz. Hatice'ye gidip Hz. Peygamber'i yanında çalışması için vermek istemelerini, Hz. Hatice'nin de buna çok sevinmesinden bahseder. Şâir daha sonra onların Hz. Hatice'nin evine gitmelerini evin nurla dolmasını, Hz. Hatice'nin O'nu görünce aklının başından gitmesi, Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin anlaşması, Hz. Hatice'nin Meysere'yi

O'nun yanına yardımcı vermesi ve O'nları ticaret için Şam'a göndermelerini anlatır.

Şâir bundan sonra Hz. Peygamber'in kervanla Şam'a giderken bir sel felaketinin olduğunu, O'nlarin tepenin üstünde mahzur kalmalarını, selden besmele çekip bir kuşun uçtuğu yerden karşıya geçmelerini ve Şam'da Rahip Bahrâ ile görüşmelerini anlatır.

Şâir, bu görüşmeden sonra Hz. Hatîce'nin, Hz. Peygamber ile evlenmek istediğini, Atike'nin aracılığıyla bu isteğini iletmesini, daha sonra Hz. Peygamber'in amcalarının Hz. Hatîce'yi istemeye gitmeleri, Hz. Hatîce'nin babasının kızını vermek istememesi, bunun üzerine Hz. Hamza'nın kızması ve Hz. Hatîce'nin babasını öldürmeye karar vermesi bunun üzerine Varaka'nın onlardan özür dilemesi ve "yarın sabah gelin nikâh kıyın." demesi anlatılır.

Bu olaydan sonra Hz. Hatice'nin babasının sarhoşluğundan istifade edip, onu oyuna getirip ikna etmesi ve ertesi gün Hz. Peygamber'in amcalarının tekrardan gelip anlaşmaları ve düğünlerinin yapılmasından bahseder. Evliliğin yapılmasıyla birlikte şâir üçüncü hikâyesini de sonlandırır.

Şâir son bölümde, Hz. Peygamber'in peygamber oluşu ve ondan sonraki süreci anlatır. Müşriklerin Ebu Talib'e eğer Hz. Muhammed (s.a.v.) inancından vazgeçmezse hem O'nu hem de inananları öldürürüz tehditlerini, O'na ulu cazu demelerini, Hz. Peygamber'in Ka'be'de namaz kılıp Allah'a yalvarmasını, müşrikleri dine davet etmesini, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerin mucizelerinden bahsetmesini anlatır. Son olarak da şâir, Hz. Peygamber'in Ebu Kubeys'e gitmesini birçok insanın orada Müslüman olmasını ve Ebu Kubeys'den dönmelerini anlatıp şu beyitle eserini bitirir:

Yazañı yazdırañı rahmet eyle ey Gâni
Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât (2362)

Bu eserde de diğer yazma eserlerde olduğu gibi öncelikle Hz. Hatice, Hz. Peygamber'e muhabbeti ve bağlılığı yönüyle ele alınmıştır. Hz. Hatice, Hz.

Peygamber’i evinde görünce O’nun büyüleyici yakışıklılığı karşısında şunları söyler:

Didi yâ Rab bu melek midür yaħud insân mıdur
İnsan sûretinde bir cân mıdur

Gözleri yağma kıllur gönülleri ser-te-ser
Kırpügi cânâ batar oħlar urur baña ğamdur

Kimse bilmez lebleriniñ rengini nicedir
Fehmi dilmez kana beñzer cân mıdur (1484- 1486)

Yine eserde, Hz. Hatice’niñ etkileyeci güzelliğinden de bahsedilir. Şâir, onun bu güzelliğini şöyle anlatır:

Kim Hadıce gibi bir dahi güzel
‘Asr içinde yoğidi aña bedel

Hem şekerden şîrin idi sözleri
Cânları hayrân iderdi gözleri (1535- 1536)

Ayrıca bu eserde Hz. Hatice’nin zengin bir kadın olduğundan malının, mülkünün hesabının olmadığından bahsedilir.

Malınıñ şankim hisâbı yoğdı
Cümle mâllulardan ol artuğ idi (969)

Bunlara ilaveten eserde, Hz. Hatice cömetliğı, malını ve mülkünü Hz. Peygamber’e feda etmesi her zaman O’nun yanında ve destekçisi olması gibi yönleriyle de anlatılır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak bu eser, Hz. Peygamber’in hayatına dair verdiği bilgiler ve O’nun Hz. Hatıce ile evliliğini ayrıntılı ve edebi bir şekilde anlatması açısından hem tarihi, hem dini hem de edebi kıymeti yüksek bir eserdir.

1.1.4. Hikâye-i Hatîcetü'l- Kübra: Bu eser Hz. Hatîce ile alakalı yazılmış bir diğer eserdir. Kahire-Mısır 17560/1 numaraya kayıtlı olan bu eser, Mısır'da olduğu için eserle ilgili bir malumat sahibi değiliz.

1.1.5. Hikâye-i Seyyide Hatîcetü'l-Kübra Ümmi'l-Mü'minîn: Kahire-Mısır 276 numaraya kayıtlı olan Hz. Hatice ile ilgili yazılmış bir eserdir. 30 varaktan müteşekkil olan bu eser Mısır'da olduğu için eserle ilgili bir bilgi veremedik.

1.1.6 Risâle fî Tevzili'r-Resûl bi-Hadîcetü'l-Kübra: Hz. Hatîce ile alakalı yazılmış bu eser, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 1531/1 numaraya kayıtlıdır. Bu risâle, eserin (25b-40a) varakları arasını teşkil etmektedir. Eserin boyutu, (dış-iç) 225x125-155x105 mm'dir. Her sayfada 13 satır mevcuttur. Eser, nesihle yazılmıştır. Mensur olarak kaleme alınmış bu eser 1196/1781 yılında istinsah edilmiştir. Yine eserin kim tarafından yazıldığı belli değildir.

Yazma eserler kataloğunda, Kastamonu İl Halk kütüphanesine kayıtlı olduğu bilgisi verilmiştir. Fakat bahsedilen kütüphane kayıtlarında böyle bir esere rastlayamadık. Bu yüzden eserle ilgili fazla bir malumat veremedik.

1.1.7. Manzûme-i Hatîcetü'l-Kübra: Bu eser, bizim de bu tezimize konu olan Hz. Hatice ile ilgili yazılmış bir diğer eserdir. Yazarı ve ne zaman yazıldığı belli olmayan daha önce üzerinde dil çalışması yapılan²⁸ mesnevî tarzında kaleme alınmış 954 beyitten müteşekkil bir eserdir. İlerde üzerinde ayrıntılı olarak durduğumuz için burada fazla bir malumat vermedik.

1.1.8. Hikâyet-i Hadîce Tezvic-i Muhammed: Hz. Hatice ile ilgili olan bir diğer yazma eserdir. Abdulkadir Karahan²⁹ tarafından tanıtılmış olan bu eserin iki nüshası vardır. Bu nüshalardan biri Paris'te, diğerinin ise Abdulkadir Karahan'ın

²⁸ Emine Kara Tursun, *Hazâ Kitâb-ı Hadîcetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2010.

²⁹ Abdulkadir Karahan, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, “İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dini Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadîce Tezvic-i Muhammed”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980, s. 225-232.

şahsi kitaplığında bulunduğu belirtilmiştir. Mesnevi tarzında yazılan bu eser 26 varaktan müteşekkildir. Hz. Hatice ve Hz. Peygamber'in evliliğinin anlatıldığı eserde ayrıca Hz. Peygamber'in doğumu ve risalet dönemlerinden de bahsedilmiştir. Eserde Hz. Hatice diğer yazmalarda olduğu gibi zengin, okuma yazma bilen bilgili bir kadın olarak ele alınmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber'e olan muhabbeti ve bütün malını mülkünü O'na feda etmesi gibi yönleriyle de ele alınmıştır. Eserin bir nüshasının Paris'te olması diğer nüshasına da yaptığımız araştırmalarda ulaşamadığımızdan dolayı eserle ilgili verdiğimiz bilgiler Abdulkadir Karahan'ın verdiği bilgilerle sınırlı kaldı.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak bu yazma eserlerden dördüncü, beşinci ve altıncı eser hariç diğerlerinde Hz. Hatice benzer özellikleriyle ele alınmıştır. Daha çok Hz. Hatice bu eserlerde Hz. Peygamber'e olan muhabbeti, sadakati ve fedakârlığıyla anlatılmıştır. Ayrıca bu eserlerde, onun akıllı ve bilgili bir kadın olması gibi özelliklerinden de bahsedilmiştir. Yine güzel, zengin ve cömert bir kadın olduğu, zenginliğini Hz. Peygamber'e feda etmesi gibi yönlerinden de bahsedilmiştir. Bütün bunların yanında Hz. Hatice'nin her zaman O'na büyük bir destek olması ve Hz. Peygamber'e inanan ilk kişi olması da eserlerde bahsedilen özelliklerindedir.

1.2. Türkiye'de Hz. Hatice İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de Hz. Hatice ile ilgili bir hayli çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan tez ve makaleler kitaplara nazaran daha azdır. Biz bu çalışmalarını, tezler ve kitaplar olmak üzere iki başlık altında ele aldık. Kitaplardan sonra bu konuda yazılan dört makaleyi de zikrettik.

1.2.1. Tezler

Hz. Hatice ile alakalı sekiz tane yüksek lisans tezi tespit ettik. Bu tezlerden ilk dört tanesi doğrudan Hz. Hatice ile alakalı tezlerdir. Diğer dört adet tezi ise dolaylı olarak Hz. Hatice ile alakalı tezler olarak zikredebiliriz.

Bu tezlerden ilki, Mehmet Uysal tarafından 2010 yılında hazırlanan *Nikahname*³⁰ adlı çalışmadır. Bu çalışmanın giriş bölümünde dini edebiyatın gelişimi ve Hz. Peygamber'le ilgili yazılmış manzum eserler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde ise 918 beyitten müteşekkil, yazarı ve yazılış tarihi bilinmeyen manzum bir eser incelenmiştir. Bu bölümde Hz. Hatice ve Hz. Peygamber'in evliliği ve Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı bu eser hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise bu manzum eserin metni verilmiştir.

Bu konudaki bir diğer tez, Seda Garip'in 2010 yılında hazırlamış olduğu *Gulâmi'nin Dasitân-ı Hadicetü'l- Kübrâ*³¹ adlı çalışmadır. İki bölümden müteşekkil olan çalışmanın birinci bölümünde 989 beyitten oluşan Hz. Peygamber'in hayatı, Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliğinin anlatıldığı manzum bir eser incelenmiştir. Bu eserin yazarı ve muhtevası ile ilgili ayrıntılı malumat verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Hz. Hatice'nin hayatı anlatılmıştır.

Yine bu grupta ele almamız gereken bir diğer çalışma, Ömer Sabuncu'nun 2008 yılında hazırladığı *Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*³² adlı çalışmasıdır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında cahiliyye döneminde kadının konumu ve statüsü hakkında bilgi verilmiş, birinci bölümde cahiliyye döneminde Hz. Hatice, ikinci bölümde ise İslamiyet Döneminde Hz. Hatice ele alınmış ve üçüncü bölümde de Hz. Hatice'nin kişiliği üzerinde durulmuştur.

Bu grupta bahsedeceğimiz bir diğer tez, Emine Kara Tursun'un, *Manzûme-i Hatice'tü'l- Kübrâ adlı*³³ 2010 yılında hazırlamış olduğu çalışmasıdır. Çalışma giriş ve metin olmak iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Hz. Hatice ve Hz. Peygamber'in evliliğini, Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı 950

³⁰ Mehmet Uysal, *age*.

³¹ Seda Garip, *age*.

³² Ömer Sabuncu, *Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2008.

³³ Emine Kara Tursun, *age*.

beyitten müteşekkil, yazarı bilinmeyen manzum bir eserden bahsedilmiş ve eser üzerinde dil çalışması yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise bu manzum eserin metni verilmiştir. Bu grupta bahsedeceğimiz bir diğer çalışma, Kevser Özdoğan'ın hazırlamış olduğu *Hz. Peygamber'in Çocukları* adlı tezidir.³⁴ Bu çalışmada Hz. Peygamber'in çocuklarından, onların İslam tarihindeki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Hz. Hatice'nin çocuklarından bahsedilirken, Hz. Hatice de ele alındığı için bu tezi de dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili çalışmalardan sayabiliriz.

Sibel Ögüt'ün hazırlamış olduğu *Hz. Peygamber Döneminde İslam'ın Yayılmasında Kadınların Rolü* adlı tez bir diğer çalışmadır.³⁵ Bu çalışmanın giriş bölümünde Hz. Peygamber'in İslam'ı yaymakta yaşadığı zorluklar, Hz. Hatice ve asr-ı saadet kadınları üzerinde durulmuş, Mekkeli müşriklerin zulmünden Habeşistan'a hicret eden hanımların İslam'a nasıl girdikleri, İslam'ın yayılmasında kadınların da etkin bir rol üstlendikleri ve bu yolda verdikleri mücadeleler anlatılmıştır. Eserin giriş bölümünde Hz. Peygamber'in vahyi aldıktan sonraki risâlet görevi esnasında verdiği mücadeleler ve bu mücadelelerde O'na sürekli destek olan sevgili eşi Hz. Hatice'den de bahsedildiği için bu tezi de dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili yapılan çalışmalar arasında zikredebiliriz.

Hatice Kübra Taşçı'nın hazırladığı *Hz. Peygamber'in Büyük Kızı Hz. Zeynep'in Hayatı* adlı tez konumuzla alakalı bir diğer çalışmadır.³⁶ Bu çalışmada Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'nin büyük kızları Hz. Zeynep'in hayatı evliliği ve çocukları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu çalışmada aynı zamanda Hz. Zeynep'in annesi olan Hz. Hatice'den de bahsedildiği için bu tezi de dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili çalışmalar arasında sayabiliriz.

³⁴Kevser Özdoğan, *Hz. Peygamber'in Çocukları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013.

³⁵Sibel Ögüt, *Hz. Peygamber Döneminde İslam'ın Yayılmasında Kadınların Rolü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize 2013.

³⁶Haticetül Kübra Taşçı, *Hz. Peygamber'in Büyük Kızı Hz. Zeynep'in Hayatı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize 2012.

Yine Hasan Hüseyin Uysal'ın hazırladığı *Hz. Peygamber'in Ehl-i BeytEğitimi* adlı tezi bu grupta sayabileceğimiz bir diğer çalışmadır.³⁷ Bu çalışmada Hz. Peygamber'in tebliğ ve irşâd faaliyetleri esnasında aile halkının Hz. Peygamber'e verdikleri desteklerden bahsedilmiştir. İrşâd faaliyetlerine başladığında yaşadığı zorluklarda ona her zaman destek olan ve aslında onun ilk öğrencisi sayabileceğimiz Hz. Peygamber'in ilk hanımı Hz. Hatice'den de bahsedildiği için bu tezi de dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili yapılan çalışmalar arasında zikredebiliriz.

1.2.2. Kitaplar

Bu konuda zikredebileceğimiz bir diğer çalışma grubu ise kitaplardır. Yazarlarımız Hz. Peygamber'in ilk hanımı, mü'minlerin annesi ile alakalı da birçok kitap yazmışlardır. Bu konuda yazılan kitapların bir kısmı doğrudan Hz. Hatice ile alakalı iken, büyük bir kısmı da doğrudan Hz. Hatice ile ilgili olmayıp içerisinde ele aldığı konunun yanında Hz. Hatice'den de bahsedilen yani dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili yazılan kitaplardır. Biz bu çalışmamızda daha çok doğrudan Hz. Hatice ile ilgili kitaplardan bahsettik. Bu grupta 20 eserin yazıldığını tespit ettik. Bunun yanında dolaylı olarak Hz. Hatice ile ilgili de 34 eserin kaleme alındığını tespit ettik.

Doğrudan Hz. Hatice ile ilgili yazılan kitaplarda genel olarak Hz. Hatice'nin kronolojik olarak hayatı anlatılmıştır. Bunun yanında bu kitaplarda Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'e olan bağlılığı, O'na olan aşkı, mü'min hanımlar için örnek şahsiyeti, Hz. Peygamber'e ilk inanan ve O'na sürekli yardımcı olan merhamet timsali bir hanım olması gibi yönleriyle anlatılmıştır. Yine bu eserlerde Hz. Hatice tüm dünya insanların aradığı "ideal kadın" tipinin eşsiz bir numunesi olarak ele alınmıştır.

Bu konuda yazılan Muhammed Emin Yıldırım'ın *Hz. Hatice ve Risalet Davasının Annesi*, M. Necati Bursalı'nın *Hz. Hatice-i Kübra*, Ömer

³⁷Hasan Hüseyin Uyar, *Hz. Peygamber'in (sav) Ehl-i Beyt Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum 2013.

Sabuncu'nun *Son Peygambere ilk İnanan İnsan Müminlerin Annesi Hz. Hatice*, Ünal Kılıç'ın *Mü'minlerin Annesi Sevgili'nin Sevgilisi Yâr-ı Rasûl Hz. Hatice-i Kübra*³⁸, Bekir Burak'ın *Hz. Hatice Kadınlık Âleminin Sultanı*³⁹, Mehmet Büyükşahin'in *Hz. Hadice (Gül Devri-6)*⁴⁰, Gülşen Gazel'in *Yeryüzünün En Hayırlı Kadını Hz. Hatice*⁴¹, Fatma Şadiye Hanım'ın *Hz. Peygamber'in Sevgilisi Hazret-i Hatice*⁴², Ahmet Emin Temiz'in *Hz. Hatice*⁴³, Ziya Şakir'in *Hz. Hatice*⁴⁴, Serap Yavuz'un *Hz. Hatice*⁴⁵, adlı eserler doğrudan Hz. Hatice ile alakalı eserlerden bazılarıdır.

Bunların dışında Hz. Hatice ile alakalı üç adet de roman yazılmıştır. Bu eserler; Sibel Eraslan'ın yazdığı *Çöl / Deniz*⁴⁶, Ahmet Cemil Akıncı'nın *Hz. Hatice*⁴⁷ ve Nurdan Damla'nın *Hz. Hatice ve Aşka Adanmış Bir Ömür*⁴⁸ adlı eserleridir. Bu romanlarda Hz. Hatice'nin hayatı, Hz. Peygamber'e olan aşkı, ticaretle meşguliyeti, ilk müslüman olması, servetini ihtirasına değil hayra harcaması ve kadının horlandığı bir dönemde ilkleri başarmış bir güzellik abidesi olarak anlatılmıştır.

Dolaylı olarak Hz. Hatice ile alakalı yazılmış eserlere ise Mustafa Eriş'in *Peygamberimizin Hanımları / Müminlerin Anneleri*⁴⁹, Nurgül Dere'nin *Hanım Sahabeler / Asr-ı Saadetin İncileri*⁵⁰, Hasan Kaluç'un *Hanım Sahabelerin Hayatı*⁵¹, Sevim Asımgil ve Merve Şahin'in hazırladıkları *Kadın Sahabeler ve*

³⁸ Ünal Kılıç, *Mü'minlerin Annesi Sevgili'nin Sevgilisi Yâr-ı Rasûl Hz. Hatice-i Kübra*, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 2015.

³⁹ Bekir Burak, *Hz. Hatice Kadınlık Âleminin Sultanı*, Rehber Yayınları, İstanbul 2005.

⁴⁰ Mehmet Büyükşahin, *Hz. Hadice (Gül Devri-6)*, Muştu Yayınları, İstanbul 2012.

⁴¹ Gülşen Gazel, *Yeryüzünün En Hayırlı Kadını Hz. Hatice*, Muştu Yayınları, İstanbul 2007.

⁴² Fatma Şadiye Hanım, *Hz. Peygamber'in Sevgilisi Hazret-i Hatice*, Revak Kitabevi, İstanbul 2012.

⁴³ Ahmet Emin Temiz, *Hz. Hatice*, Cihan Yayınları, İstanbul 2010.

⁴⁴ Ziya Şakir, *Hz. Hatice*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2013.

⁴⁵ Serap Yavuz, *Hz. Hatice*, Beyan Yayıncılık, İstanbul 1992.

⁴⁶ Sibel Eraslan, *Çöl / Deniz*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

⁴⁷ Ahmet Cemil Akıncı, *Hz. Hatice*, Bahar Yayınları, İstanbul 2005.

⁴⁸ Nurdan Damla, *Hz. Hatice ve Aşka Adanmış Bir Ömür*, Hayat Yayınları, İstanbul 2010.

⁴⁹ Mustafa Eriş, *Peygamberimizin Hanımları / Müminlerin Anneleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 2009.

⁵⁰ Nurgül Dere, *Hanım Sahabeler / Asr-ı Saadetin İncileri*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2001.

⁵¹ Hasan Kaluç, *Hanım Sahabelerin Hayatı*, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006.

*Muhteşem Kadınların Hayatı*⁵², Havva Ergene Işık'ın *Hanım Sahabeler*⁵³ ve Seval Alkan'ın *Saadet Asrının Nurdan Anneleri Hanım Sahabeler*⁵⁴, Ziya Kazıcı'nın *Hız. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*⁵⁵, Abdullah Kara ve Hilal Kara'nın hazırlamış oldukları *Annelerimiz*⁵⁶ ve Gülşen Gazel'in *Gül Kokulu Annelerimiz*⁵⁷ bu grupta zikredebileceğimiz eserlerden bazılarıdır.

Bu kitapların yanında doğrudan Hz. Hatice ile alakalı 4 adet de makale tespit ettik. Erol Demiryürek'in "Bu Ümmetin Annesi: Hz. Hatice (r.anha)"⁵⁸, Kadriye Erdemli'nin "Hz. Hatice"⁵⁹, Ahmet Güzel'in "Hz. Hatice'nin Hz. Peygamberle Evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme"⁶⁰ ve Ömer Sabuncu'nun "Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği"⁶¹ adlı çalışmalar da bu konuda yazılmış makalelerdir.

Ayrıca, Hz. Hatice ile alakalı 2015 yılında Sivas'ta bir sempozyum da yapılmıştır. Yine bu sempozyumda Hz. Hatice'nin hayatı, Hz. Peygamber'le evliliği, Batılı müsteşriklerin O'nunla alakalı neler söylediği ve bizim de çalışmamızda istifade ettiğimiz Türkiye'de Hz. Hatice ile ilgili çalışmalar⁶² gibi konulardan bahsedilmiştir.

⁵²Sevim Asımgil, Merve Şahin, *Kadın Sahabeler ve Muhteşem Kadınların Hayatı*, İpek Yayıncılık, İstanbul 2013.

⁵³Havva Ergene Işık, *Hanım Sahabeler*, Okul Yayınları, İstanbul 2003.

⁵⁴Seval Alkan, *Saadet Asrının Nurdan Anneleri Hanım Sahabeler*, Zafer Yayınları, İstanbul 2010.

⁵⁵Ziya Kazıcı, *Hız. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.

⁵⁶Hilal Kara, Abdullah Kara, *Annelerimiz*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008.

⁵⁷Gülşen Gazel, *Gül Kokulu Annelerimiz*, Gündönümü Yayınları, İstanbul 2009.

⁵⁸Erol Demiryürek, "Bu Ümmetin Annesi: Hz. Hatice (r.anha)", www.siyerinebi.com.tr (20.12.2014)

⁵⁹Kadriye Erdemli, "Hz. Hatice", *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, C. XLV, S. 1, s. 27-44.

⁶⁰Ahmet Güzel, "Hz. Hatice'nin Hz. Peygamberle Evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme", *İSTEM*, 2012, C. X, S.19, s. 57-100.

⁶¹Ömer Sabuncu, "Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği", *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, C. XLV, S. 2, s. 49-72.

⁶²Fatih Ramazan Süer "Türkiye'de Hz. Hatice Çalışmaları" *Hız. Hatice Sempozyum Bildirileri*, (Editör: Ali Aksu), Sivas 2016, s. 137-143.

Yine bu sempozyumda Hz. Peygamberin Hira mağarasındaki tefekkür âdetini seyr u sülûk usulüne dönüştüren sûfîlerin halvet ve itikâflarında eşlerinin Hz. Hatice kimliğine bürünmek istemeleri, Anadolu’da kurulan Bâciyân-ı Rûm teşkilatının girişimcilik alanında Hz. Hatice’yi örnek almaları, bu teşkilata mensup kadınların onun kıvamında estetik ve zarafet abidesi olmalarını öngörmesi gibi Hz. Hatice ile alakalı çok özel konulardan da bahsedilmiştir.⁶³

Sonuç olarak Hz. Hatice ile alakalı birçok tez hazırlanmış, makaleler yazılmış ve bir hayli eser kaleme alınmıştır. Biz sadece bu eserleri kısaca özetleyip, ismen zikretmiş olduk. Bu eserler ve bu çalışmalar da Hz. Hatice’nin Türkiye’de ne kadar çok sevildiğini, Müslüman hanımlara ne kadar güzel bir örnek teşkil ettiğini en güzel şekilde göstermektedir.

⁶³ Kadir Özköse “Tasavvuf Kültüründe Hz. Hatice” *Hz. Hatice Sempozyum Bildirileri*, (Editör: Ali Aksu), Sivas 2016, s. 107-119.

2. BÖLÜM

MANZÛME-İ HATÎCETÜ'L-KÛBRA

2.1. ESERİN TANITILMASI

2.1.1. Adı – Şâiri

Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 8670 arşiv numarasıyla kayıtlı olan eserin şairi belli değildir. Şair mesnevinin sonunda mahlas kullanmadığı gibi eserin içinde yer alan dört tane gazelde de mahlas kullanmamıştır. Eserin herhangi bir yerinde de şairine ait bir bilgi notu yoktur.

2.1.2. Yazılış Tarihi

Şair mesnevinin sonunda tarih düşürmediği için, eserin yazılış tarihi belli değildir. Ancak eserin dil özellikleri incelendiğinde Eski Anadolu Türkçesi (13-15. yüzyıl) dil özelliklerine göre yazıldığı görülmektedir. Bu özellikleri şu şekilde gösterebiliriz:

Eski Anadolu Türkçesi döneminde gelecek zaman kipi : - ısar / - iser ; -ası / - esi ; - acak / -ecek ; - sa gerek ekleriyle karşılanmıştır.⁶⁴ Bu eserde de gelecek zaman kipi genellikle –ısar / - iser ekleriyle sağlanmıştır.

Hüdâ aña risâlet viriserdir

Niceler ol şafâyı göriserdir (93)

Yine eserde Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıkça görülen – uban / - üben zarf- fiil ekleri kullanılmıştır.

Ĥadîce anı görüben sevindi

Ke-enne kendüsini yâvi kıldı (215)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde t > d değişiminde, eserimizde “ t ” şekli kullanılmıştır.

Furub MuĤammed’i gönderdi vardı

Yine tekrâr yüzün yerlere sürdi (407)

⁶⁴Eski Anadolu Türkçesi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2004; Burhan Paçacıoğlu, *Orta Türkçe*, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 2007, s. 200-218.

Kelime ortasında bulunan, bazı hece başı ğ ünsüzlerinin Eski Anadolu Türkçesinde $\text{ğ} > \text{h}$ değişimine uğrayarak kullanıldığı görülmektedir. Eserimizde de bu değişime rastlanmaktadır.

Kamunuñ ol sa‘at söyüdi odı

Niceniñ qorhusından şındı odı (436)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kelime başlarındaki y ünsüzünün düştüğü görülmektedir. Bu eserde de y- düşmesi görülmektedir.

Deveniñ yularına yapışıp ol

Yoldan ırağ yere iletir ol füzûl (486)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde birinci çoğul şahıs ekinin - $\text{vuz} / - \text{vüz}$ olarak kullanılmıştır. Bu eserde de $-\text{vuz} / - \text{vüz}$ şekli kullanılmıştır.

Anıñla anı evlendirevüz

Bir kişi zâdeyi gelin alavuz (601)

2.1.3. Nazım Şekli ve Beyit Sayısı

Eser mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Ayrıca eserde, 8 beyitlik (387-394), 10 beyitlik (862-871) ve 40 beyitlik (910-950) mahlassız üç gazel de vardır. Bu gazellerle birlikte eserin Millî Kütüphane’de bulunan yazma nüshası (YNA) toplam 951 beyitten oluşmaktadır.

Matbu nüshada esere üç tane vasıta beyti eklenmiştir. Dolayısıyla matbu nüsha 954 beyitten müteşekkildir:

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Beşîrû

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Neẓîrû

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Münzîrû

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Nûru (908-909)

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Rasûlallâh

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Ĥabîballâh (953)

Eserin Atatürk Kitaplığı'nda bulunan yazma nüshasında (YNB) mesnevi 953 beyitten oluşmaktadır. Ayrıca eserde, mesneviden sonra 25 beyitlik bir gazel daha vardır. Bununla birlikte bu yazma nüsha toplam 978 beyitten müteşekkildir.

Yine eserde ara ara tekrarlanan dört tane vasıta beyti de vardır. Bu beyitlerden ilk ikisi aynen tekrarlanırken, diğer ikisinin son kelimeleri her tekrarda değiştirilmiştir. Yine bu beyitlerden ilk ikisi Türkçe, diğer ikisi de Arapça olarak yazılmıştır:

Ger bu 'âlem hâlkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamam

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Muhammed
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Ahmed

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hâmid
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Mahmûd

Eserin Milli Kütüphane'de bulunan yazma nüshası (YNA) harekeli nesih ile yazılmış olup 48 varaktan müteşekkildir. Ayrıca eserin son iki varağı da harekesiz ve mensur olarak kaleme alınmıştır. Her sayfa on bir beyitten müteşekkildir.

Eserin Atatürk Kitaplığı'nda bulunan yazma nüshası (YNB) da harekeli nesih ile yazılmış olup 39 varaktan müteşekkildir. Eserin son varağı ise mensur olarak kaleme alınmıştır. Her sayfa on üç beyitten müteşekkildir.

Eserin matbu nüshasında mensur kısımlar bulunmamaktadır. Eserin H. 1279 (M. 1862) yılında İstanbul'da, Aşir Efendi Litoğrafya Destgahı'nda İbrahim Nureddin tarafından yapılan baskısı her bir sayfada 19 beyit olup 52 sayfadır.

Eserin H. 1268 (M. 1859) yılında İstanbul'da, Tabhâne-i Âmire'de, Taş Destgâh'ında Mehmet Recâî tarafından yapılan baskısı ise her bir sayfada 17 beyit olup 59 sayfadır.

2.1.4. Eserin Yazılış Sebebi

Şâir, eseri Hz. Peygamber'i övmek, O'nun cemâlini anlatmak, O'nun şefaatine nâil olmak, cennete girmek, Cennette O'nun cemalini görmek, Allah'ın rahmetini kazanmak ve Hz. Hatice'nin hikâyesini şerh etmek olduğunu söyler. Yine Hz. Peygamber'in destanını söylemek, kıyamete kadar isminin baki olması ve daima ruhunun duadan şâd olması için eseri te'lif ettiğini ifade eder:

Dilerim ki dilime kuvvet ola
Ben hâķiriñ derdine dermâñ ola

Muṣtafâ'nıñ hûb cemâlin söyleyem
Ĥadice Ĥikâyetin şerĤ eyleyem

Pes nice ŗâĤib kemâller söylemiş
Muṣtafâ'nıñ mevlüdin şerĤ eylemiş

Ben dahi bir dâsıtân-ı Muṣtafâ
Söyleyem kim diñleyen bula ŗafâ

Kim ki söyler mevlüd-i faĤr-i rusül
Añılur meclisde du'â ile ol

Ĥaṣre deñlü nâmı anıñ yâd olur
Dai'mâ ruĤi du'âdan ŗâd olur

Dahi medĤin oķudan olur meṣâb
Oķuyan u diñleyen bulur ŗevâb

ıluram ben daı sizlerden ricâ
Lutf idüp eylesiz hayır du'â

Dilerem ki a murâdâtın vire
Cennet içinde dîdârın göstere (26- 34)

2.1.5. Mesnevînin Tertibi

Eser genel olarak mesnevilerin tertibine uygun olarak düzenlenmiş olup giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş şeklinde oluşturulmuştur. Yalnız Hz. Hatice ve Hz. Peygamber'in evlilik hikâyesi bitince şair, bir başka konu olan Hz. Peygamber'in risâleti konusunu anlatır. Şâir, eserin yazma nüshasında (YNA) bulunan mensur olarak kaleme alınmış iki varaklık kısmında ise Hz. Peygamber'in, Hz. Ayşe'den başka bir hanımı ile kalmasına Hz. Ayşe'nin üzülmelerini, bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselam'ın cennetten bir tas bal getirmesini, bu baldan Hz. Peygamber'in, Hz. Ayşe ve diğer ashaba ikram etmesini anlatır. Eserin diğer yazma nüshasında (YNB) mensur olarak kaleme alınmış bir varaklık kısmında ise şair, günahlarının bağışlanması, şeytanın şerlerinden korunmak için Hz. Allah'a dua ve niyazda bulunmuştur. Ayrıca mesneviden sonra yazılan 25 beyitlik gazelde de dünyanın fâni olduğundan, dünyaya güvenilmeyeceğinden ve ölümden bahsedilmiştir. Kısaca mesnevînin muhtevası, bölümleri ve beyit numaraları şu şekildedir:

Giriş Bölümü

- 1- 25: Besmele, tevhid, na't, dört halife övgüsü
26-42: Sebeb-i Te'lif
48-110: Hz. Peygamber'in doğumu ve çocukluğu

Konunun İşlendiği Bölüm

- 111-796 Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evlilik hikâyesi
797-801 Hz. Peygamber'in çocukları
802-950 Matla-ı Şems-i Risâlet (Hz. Peygamber'in risâlet dönemi)

Bitiş Bölümü

951- 954 Hz. Peygamber'e salât ve selâm, dua

2.2. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Eserin Vezni

Şâir, remel bahrinden Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün kalıbıyla yazılan 40 beyitlik gazel (910- 950) ve hezec bahrinden Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün kalıbıyla mesneviden sonra yazılan 25 beyitlik gazel hariç tutulursa, eserde iki ayrı aruz kalıbı kullanmıştır. Bunlar, hezec bahrinin Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün (47- 479), (797- 905) ve remel bahrinin Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (1- 46), (480- 794), (906- 907) kalıplarıdır.

Yine mesnevîde ara ara tekrar eden dört tane vasita beytinden ilk ikisi de remel bahrinin Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün kalıbıyla yazılmıştır.

Ger bu 'âlem hâlkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamam

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber- resûl-i Muştafâ

Bunun yanında ara ara tekrar eden dört tane vasita beytinden Arapça olarak yazılan son ikisinde şâir vezin kullanmamıştır:

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ 'Abdullâh
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hâbîballâh

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Şafiyallâh
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Nebiyallâh

Divan şairleri mesnevîlerde, aynı kalıbın kullanılmasından doğan konununun ve ahengin biteviye gidişini değiştirmek için, eser içerisinde uygun düşen yerlerde başka kalıplarla yazılan gazel, murabba vb. gibi nazım şekillerine

de yer verirlerdi.⁶⁵Şâir, aralarda gazellere yer vererek ve iki ayrı aruz kalıbı kullanarak mesnevîlerde görülen bu yeknesak ahengi kırmaya çalışmıştır.

Eserde vezne hâkimiyetin tam olarak sağlandığını söyleyemeyiz. Aruz vezni Türk şiirinde kullanılmaya başladıktan sonra ilk zamanlarda, Türkçenin aruza intibak ettirilmesi kolay olmamıştır. Ancak XVI. Yüzyıldan sonra nisbeten az kusurlu mısralar meydana getirilebilmiştir.⁶⁶Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınmış olan bu mesnevîdeki vezin durumunu da buna bağlayabiliriz.

Mesnevîlerde sık sık rastlanan ünlü ile biten bir kelimeyi yine ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde vezin gereği iki ünlüden birinin düşürülmesi, bu eserde de görülmektedir. Şâir, “olduğuna ağlama” kelime grubunu, “olduğın’ ağlama” (63), “halkı aña” kelime grubunu, “halk’ aña” (175), “nesli ola” kelime grubunu, “nesl’ola” (168), “menâli ol” kelime grubunu, “menâl’ol” (222) şekline sokmuştur.

Eserde, imâle ve zihâf gibi aruz kusurlarına da rastlanır:

Dilerem *ki* Hâk murâdâtın vire
Cennet içinde *dîdârın* göstere (34)

Tecellî eylemiş alındağ *nûr*
Görürdi anı kim Tevrâtda mezkûr (205)

Didiler Meysere’ye ey ulumuz
Ey bizim cânımızdan sevgilimiz (297)

Şâir, ahenk unsuru olarak görülen ulamayı da eserde sıkça kullanmıştır:
Ey ‘ademden ‘âlemi var eyleyen
Yeri *qâ’im* göği devvâr eyleyen

⁶⁵Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997, s. 60.

⁶⁶Faruk Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2000, s. 45

Lütfiñile halk idüben âyî gün
Devr iderler bu cihânî gün begün (1-2)

2.2.2. Eserin Kafiyesi

Kafiye, en az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.⁶⁷ Şiirdeki ahengi çok zaman vezin ve kafiye sağlar.⁶⁸Yapı bakımından dört çeşit kafiye vardır. Bunlar; bir tek ünsüz benzerliğine dayanan yarım kafiye, bir ünlü bir ünsüzün ses benzerliğine dayanan tam kafiye, ikiden fazla ses benzerliğine dayanan zengin kafiye, kafiyeli sözcüklerden biri diğerinin sonunda yineleniyorsa böyle kafiyelele tunç kafiye, ses bakımından aynı, anlamca ve kimi zaman vurguları da ayrı sözcüklerden ya da söz öbeklerinden yapılmışsa cinaslı kafiye.

Şâirin, eserde kafiye kullanımı bakımından oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Şâir, eserde bu kafiyelerin tamamını da kullanmıştır.

Yarım Kafiye: Tek ses benzerliğine dayanan yarım kafiye eserde sıkça kullanılmıştır.

Alup elini tez şadra geçürdi
Ta'âm getirüp yedirdi içirdi (103)

Dize sonlarındaki “geçürdi” ve “içirdi” kelimelerindeki “ç” harfi,

Dilerem ki Hâkķ murâdâtın vire
Cennet içinde dîdârın göstere (34)

Dize sonlarındaki “vire” ve “göstere” kelimelerindeki “r” harfi,

Anuñ hizmetine yüzler süreyim
Yolına cânımı ķurbân vireyim (80)

Dize sonlarındaki “süreyim” ve “vireyim” kelimelerindeki “r” harfi ile yarım kafiye yapılmıştır.

⁶⁷Kafiye ve redif hakkında geniş bilgi için bkz. Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009. s. 59-82.

⁶⁸İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, s. 249.

Tam Kafiye: İki ses benzerliğine dayanan tam kafiye, eserde çok fazla kullanılmamıştır.

Buyurdı ol kadar çekildi ni‘met
Çamusu sükkeri yiyene minnet (139)

beytinde geçen “ni‘met” ve “minnet” kelimelerindeki “et” harfleriyle,

Dilerim ki dilime kuvvet ola
Ben hâkıriñ derdine dermâñ ola (26)

beytinde geçen “ola” kelimelerindeki “ol” harfleriyle,

Çıluram ben dañi sizlerden ricâ
Lutf idüp eyleyesiz hayır du‘â (33)

beytinde geçen “ricâ” ve “du‘â” kelimelerindeki “â” harfiyle tam kafiye yapılmıştır.

Zengin Kafiye: Üç ve daha fazla harfin benzerliğine dayanan zengin kafiye eserde en çok kullanılan kafiyedir.

Dañi medhın oğudan olur meşâb
Oğuyan u diñleyen bulur şevâb (32)

beytinde yer alan “meşâb” ve “şevâb” kelimelerindeki “âb” harfleriyle,

Hâdice ol sa‘at düşden uyandı
Şafâdan misk-i ‘anbere boyandı (160)

beytinde yer alan “uyandı” ve “boyandı” kelimelerindeki “yan” harfleriyle,

Geçse hergiz hayr ‘amel işlemese
Âhret çün fikr idüp gam yemese (495)

beytinde yer alan “işlemese” ve “yemese” kelimelerindeki “eme” harfleriyle zengin kafiye yapılmıştır.

Tunç Kafiye: Kafiyele sözcüklerden birinin diğerinin içinde tekrarlanmasıyla oluşan tunç kafiye örnekleri de eserde görülmektedir.

Sivâr oldı Muḥammed çünki aña
Bu işi kim görürse aldı taña (292)

Geliyorur bir haber Őoruñ aña
Bu muŐbetler sehil işdir saña (539)

Cinaslı Kafiye: YazılıŐları aynı fakat anlamları farklı olan cinaslı kafiye örneklerine de eserde rastlanmaktadır.

Münâcât eyleyüp didi ilâhî
Ki sensin cümle maḥlûın ilâhı (328)

Naẓarı irdi butlara yaın
Söyindi odı andilleri yaın (444)

Beyitlerinde olduğu gibi.

Eserde, kafiyele sonra tekrarlanan aynı anlamda olan harf, kelime ve kelime gruplarının tekrarıyla oluşan rediflere de sıkça rastlanmaktadır. Redif Őiirde çok sık kullanılan ve Şiiri ahenk yönünden zenginleŐtiren bir ses unsurudur. Őiirde ahenk ve konu bütünlüğünü sağlayan rediflerin de çok fazla kullanıldığı görülmektedir:

Kirâcı dimiş idi gönderelim
Nice olur işiñ Őoñı görelim (220)

amu maḥlûdan uludur Muḥammed
Ĥa'ıñ sevgili ulıdır Muḥammed (305)

Ki her yıl bunu böyle eyler idi
İlâhî sen müyesser eyle dirdi (345)

Eser, kafiye bakımından bir hayli zengindir. Türkçe kelimelerde genellikle yarım kafiye ve redif kullanılmışken, Arapça ve Farsça kelimelerde ise daha çok tam ve zengin kafiye kullanılmıştır.

2.2.3. Dil ve Üslup

Divan şiirinde mesnevîlerin dili diğer nazım şekli ile kaleme alınan eserlere nazaran daha sadedir. Bu eserde, bir de buna şâirin eserini irşâd amaçlı yazması eklenince dildeki sadelik daha da belirgin hale gelmiştir. Şâirin hayatıyla ilgili elimizde herhangi bir bilgi olmasa da eserin muhtevası ve üslubundan hareketle eseri kaleme alan kişinin mutasavvıf bir şâir olabileceği söylenebilir. Çünkü şâir, eserde dil ve üsluptan ziyade içeriğe ehemmiyet vermiştir. Süslü ve sanatlı ifadeler yerine sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Sanat endîşesinden ziyade ders vermek amacı ön planda tutulduğu için, esere konuşma dili ve sohbet havası hâkimdir. Daha çok Hz. Peygamber'i övmek, O'nun risâlet dönemini ve yaşadıklarını anlatmak, O'nu yüceltmek, insanların O'na olan sevgisini artırmak, insanlara öğüt vermek, dini bir hikâyeyi anlatıp O'nun şefaatine nâil olmak için çaba sarf etmiştir. Hatta Hz. Peygamber'i övdüğü vasıta beyitlerinin bazılarında vezne bile dikkat etmemiştir.

Şâir, Arapça olarak yazdığı vasıta beyitleri hariç eserde sade ve samimi bir dil kullanmıştır:

Ebû Fâlib'e didi kim babası

Vaşiyyet eylerim didi atası

Muhammed'i alup eve varasın

Eviñ şadrına anı geçüresin

Eliñden geldügince eyle hizmet

Bulasın Hâkķ katında sende 'izzet

Ķamu oķlanlarıñdan hoş sevesin

Dilerseñ bulasın derdiñ devâsın (87-90)

Şâir, eserde olayların anlatıldığı bölümlerde akıcı bir dil kullanmıştır:

Çıkardı saydı tizrek elli altun
Di-aña bunı harçlık için alsun

Yarağ itsün hem yola hâzır olsun
Haber olduğu sâ‘at bunda gelsün

Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim devletiñ payende olsun (247-249)

Eser, yukarda izah ettiğimiz gibi sade bir dilin yanında halk arasında kullanılan deyimler bakımından da zengindir:

Ya aqçe isteyü kime varalım
Kime *boyun egüben* yalvaralım (119)

Ebû Fâlib işidüp şaldı başın
Akıdup gözlerinden kanlu yaşın (130)

Murâdım budur ey devletlü hânım
Velâkin *dimege varmaz zebânım* (146)

Didi kim lütfi ihsân eylesünler
Bu *derdimize dermân eylesünler* (154)

Gice gündüz uyhu gelmez gözine
Göz yaşı incü dizerdi yüzine (579)

Bunun yanında şâir, eserde Arapça, Farsça kelime ve kelime gruplarına da yer vermiştir. Özellikle ara ara tekrar eden dört tane vasita beytinin iki tanesini Arapça olarak yazmıştır:

Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Ahyedü
Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Vahîdü

E  salat  vesselâmü ‘aleyke y  M h 
E  salat  vesselâmü ‘aleyke y  H   ir  (109-110)

R z  olsun cümlesinden ol Rah m
R zv nullahi ‘aleyhim ecma‘ n (25)

Didi ehline kim ne z - sa‘ det
Na  b oldu bize kim bu kerâmet (99)

Didi ki ey *n r-ı ‘aynım* Muştafâ
Ey benim *cân u cihânım p r- af * (732)

2.3. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Olayın  zeti

Bir gün Hz. Peygamber’in halası Atike, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in evlenme vaktinin geldiğini, ancak onu evlendirmek için ihtiyaç olan altın ve parayı nasıl bulacaklarını bilmediğini söyler.

Bu parayı nasıl bulacaklarını d   n rlerken Atike, Hz. Hatice’nin kervanının her yıl  am’a gittiğini, bu yıl da yine haberlerin ba ladığını, Hz. Peygamber’in bu kervanda i  bulabileceğini, bu şekilde de onu evlendirebileceklerini söyler. Bu düşünceyi Ebu Talib de kabul eder ve bunun  zerine Atike Hz. Hatice’nin yanına gider, ondan Hz. Peygamber’i i e almasını ister. Bu isteği duyan Hz. Hatîce gördüğü rüyayı hatırlar ve rüyasında gördüğü kişinin Hz. Muhammed olduğunu anlar ve ona i  vereceğini söyler. Görüşmeye geldiğinde de Hz. Peygamber’i görünce onun Tevrat’ta anlatılan ki i olduğuna iyice ikna olur.

Hz. Hatîce kervanlarını yöneten ki i olan Meysere’yi onun yanına verir. Yol hazırlıklarını yaparlar ve ertesini gün kervan yola çıkar. Meysere yolda ona çok iyi davranır. Yolda giderlerken bir yere varırlar. Burada Rahip Buhr  isminde birisi vardır. Bu Rahip İncil ve Tevrat’ı okumuş halk tarafından da sevilen bir

kişidir. Okuduklarından ahir zaman peygamberinin bir kervanla Mekke'den geleceğini, bu kervanın üstünde bir bulut dolaşacağını bilmektedir. Bu sebeple gelen kervanları gözetlemektedir. Tanrı'ya ahir zaman peygamberini görmeden canını almaması için dua etmektedir. Yine dua ettiği bir anda Rahip Buhra gelen kervanı görür, bu kervanın içinde ahir zaman peygamberinin olduğunu anlar. Yemekler pişirtip onları davet eder. Rahip Buhra Hz. Peygamber'i görünce O'na hayran olur.

Rahip Buhrâ, oradakilere ziyafeti Hz. Peygamber için verdiğini, yoksa onlara hiç itibar etmeyeceğini söyler. Yemekler yendikten sonra Rahip Buhrâ Hz. Muhammed (s.a.v.)'e peygamberlik geleceğini ve kendisini de ümmetinden saymasını istediğini söyler.

Kervan yola devam edip Şam'a varır ve bütün işleri rast gider. Kervandakiler bu iyi gidişin Hz. Muhammed (s.a.v.)'den kaynaklandığına inanırlar.

Meysere yaşadıklarını anlatan bir mektup yazar. Yazdığı mektubu Hz. Peygamber ile yollar. Hz. Peygamber bir süre sonra Mekke'ye ulaşır. Bu sırada Hz. Hatîce de kervandan gelecek haberi beklemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.) elinde mektubu ile Hz. Hatîce'nin yanına varır ve mektubu iletir. Mektubu okuyan Hz. Hatîce ne kadar zamanda Mekke'ye ulaştığını sorar. Hz. Muhammed (s.a.v.) üç saatte vardığını söyler. Bunun üzerine Hz. Hatîce onun peygamber olacağından emin olur.

Aradan birkaç gün daha geçer ve kervan Mekke'ye döner. Hz. Muhammed (s.a.v.) de amcası Ebu Talib'in evine döner. Bir ay daha geçer ama o hâlâ ücretini alamamıştır. Bunun üzerine Atike unutmuş olabilir diye Hz. Hatîce'ye gider. Hz. Hatîce, Hz. Muhammed ile evlenmek istemektedir. Gece gündüz Hz. Peygamber'i düşünüp, O'na kavuşturması için Allah'a yalvarır.

Hz. Hatice gördüğü rüyayı Atike'ye anlatır. Bu rüyayı bir tabirciye yorumlatırlar. Tabirci, bu rüyayı hayra yorumlar ve ahir zaman peygamberinin geleceğini yeryüzünün nurla dolacağını söyler. Hz. Hatîce, Atike'ye kendisinin O'nunla evlenmek istediğini söyler. Bunun için de Mekke'nin ileri gelenlerinin kendisini babasından istemeleri gerektiğini söyler. Bu sözleri duyan Atike gözyaşlarını tutamaz. Hz. Hatîce, Atike'yi Ebû Tâlip'e gönderir. Atike hiç vakit

kaybetmeden Ebu Tâlib'e gidip bu durumu anlatır. Ebû Tâlib, Atike'nin sözlerini duyunca Allah'a şükürler eder.

Bunun üzerine Mekke'nin ileri gelenleri Hz. Hatîce'yi babasından istemek için toplanırlar. Gidip babasından kızını isterler. Fakat babası kızını vermek istemediğini söyler. Hz. Hatîce bunu duyunca çok üzülür ve bir oyun yaparak babasının kendisini vermesini sağlamak ister. Bu amaçla oradakilere babasını sarhoş etmelerini söyler. Onlar da babasını sarhoş eder. Hz. Hatîce babası sarhoşken eteğini o zamanın adetlerine uygun olarak boyar.

Babası sabah uyanınca eteğindeki boyayı sorar. O da kendisini Hz. Muhammed'e verdiğini söyler. Babası kızar, onların akçe ve altınlarının olmadığını onlara kızını veremeyeceğini söyler. Hz. Hatîce babasını güzel sözlerle ikna etmeye çalışır. Babası her ne kadar kızsız da sözünden dönmeyeceği için kızını vermek zorunda kalır. Hz. Hatîce bu duruma çok sevinir ve Atike'ye babasını razı ettiğini söyler. Atike, Ebû Tâlib'e bu haberi verir. Ebû Tâlib, Hz. Peygamber'i haber vermesi için Hz. Ebû Bekir'e gönderir.

Hız. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in geldiğini görünce çok sevinir. Hz. Peygamber ondan Hz. Hatice'ye vermek için kıymetli bir bez ister. Hz. Ebû Bekir, O'nun geleceğini bildiği için önceden hazırladığı kıymetli hediyeleri hiç para almadan senin yoluna feda olsun deyip verir.

Ebû Tâlib ve diğer ileri gelenler hediyelerle birlikte Hz. Hatîce'nin evine gelirler. Hazırladıkları hediyeleri ortaya koyarlar. Hz. Hatîce, bu hediyeleri görünce çok şarır ve bu hediyelerin Hz. Peygamber'e ait olmasının imkânsız olduğunu bu hediyelerin Hz. Ebû Bekir'e ait olduğunu söyler. Hediyeleri alıp kabul eder. Mekke ulularını çağırıp nikâh kıyarlar. Ve düğünlerini yaparlar. Ebû Tâlib ve Atike çok sevinip Allah'a şükrederler.

Hasedler bunca malın ve mülkün Hz. Hatîce'nin olduğunu söyleyince Hz. Peygamber çok üzülür. Bunun üzerine Hz. Hatîce Mekke'nin ulularına bir ziyafet verir ve bu ziyafetten sonra herkesin gözü önünde bütün malını mülkünü Hz. Peygamber'e bağışlar. Hz. Hatîce ve Hz. Peygamber mutlu bir yaşam sürmeye başlarlar. İki erkek, dört kız çocukları olur. Şâir, burada evlilik hikâyesini bitirir ve Hz. Peygamber'in risâlet görevini anlatır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) kırk yaşına gelince sık sık Hira Dağı'na gider, yemeden içmeden kesilir. Hz. Hamza bu durumu Atike'yesöyler. Hz. Peygamber'e niçin böyle benzinin solduğunu, yemeden içmeden kesildiğini sorarlar. Hz. Peygamber aşk-ı ilâhiye tutulduğunu söyler. Yine Hira Dağı'na gittiği bir gün Cebrail (a.s.) ona peygamberlik görevini tebliğ eder ve insanları Allah'ın dinine davet etmesini ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) eve gider ve yaşadıklarını Hz. Hatîce'ye anlatır. Hz. Hatice, O'na Peygamberlik verildiğini söyler ve şehadet getirip Müslüman olur. Allah'a şükür ederler. Şâir, bundan sonra Hz. Hatîce'nin ağzından on beyitlik "Elhamdülillah" redifli bir gazel söyler.

Şâir, sırasıyla Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Ali'nin, diğer sahabilerin ve son olarak da Hz. Ömer'in Müslüman oluşunu anlatıp, Hz. Peygamber'in Cuma namazında bir direğe dayanıp hutbe okuduğunu, sahabenin minber yapmasıyla bir sonraki Cuma namazında minbere çıktığını bu esnada direğin inlemeye başladığını da anlatarak mesnevîsini bitirmiştir:

Şâir, eserinin mensur olan iki varaklık kısmında ise Hz. Peygamber'in, Hz. Ayşe'den başka bir hanımı ile yatmasına Hz. Ayşe'nin üzülmesini, bunun üzerine Cebrail Aleyhisselam'ın cennetten bir tas bal getirmesini, bu baldan Hz. Peygamber'in, Hz. Ayşe ve diğer ashaba ikram etmesini anlatır. Şâir, bu hadiseyle eserini bitirir.

2.3.2. Kahramanlar

Mesnevîde olayların içinde rol alan şahıs kadrosunun olaylardaki rolü ve etkinliği bakımından şöyle tasnif edebiliriz:

1. Olayın başkahramanları: Hz. Peygamber ve Hz. Hatîce.
2. Olayın yardımcı kahramanları: Atike, Ebû Tâlib, Meysere, Hz. Ebû Bekir, Huveylid.
3. Olayda ismi zikredilen kahramanlar: Ebû Leheb, Hz. Hamza, Ebû Cehil, Rahip Buhrâ, Ebû Tâlib'in hanımı Fâtıma, Varka

Bu kahramanların dışında eserde; Hz. Ömer, Hz. Ali gibi diğer isimlerde geçmektedir. Fakat bunların olay örgüsüyle herhangi bir bağlantısı olmadığı için bu isimleri tasnifte zikretmedik. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in risâleti döneminde Varka isimli ruhbân ve yine îmân eden birçok sahabe ismi de zikredilmiştir. Bunların da hikâyenin olay örgüsü ile bir alakası olmadığı için bahsetmedik.

Yukarıda bahsettiğimiz kahramanların hikâyedeki rollerini ve olaydaki etkilerini şöyle ifade edebiliriz:

1. Olayın başkahramanları:

Hız. Peygamber: Mesnevînin ana kahramanıdır. Ahir zaman peygamberi olması ve şâirin eseri daha çok O'nun şefaatine nâil olmak maksadıyla yazması dolayısıyla eserin başından sonuna övgülerle anlatılmıştır. Olayın merkezindeki iki kişiden biridir. Mesnevîdeki olaylar O'nun evlendirilmek istenmesiyle başlar:

Didi kim ey gözüm nûrı qarındaş
Size bir söz diyeyin eyleme fâş

Muhammed büyüdi vü yigit oldu
Anıñ evlenmesinin vaqti geldi

Velâkin elümüzde mâlımız yok
Varup kız dileycek hâlimiz yok

Aña fikr eyleyüp tebdîr idelüm
Ne kılop neyleyelim nice idelüm (114-117)

Hız. Hatice: Olayın başkahramanlarından bir diğeridir. Mesnevîye ismi verilen ve Hz. Peygamber'in ilk eşidir. Bu evlenme hikâyesinin kadın kahramanıdır. Hz. Peygamber'le beraber olayın merkezindeki kişidir. Olay onun evlenmesiyle son bulur. Hz. Peygamber'in ilk eşi ve mü'minlerin annesi olması sebebiyle eserin birçok yerinde yüceltilmiştir. Bu eserde, Hz. Hatice daha çok Hz.

Peygamber'e muhabbeti ve sadakati yönüyle ele alınmıştır. Hz. Hatice O'nun ahir zaman peygamberi olduğuna kanaat getirince, gece gündüz O'nun muhabbetiyle Allah'a şöyle dua eder:

Şubh u dem fikri hâyâli yâr ile
Gönlün eyler idi ol server ile

Gice gündüz uyhu gelmez gözine
Göz yaşı uyhuda düşerdi yüzine

Çeşm-i mesti lâ-cerem giryân idi
Şöyle kim müştâk ser-gerdân idi

Dir idi kim yâ ilâhe'l-'âlemîn
Mahremim ola Muhammed Emîn (577- 580)

Yine Hz. Hatice bilgili bir kadın olması yönüyle ele alınır. Gördüğü rüyayı Rahip Buhrâ'ya mektup yazıp yorumlatır. Aynı zamanda Tevrat'ı okuyup bilmesi de eserde onunla ilgili bahsedilen yönlerden bir diğeridir.

Hadice cümle Tevrât'ı bilürdi
Ne deñlü vardurur anı bilürdi

Meger Tevrât içinde görmüş idi
Dañi 'âlimlere de sormuş idi

Yazılmışdı Muhammed'in sıfâtı
Haqîkat nice ise hadd-i zâtı

Mesîhden soñra geliser Muhammed
Şefâ'at ehli olısar Muhammed (190- 193)

Ayrıca eserde az da olsa Hz. Hatice'nin güzelliğinden de bahsedilmiştir. Şair onun bu yönünü şöyle ifade eder:

Ĥadice geldi oturdı saraya
Yüzi beñzemiş idi bedr-i aya (212)

Yine eserde Hz. Hatice'nin zenginliğinden eserin birçok yerinde farklı şekillerde bahsedilir. Şair bunu şöyle ifade eder:

Ĥadice'niñ kamu dört biñ devesi
Kimi ipek kimi dülbend boğası (271)

Er boyunca dört küb incü var idi
Dañi her danesi cevherdâr idi

La'li yağut her biri kıymetlü taş
Bî-Ĥisâb bî-kıyâs zerrîn kumaş

Döşek vü yaşdıķ vü yorğan bî-şumâr
Cümlesi zerrîn idi bil kim ey yâr (775- 777)

Yine bunlara ilaveten eserde, Hz. Hatice'nin cömertliği, bütün malını ve mülkünü Hz. Peygamber'e feda etmesi, O'na bağışlamasından da bahsedilir.

Didi Mekke ulularına biliñ
Siz benim bu sözüme şâhid oluñ

Didi bu gördüğünüz hayli haşem
Ĥul halâyık malı mülki muĤteşem

Bu kadar deve katır mal tavar
Heb MuĤammed'iñ durur her ne ki var

Bilũñüz bu işi böyle işledim

Çamusın Muhammed'e bağışladım (786- 789)

Eserde ayrıca Hz. Hatice, Hz. Peygamber'e ilk iman eden kişi olarak ele alınmıştır. Hz. Peygamber'e risâlet verilince çok mutlu olur ve şehadet getirip Müslüman olur.

İşidüp nice kıldı şükri Yezdân

Ne diyem baña ta'lîm it kırâvân

Şehâdet kelimesin ta'lîm itdi

Ne kim buyurdu ise anı tutdı

Meysere itmiş idi aña ikrâr

Şehâdet idüben eyledi tekrâr (855- 857)

2. Olayın yardımcı kahramanları:

Atîke: Hz. Peygamber'in halası ve Ebû Tâlib'in kız kardeşidir. Evlilik hikâyesinde aracılık görevi üstlenmiştir. Hz. Peygamber ile Hz. Hatîce arasında aracı konumundadır. Yine abisi Ebû Tâlib'in aklına Hz. Hatîce'yi o getirmiştir. Aynı zamanda Hz. Hatîce ile arasının çok iyi olmasından da istifade ederek evlendirme işini halletmede önemli bir rol üstlenmiştir. Belkide olayda başkahramanlardan sonra en etkili isim diyebiliriz. Aracılık görevini başarıyla yerine getirmiştir:

Dilerim ben dañi varam o şâha

Ki 'arzu hâl idem ol yüzi mâha

Muhammed'i çoya bir hizmete ol

Bulavuz ol sebebden müşkile yol

Mürevvet kânî bir ehl-i keremdir
Yetecek deñli mal virse ne gamdır

Anı ol malıyla evlendirevüz
Muhammed'e gelin alıvirevüz

Ebû Fâlib işidüp şaldı başın
Akıdup gözlerinden kanlu yaşın (126-130)

Ebû Tâlib: Hz. Peygamber'in amcasıdır. Hz. Peygamber'in dedesi Abdulmuttalib torununu ona emanet etmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'e babalık yapmış ve O'nun evlendirilmesinde de büyük çaba göstermiştir. Kız kardeşi Atike ile istişare halinde bu evliliği gerçekleştirmişlerdir:

'Atıke Ebû Fâlib diñlediler
Muhammed gidecegin añladılar

Biraz vaqt gözlerinden dökdiler yaş
'Atike döndi eyder ey qarındaş

Muhammed'i nice ton gönderelim
Bu işiñ sonı hayr ola görelim (275-277)

Meysere: Hz. Hatıce'nin kölesi ve kervanlarını yöneten kişidir. Hz. Hatıce, Hz. Peygamber'i kervanlarının başında ticarete gitmesi için işe aldığında O'nu Meysere'nin yanına vermiştir. Yine Hz. Hatıce, sevdiğinin haberlerini Meysere vasıtasıyla almıştır. Kafasındaki Hz. Peygamber'e dair bazı sorularını Meysere vasıtasıyla gidermiştir:

Didi yâ Meysere işit cevâbı
Ne ise anı kıl işiñ şavâbı

Ki 'Abdulmuttalib oğlu Muhammed
Yazıldı kâribâna kıla hizmet (224-225)

İki hârîr libâs hem iki dülbend
Görenler diyeler âferîn ahşent

Çoyup boğcaya didi bunları al
Oñât kııl bu işi eyleme ihmâl

Gideceksen Muhammed'e haber vir
Ata bindir yanuñ sıra yola gir

İkinci konağa varınca hele
Yesün içsün kamu seniñle bile

Üçüncü konak ola çün müyesser
Oñat kııl bu işi eyleme ebter (235-239)

Hız. Ebû Bekir: Mekke'nin ileri gelenlerinden zengin bir kişidir. Mekke'de aynı zamanda dükkânı vardır. Kız istemeye o da gitmiştir. Ebû Tâlib ve Mekke'nin ileri gelenleri kız istemeye gidecekleri zaman, o büyük bir hazırlık yapmıştır. Hatta bu hazırladığı paha biçilmez hediyeler için Hz. Peygamber'den para bile almamıştır:

Dir Muhammed kim eyâ rûh-ı revân
Bunca eşvâbı virürsün sen hemân

İkiyüz biñ aqçeliq vardır ahi
Şoñra bunu kim ödeyiser dañi

Dir Ebû Bekir eyâ dostum benim
Yoluña olsun fedâ cânım tenim (736-738)

Huveylid: Hz. Hatice'nin babasıdır. Ebû Tâlib ve Mekke'nin ileri gelenlerinin doğal olarak Hz. Hatice'yi istedikleri kişidir. Kibirli ve gururlu bir kişidir. İlk başta bir yetime kızını vermek istemez. Ama daha sonra Hz. Hatice onu oyuna getirerek ikna etmeyi başarır:

Babasına dir ki sultanım benim
Yoluña olsun fedâ canım benim

Ulular öñünde ikrâr idesiz
Şoñra pişmân olup inkâr idesiz (695-696)

3. Olayda ismi zikredilen kahramanlar:

Ebû Leheb, Hz. Hamza, Ebû Cehil, Ebû Süfyân, Ebû Tâlib'in hanımı Fâtıma: Bu kahramanlar kız isteme faslında ismi geçen Mekke'nin ileri gelenleri olarak bahsedilen kahramanlardır. Aynı zamanda Ebû Cehil Hz. Peygamber'i Şam'a giderken yanındaki kişiler arasında da ismi geçmektedir.

Rahip Buhrâ: Şam'da bir manastırda yaşayan bir rahiptir. Orada ibadet edip ahir zaman peygamberini bekleyen bir kişidir. Hz. Peygamber, Hz. Hatîce'nin kervanlarıyla Şam'a geldiğinde O'nu tanır ve O'nu manastırında ağırlayıp O'na ahir zaman peygamberi olduğunu söyler:

Dañi ben böyle iderim şehâdet
Muhammed'dir asıl ehl-i sa'âdet

Biliñ âhir zamân peygamberidir
Dañi cümle nebîler serveridir (401-402)

2.3.3. Dinî ve Tasavvufî Unsurlar

2.3.3.1. Dinî Unsurlar

Divan Edebiyatı; zengin motif, mazmun ve unsurlarla yoğrulmuş bir kültür ve medeniyetin edebiyatıdır. Bu edebiyatın önemli bir alanını da din teşkil etmektedir. Tarih boyunca din ve edebiyat iki farklı olgu olmalarına rağmen birbirlerini tamamlayan iki ayrı disiplini oluşturmuşlardır.⁶⁹ Bir dinin yazılı olarak

⁶⁹ Hasan Aktaş, *Çağdaş Türk Şiirinde Din Ve Tasavvuf*, Çizgi Kitabevi, Konya 2001, s. 25.

anlatılması ancak edebiyatla gerçekleşir. Divan edebiyatı, zengin motif ve mazmunlarıyla, özellikle mutasavvıf şâirler tarafından, bu dinin anlatılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu mesnevîde özellikle İslam dininin peygamberini anlatması ve insanların O'nun yolundan gidip cenneti kazanmalarına vesile olmak için yazılması sebebiyle dinî yönü olan bir eserdir. Bu yüzden de eserde bir hayli dinî kavram kullanılmıştır. Eserde geçen belli başlı dinî unsurlar şunlardır:

Allah: Metinde geçen Allah'ın isim ve sıfatları şunlardır:

Allâh, Ğanî, Cebbâr (15), Hâk Te'âlâ (20), Rabbenâ (24), Raĥîm (25), Hâk (34), Hüdâ (37), Müsteân (39), Süphân(49), İlahî (40), Hîkmetullâh, Ğudretullâh (133), Rabbü'l-Celîl (168), Ma'bûd, Maĥsûd (329), Allâhu Te'âlâ (340), Hâliĥ (516) İlâh (523), İlâhe'l-'âlemîn (581), Mucîb (582), Teñri (635), Rabb-ı Celîl, (792), Rabb-ı Kerîm (804), Allâhü Hâdî (815), Pâdişâhlarıñ İlâhı (827) Yezdân (857), Hâyü Ğâdir (456).

Hürmetine anlarıñ yâ Rabbenâ

Eyle bizi dostlarıñla âşinâ

Râzı olsun cümlesinden ol Raĥîm

Rızvânullahi 'aleyhim ecma'în (24-25)

Mu'în idi aña Rabb-i kerîmi

Görenler severidi bi'z-zarûri (804)

Melekler: Mesnevîde meleklerden sadece Cebrâil geçmektedir. Bu melek için, Cebrâil, Cebrâ'il- Emîn ve Cibrîl-i Emîn isimleri kullanılmıştır:

Hâk Te'âlâ emr-ider Cebrâ'il'e

Deveyididi getir toĝrı yola

Ol sa'atde indi Cebrâ'il Emîn

Deveyi yolına getürdi hemîn (488-489)

Gelecek hem aña Cibrîl-i Emîn

Çıla da‘vet ümmetini ol Emîn (619)

Kitaplar: Mesnevîde en çok ismi geçen kutsal kitap Kur‘ân-ı Kerim‘dir. Bunun yanında dört büyük kitaptan İncil ve Tevrât da ismi geçen kutsal kitaplardır:

Oğu Qurân‘ı emri nehyi bildir
Ki ta‘lîm eyle halka Hâkq‘ı bildir (845)

Ol Hâbibullâh Muhammed Muşafâ
İncil ü Tevrât‘da medh itmiş Hudâ (618)

Peygamberler: İncelemenin başında da söylediğimiz gibi mesnevî baştan sona Hz. Muhammed (s.a.v.)‘e övgülerle dolu olduğu için doğal olarak en çok ismi zikredilen peygamber O‘dur. O, kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı bir peygamberdir. Mesnevîde O‘nun için bir hayli isim ve sıfat kullanılmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.)‘in mesnevîde geçen isim ve sıfatları şu şekildedir:

Hâbibullâh, Muhammed Muşafâ (9), Fahr-i cihân (10), Fahr-i rusûl (30), Muhammed, Ahmed (45), Hâmid, Mahmûd (46), Mâh-ı tâbân (47), Fahr-i ‘âlem (49), Hâbib (53), Yüzi mâh (58), Tabîb (64), Rûh-ı revân (79), Pür- usûl, Resûl (97), Ahyed, Vahîd (109), Mâh, Hâşir (110), Muhammed Emîn (147), Bedr-i mâh (157), Âkîb, Fâhâ (180), Yâsîr, Fâhir (181), Fayyîb, Mutahhir (256), Seyyîd, Resûl (257), Muşafâ (305), Mahebûb u Hâk (305), Nebî (336), Kayyim, Câmi‘ (337), Mihribân (387), Ehl-i sa‘âdet (400), Nebîler serveri (401), Resûli‘l-melâhim, Resûli‘r- rahit (414), Muktefi, Mukkafî (415), Evladı Halîl-i Muşafâ (467), Kâmil, İklîl (483), Müddeşir, Müzzemmil (484), Yüzü gül, Bedr-i şafâ (506), Pâdişâh (522), Hâtemi‘n-nebî (524), Merdigâr (531), ‘Abdullâh, Hâbibullâh (533), Safiyallâh, Nebiyallâh (534), Dürr-i yetîm (601), Hatemü‘l- Enbiya (611), Emîn (618), Kelimullâh (628), Hatemü‘r- rusûl, Muhyî (629), Emin ü müstakîm (661), Ulular aslı (702), Müncî, Müzekkir (709), Nâsır, Mensûr (710), Nev civan (722), Nûr-ı ‘ayn, Cân-ı cihân (732), Nebiyü‘r- rahme, Nebiyü‘t- tevbe (795), Hârîs, Ma‘lûm (796), Şehîr, Şâhid (874), Şehîd, Meşhûd (875), Vezîr (902), Beşîr, Nezîr (907), Münzîr, Nûr (908)

Yine eserde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yanında Hz. İbrahim ve Hz. İsa da geçmektedir. Hz. İsa, Mesîh olarak da zikredilmiştir:

Daîi nesl'ola İbrahîm Halîl'iñ
Ĥabîbi ola ol Rabbü'l- Celîl'iñ (168)

'ibâdet eyler-idi meskeninde
Ki kâ'im olmışdı İsa şer'inde (315)

Mesîh'den soñra geliser Muĥammed
Şefâ'at ehli olısar Muĥammed (194)

Nübüvvet: Peygamberlik görevi anlamına gelen nübüvvet kelimesi, mesnevîde birkaç yerde kullanılmıştır:

Görürler idi andan çok kerâmet
Bilürdi çün nübüvvetden 'alâmet (832)

Mu'cize: Peygamberlerin gösterdiği olağanüstü şeylere mu'cize denir. Hz. Peygamber'in Mecûsîlerin ateşinin söndürmesi gibi bazı mu'cizelerine yer verilmiştir:

Muĥammed Muştafâ çün bunu gördi
Ki bir kez bunlara karşı oturdu

Kamunuñ ol sa'at söyündi odı
Nicenîñ qorhusından sındı odı (436-437)

Dört Halife: Eserde, klasik mesnevîlerde görülen dört halifeye övgü bölümü bulunduğu için bu isimler zikredilmiştir. Bunun yanında mesnevîde aralarda da isimleri geçmektedir:

Hem Ebû Bekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî
Ĥaqq Te'âlâ'nîñ bular maqbûl qulı (20)

Seni artık severim ben ‘Alî’den
Daîi cânımdan artık sevgiliden (105)

Ebû Bekr didi Meysere’ye ey cân
Muhammed hizmetindedir bu îhsân (423)

Ayetler: Mesnevîde şâir kısmi iktibas şeklinde bir tane ayet kullanmıştır. Onun dışında bir ayeti de manen iktibas etmiştir. Şâir, Hz. Peygamber’in risâleti bölümünde, O’na peygamberliğin gelişini anlatırken Cebrâil aleyhisselâmın Hirâ mağarasında ilk vahyi indirdiği:“iqrâ’: “... oku.” Alak Sûresi, 1 ” ayetini iktibas etmiştir:

Didi iqrâ’ didi bilmem kırâ’et
Ben ümmîyem nedir bilmem ‘ibâdet (842)

Yine eserde: “Sen yetimken seni barındıran, sana ihsan eden: “Elem yecidke yetîmen fe âvâ.” Dûhâ suresi 6” ayetini manen iktibas etmiştir:

Sen yetîm iken saña îhsân iden
İki cihâna seni sultân iden (492)

Hadis-i Şerifler: Şâir, mesnevîde sadece bir hadis kullanmıştır. Şâir, “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım: Levlâke levlâk lemâ halaktü’l-eflak.” hadisini manen iktibas etmiştir.

Eger bu olmasaydı olmaz idi
Cihâna cinn ü âdem gelmez idi (404)

Sahâbe: Mesvîde, özellikle Hz. Peygamber’in risâlet dönemi anlatılırken iman eden birçok sahabenin ismi zikredilmiştir. Bunlar: Hz. Hatîce, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali, Hz. Zeyd, Hz. Zübeyr, Hz. Osman, Hz. Abdurrahman, Hz. Talha, Sa’id bin Vakkas, Hz. Hamza, Hz. Bilal’dir:

Anîñ ardınca ‘Alî îmâna geldi şöyle bil
Daîi Zeyd ile Zübeyr ‘Osmân getürdiler îmân

‘Abdurrahman Talha hem Sa‘id bin Vaqqas geldiler
Biri Fehhas siddiq-ile iman geturdiler heman

Her biri bir mu‘cizat gorup muselmân oldilar
Dahi hem imana geldi Hamza-i shahib kiran (916-918)

Ahret: Şair eserde ahiretle ilgili kavramlara geniş yer vermiştir. Dünyanın fani, ahiretin ise baki olduğunu vurgulamıştır. Ahiretle ilgili olarak, yevm-i mahşer, cennet, cennet-i ‘adn, kasr-ı cennet, uçmak, cennet-i ‘alâ, cehennem, huri, gılman, hür-ı cinân ve misk-i anber gibi kavramları kullanmıştır:

Olmaydı yevm-i mahşerde sebeb
Zulmet içre ins ü cin kalaydı heb (11)

Fazl iderseñ ey bizim Allâh’ımız
Cennet-i a‘lâ ola evtânımız (40)

Hadice ol sa‘at düşden uyandı
Şafadan misk-i ‘anbere boyandı (160)

Anıñçün yaradıpdur Haqq cihanı
Ki ‘arşı kürsî vü hür-ı cinânı (196)

Cihan anıñçün oldı bilmuhaqqak
Dahi hürî vü kasrı cennet uçmak (321)

Cehennemden be-gâyet havf iderdim
Halas oldum hele elhamdü-lillâh

Yarın varılcağ cennet-i ‘adne
Bugünden varmışam elhamdü-lillâh (865-866)

Her ki ümmet oluben aña tutarsa sünnetin
Bî-gümân anıñ içündür hûri ğılmân u cinân (937)

Cin: Mesnevîde, Hz. Peygamber’in gelmesiyle cinlerin de karanlıktan kurtulduğundan bahsedilmiştir:

Olmayaydı yevm-i maḥşerde sebep
Žulmet içre ins ü cin қalaydı heb (11)

İman: İslam dininde inanılması gerekli şeyleri ifade eder. Mesnevîde özellikle Hz. Peygamber’in risâleti dönemi anlatılırken sıkça kullanılmıştır:

Çün Ebû Bekir işidüp gördi andan mu‘cize
Şıdğ-ile îmân getürdi oldı mü’min müslimân (915)

Didi kim қalmadı şübhem sen Resûlisin Hâğ’ın
Şıdğ-ile îmân getürüp dîne girdi ol zamân (930)

Kelime-i Şehâdet: Mesnevîde, Hz. Peygamber’e risâlet görevi verilince, ilk olarak Hz. Hatice’nin Müslüman olması anlatılır. Hz. Hatice şehadet getirip Müslüman olur:

Şehâdet kelimesin ta‘lîm itdi
Ne kim buyurdı ise anı tutdı (858)

İbadet: İslâm dininin beş temel esasını yerine getirmeyi ifade eden bir kavramdır. Mesnevîde, Hz. Peygamber’e tebliğ vazifesi verilince mağarada gizli olarak ibadet ettikleri anlatılır:

İderdi tağ üzerinde ‘ibâdet
Ki dâ’im böyle idinmişdi ‘âdet (835)

Namaz: Hz. Peygamber’in risâlet görevinin başlamasıyla birlikte sahabeyle birlikte namaz kıldıkları anlatılır. Aynı zamanda namazla ilgili olan

kavramlardan hutbe okumak, mescid, ezan ve minber gibi kavramlar da eserde geçmektedir:

Anda mescidler yapuben kıldılar beş vaqt namâz
Cebrâ'il geldibuyurdı kim Bilâl ide ezân

Cum'a gün hutbe oğurdı bir direge dayanup
Dâ'im öyle 'âdet idinmişidi ol mihrîbân

Didi aşhâb yâ Resûl menber yapalım size bir
Hutbeyi kimi işidir kimi işitmez ey cân (943-945)

Oruç: Mesnevîde oruç kelimesi, sâ'im kavramıyla ifade edilmiştir. Şam'da yaşayan Rahip Buhrâ'dan bahsedilirken gündüzleri hep oruç tuttuğu ifade edilir. Yine Hz. Peygamber'in Hirâ dağına gittiği zamanlar sürekli oruç tuttuğu anlatılır:

Beher yevm aḥşama dek sâ'im idi
Giceler şubḥa deñlü kâ'im idi (316)

Çıkardı ol Hirâ tağına dâ'im
Yemezdi nice gün olurdu sâ'im (813)

Kurban: Allah rızasını kazanmak için kesilen hayvan anlamına gelen kurban kelimesi eserde geçmektedir. Şâir, Rahip Buhrâ'nın, Hz. Peygamber'i manastırın damından görünce yıllarca beklediği ahir zaman peygamberine kendisini kavuşturduğu için Allah'a şükür için kurbanlar kestiğini anlatır:

Ki Buhrâ şavma'aya döndi andan
İrişdi meskenine şâd u handân

Nice qurbân kesüp aşlar bişürdi
Ĥaḥ'a ĥamd ü şenâ dilinde virdi (364-365)

2.3.3.2. Tasavvufî Unsurlar

Tasavvuf, (gönül mumunun) ışığını, ilahî nurlarla tutuşturmadır. Çünkü tasavvuf aşk ateşi ile tutuşmaya derler.⁷⁰ Bu mesnevîde de her ne kadar şâiri hakkında herhangi bir malûmatımız olmasa da eserde tasavvufî unsurların kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle eserde tasavvufun da en önemli çıkış noktalarından olan aşk kavramı sıkça kullanılmıştır. Eserdeki tasavvufî unsurları şöyle sıralayabiliriz:

Âbid: İbadet eden anlamında Arapça bir kelimedir. Her ne kadar edebiyatta farklı anlamlarda kullanılıyor olsa da burada daha çok mü'min anlamında kullanılmıştır:

Cemî'î kulların ma'bûdı sensin
Çamu 'âbidleriñ maşûdı sensin (329)

Velî: Allah'a yakınlık sağlayan kişilere velî denir. Sürekli olarak taata devam eden, isyandan uzak duran, şehvetlerden kaçınan hak dostudur. Mesnevînin bazı yerlerinde de bu kavram kullanılmıştır:

Çamu peygambere rehber olısar
Velî nebî aña muhtâc olısar (195)

Nûr-ı Muhammedî: Tasavvufa göre her şeyin aslı ve ilk yaratılan cevher Nûr-ı Muhammedî yani Hz. Peygamber'in nurudur. Diğer bütün varlıklar, O'nun nurundan yaratılmıştır.⁷¹ Mesnevîde de ilk olarak Hz. Peygamber'in nûrunun yaratıldığından bahsedilir:

Diledi kim kudretin izhâr ide
Mümkinâtı yoğiken ol vâr ide

Evvelâ nûr-ı Muhammed Muştafâ
Halk idüben 'âleme virdi şafâ (16-17)

⁷⁰ Kadir Özköse (Editör), *Tasavvuf El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2014, s. 15.

⁷¹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Otto Yayınları, Ankara 2014, s. 376.

Aşk: Mesnevîde en çok üzerinde durulan kavramlardan biri aşktır. Bu aşk, bazen şâirin Hz. Peygamber'e olan muhabbeti, bazı yerlerde Hz. Hatîce'nin, Hz. Peygamber'e olan muhabbeti, kimi zamanda Hz. Peygamber'in içine düşen İlâhi aşk şeklinde anlatılır:

Enbiyâlar içre ol Şâh-ı cihân
Kevkeb içre gün gibi olmuş 'ayân

Her kaçan toğsa güneş olur sürûr
'Âlem içre berç urur dâ'im budur

Ol Hâbîbullâh Muhammed Muştafâ
Oldurur dâ'im viren çalbe şafâ

Şöyle bil kim olmasa Fahr-i cihân
Berr ü baîr ü ay ü güneş asumân (7-10)

Eserin başından sonuna Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'e olan muhabbeti, bağlılığı, O'nun için her şeyden vazgeçmesi anlatılır:

Bu yaña geldik Hadîce hâli ne
Diñle imdi fikri nedir çâli ne

Şubh u dem fikri hayâli yâr-ile
Göñlün eyler idi ol server-ile

Gice gündüz uyhu gelmez gözine
Göz yaşı incü dizerdi yüzine

Çeşm-i mesti lâ-cerem giryân idi
Şöyle kim müştâk-ı ser-gerdân idi (577-580)

Mesnevîdeki en çarpıcı aşk ise Hz. Peygamber 40 yaşına geldiğinde içine düşen ilâhi aşktır. Bu aşk ateşinden sonra O, yemeden içmeden kesilir. Benzi sararıp solar:

Baňa kâr eyledi ‘aşk-ı ilâhi
Ki oldur pâdişâhlarıñ ilâhi

Anıñ ‘aşkı ile döndüm hazâne
Anıñçün yaşım olmuşdur revâne

Ki hergiz yoğdur elde ihtiyârım
Dükendi çalmadı şabrım çarârım (828- 830)

2.4. ESERİN NÜSHA TAVSİFİ

Eserin toplam üç adet nüshası vardır. Bu nüshalardan iki tanesi yazma bir tanesi de matbu nüshadır.

Eserin yazma nüshalarından biri Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 8670 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. (YNA)

Harekeli nesih ile yazılmış olan bu nüsha 48 varak olup 951 beyitten müteşekkildir. Ayrıca eserin son iki varağı da harekesiz ve mensur olarak kaleme alınmıştır. Her sayfa on bir beyitten müteşekkildir.

Eserin bir diğere yazma nüshası Atatürk Kitaplığı’nda bulunmaktadır. Bu yazma nüsha (YNB) da harekeli nesih ile yazılmış olup 39 varaktan müteşekkildir. Eserin son varağı ise mensur olarak kaleme alınmıştır. Her sayfa on üç beyitten müteşekkildir. Bu yazma nüsha ise 978 beyitten müteşekkildir.

Eserin matbu nüshası (MN) ise 954 beyitten müteşekkil olup bu nüshada mensur kısımlar bulunmamaktadır. Matbu nüsha iki defa basılmıştır. Eserin H. 1279 (M. 1862) yılında İstanbul’da, Aşir Efendi Litoğrafya Destgahı’nda İbrahim Nureddin tarafından yapılan baskısı her bir sayfada 19 beyit olup 52 sayfadır.

Eserin H. 1268 (M. 1859) yılında İstanbul'da, Tabhâne-i Âmire'de, Taş Destgâh'ında Mehmet Recâî tarafından yapılan baskısı ise her bir sayfada 17 beyit olup 59 sayfadır.

2.5. METİN NEŞRİNDE İZLENEN YÖNTEM

1. Metin oluşturulurken eserin Ankara Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 8670 arşiv numarasıyla kayıtlı olan 212 x 150 – 155 x 90 mm boyutunda olan yazma nüshası ve Atatürk Kitaplığı 849 arşiv numarasıyla kayıtlı yazma nüshası esas alınmıştır. Fakat eser, yazma nüshaları ve matbu nüshası karşılaştırılarak okunmuştur. Farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Eserin varak numaraları beyitlerin sol üst köşesinde, beyit numaraları ise beyitlerin baş tarafında yazılmıştır.
2. Vezne uymayan beyitlerde, hangi nüshadaki beyit vezne uyuyorsa o nüshadaki şekliyle alınmıştır.
3. Vezinler, metin başında Latin harfleriyle yazılmıştır. Şâir, metin içerisinde vezin değişikliği yaptığında, her biri ayrı ayrı ilgili beyitten önce gösterilmiştir.
4. Vezin gereği kısa okunması gereken uzun ünlülerle ilgili herhangi bir düzeltme yoluna gidilmemiş, eserdeki orijinal yazılışa uygun olarak bu kelimeler okunmuştur.
5. Ünlü ile biten bir kelimeyi ünlü ile başlayan başka bir kelime takip ettiği zaman, vezin gereği ünlülerden biri düşürüldüğünde, iki kelime birleşik yazılmış ve araya kesme işareti konulmuştur:
Nesl'ola (nesli ola), menâl'ol (menâli ol), nâmey'ilettdi (nâmeyi ilettdi).
6. Metinde, Times Turkish Transcription sistemi kullanılmıştır.

2.6. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	Â-a, E-e, â	ر	R-r	ف	
ب	B-b	ز	Z-z	ق	Ḳ-ḳ
پ	P-p	ژ	J-j	ك	K-k, G-g, ñ
ت	T-t	س	S-s	ل	L-l
ث	Ŝ-ŝ	ش	Ş-ş	م	M-m
ج	C-c	ص	Ś-ś	ن	N-n
چ	Ç-ç	ض	Ž-ž, Đ-đ	و	V-v, O-o, Ö-ö, U-u, Ü-ü, û
ح	Ĥ-ĥ	ط	T-t	ه	H-h, a,e
خ	H-ħ	ظ	Ž-ž	ی	Y-y, I-i, Ĭ-i, î
د	D-d	ع	‘	ء	’
ذ	Ž-ž	غ	Ĝ-ĝ	خوا	(Vâv-ı ma‘dûle) Ĥ- ĥ

2.7. METİN

Hâzâ Kitâbu Hâdîcetü'l- Kübra Razıyallahü 'Anhâ

Bismillâhirrahmânirrahîm

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

1b⁷²

1 Ey 'ademden 'âlemi var eyleyen
Yeri kı'ım gögi devvâr eyleyen

Lütfiñ ile halk idüben ayı gün
Devr iderler bu cihânı gün begün

Her kaçan toğsa güneş olsa 'ayân
Rûşen olur bu cihân mişl-i cinân

Pes güneş toğıcağaz⁷³ olur nehâr
İşine meşğül olur her ne ki var

5 Kâmu meyve vü nebâtâtı zülâl
Pes güneş nuriyla bulurlar kemâl

Her kaçan tolunsa gün olur gice
Karañuluk žulmet olur ey hoca

Enbiyâlar içre ol Şâh-ı cihân
Kevkeb içre gün gibi olmuş⁷⁴ 'ayân

⁷² YNA

⁷³ toğıcağaz: toğuncağı MN

⁷⁴ olmuş: olmuşdur YNA, YNB, MN

Her kaçan toğsa güneş olur sürûr
'Âlem içre berķ urur dâ'im budur

Ol Hâbîbullâh Muḥammed Muṣtafâ
Oldurur dâ'im viren ķalbe şafâ

2a

10 Şöyle bil kim olmasa Fahr-i cihân
Berr ü baḥr ü ay ü güneş âsumân

Olmayaydı yevm-i maḥşerde sebeb
Żulmet içre ins ü cin ķalaydı heb

Anıñ içün dirler aña bil ey cân
İki cihânıñ güneşidür hemân

İns ü cinn ü⁷⁵ vaḥşi tayr u hem melek
'Arş u kürsî ay u güneş hem felek

Yir ü gök ü nâr u cennet yoğıdı
Anca esmâ vü şıfâtı var idi

15 Cümleden ol Ğanî Cebbâr idi
Lem yezel ü bî- zevâl Allâh idi

Diledi kim ķudretin izhâr ide
Mümkinâtı yoğıken ol vâr ide

Evvelâ nûr-ı Muḥammed Muṣtafâ
Halķ idüben 'âleme virdi şafâ

⁷⁵ cinnü: cin YNA, YNB

Şöyle bil kim mümkinâtı ey hümâm
Altı günde cümlesin kıldı tamâm

Oİ Muĥammed yüzi şuyına hemân
Halk olupdur cümle maĥluĥ âsumân

20 Hem Ebû Bekr ü ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî
Ĥaĥķ Te‘âlâ’nıñ bular maĥbûl ĥulı

2b

Daĥi bunlar Muştafâ’nıñ yârıdır
Cümle aşĥâbıñ daĥi envârıdır

Her ki⁷⁶ bunlarıñ birine buĥz ider
Şöyle bil kim anuñ îmânı gider

Ĥaĥķ buları raĥmetiyle toyladı
Her birisin raĥmete ĥarķ eyledi

Ĥürmetine anlarıñ yâ Rabbenâ
Eyle bizi dostlarıñla âşinâ

25 Râzı olsun cümlesinden ol Raĥîm
Rızvânullahi ‘aleyhim ecma‘în

Dilerim ki dilime ĥuvvet ola
Ben ĥaĥîriñ derdine dermâñ ola

Muştafâ’nıñ hûb cemâlin söyleyem
Ĥadîce ĥikâyetin şerĥ eyleyem

⁷⁶ ki: kim YNA

Pes nice sâhib kemâller söylemiş
Muştafâ'nın mevlüdin şerh eylemiş

Ben dahi bir dâsıtân-ı Muştafâ
Söyleyem kim diñleyen bula şafâ

30 Kim ki söyler mevlüd-i Fahr-i rusül
Añılur meclisde du'â ile ol

Ûaşre deñlü nâmı anın yâd olur
Dai'mâ ruhı du'âdan şâd olur

3a

Dañi medhin oğudan olur meşâb
Oğuyan u diñleyen bulur şevâb

Ûıluram ben dañi sizlerden ricâ
Luft idüp eylesiz hayr du'â

Dilerem ki Ûağğ murâdâtın vire
Cennet içinde didârın göstere

35 Cümle müşkil işleri âsân ola
'Âğıbet yoldaş aña îmân ola

Ben Ûağîr bî-çâreye luft işleye⁷⁷
Fâtîha oğuyuben bağıslaya⁷⁸

⁷⁷ işleye: işlese MN

⁷⁸ bağıslaya: bağıslasa MN

Muştafâ'nın hürmetine ey Hudâ
Raĥmet eyle lutf kı1 cümlemize
Ger bizim yüz biñde bir ŝuçumuzu
'Adl idüben yarlıgamazsañ bizi

Vay bizim hâlimize yâ Müste'an
Kim cehennem bize olısar mekân

40 Fazl iderseñ ey bizim Allâh'ımız⁷⁹
Cennet-i a'lâ ola evtânımız⁸⁰

Raĥmetiñ deryâsına yoĥdur 'aded
Zerrece andan bize eyle meded

Yâ ilâhî dilerim cümlemizi
Âkıbet îmânile gönder bizi

3b

Ger bu 'âlem ĥalkı dirse ŝubĥ u şâm
Medĥ olunsa ĥaŝre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber- resûl-i Muştafâ

45 Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Muĥammed
Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Aĥmed

Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hâmid
Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Maĥmûd

⁷⁹Allâh'ımız: İlâh'ımız MN

⁸⁰Evtânımız: otaĥımız YNB

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Muhammed Muştafâ ol mâh-ı tâbân
Ana rahminde iken bilgil ey cân

Babadan yetîm oldı Fahr-i cihân
Neler kıla görüñ kim ulu Sübhân

Yedi yaşa⁸¹ giricek Fahr-i 'âlem
Anası 'ömri dañı oldı tamâm

50 Mübârek cismi anıñ oldı hasta
Diledi rûhı vâsıl ola dosta

Didi kim yâ Muhammed gel göreyim
Biraz yüzümi yüziñe süreyim

Ki senden ayrılam gibi çün ey yâr
Be-gâyet hasta oldum şöyle kim⁸² var

Ĥabîbim sevdiğim cânım canânım
Fedâ olsun yoluña rûh revânım

4a
Umar-ıdım seniñ lutfuñ göreydim
Risâlâtıña 'ömri irgüreydim

⁸¹ yaşa: yaşına YNA

⁸² kim: ki MN

55 Müyesser olmadı el-*h*ükümü li' *l*lâh
Be-*g*âyet râzı oldum *h*amdü li' *l*lâh

Atadan yetîm olmuş-idiñ ey cân
Anadan dañi yetîm olduñ el-*ân*

Şarılup boynuna kıldı zârî⁸³
Görenüñ gitdi elden ihtiyârı

Didi kim yâ Muhammed ey⁸⁴ yüzi mâh
Seni ısmarladım Allâh'a her *g*âh

Bunı böyle deyüben virdi cânı
Semâya çıktı kavminiñ fiğânı

60 Derilüp bir yere çok ağladılar
Şoñ ucu defn idüp *q*abre *q*odılar

Ki 'Abdulmuttalib ceddi Rasûlüñ
Eliñ eline alup *g*onca gülün

Getürdi evine Fahr-i cihânı
Kıladı aña dürlü ihtirâmı

Yetîm olduğın' ağlama *h*âbîbim
Ki sensin dertlü cânıma⁸⁵ tabîbim

Nitekim 'ömrüm oldukca bil ey cân
Ki *h*ıfz idüp yerindirmem seni ben

⁸³ Vezne uymuyor.

⁸⁴ Ey: - MN

⁸⁵ cânıma: cânâ YNA

4b

65 Resûlüñ hatırıñ kıldı tesellî
Ûıla Hâkķ aña dîdârın tecellî

Ûomazdı Aĥmed'i hergiz yanından
Severdi añı kim özge cânından

Otursa tursa yanından Ûomazdı
Fa'âmı daĥi kim ansız yimezdi

Meger kim bir gün ol pîr haste oldı
İşidüp Mekke uluları geldi

Şorup hâtrıñ ziyâret eylediler
Şifâlîklar vire Allâh didiler

70 Ki üç oĥlı ile andaydı hâzır⁸⁶
Dönüp oĥullarına baĥdı ol pîr

Hemân dem gözleri yaş-ile taldı
Derûnından âh idüp⁸⁷ nâle kıldı

Görüp cümlesi anı kıldı zârî
Ûamunuñ gitdi elden ihtiyârı

Didi biliñ benim aĥladığım bu
Fırâķ-ile ciger taĥladığım bu

⁸⁶ ki üç oĥlı ile andaydı hâzır: kim üç oĥlı bile anda hâzır YNA, kim üç oĥlı bile idi hâzır YNB

⁸⁷ İdüp: idüben YNB

Muhammed kim yetim qalmışdı ey cân
Sabîlikden atadan hem anadan

75 Gidicek cecdi kim alur civânı
Alup besleye ol Faîr-i cihânı

5a

Ebû Leheb didi kim lutf it baña vir⁸⁸

Anıñ hizmetine beni ulaşdır

Kemâlince aña hürmet kılayım

Bu işi cânıma minnet kılayım

Didi senden benim yoqdur ümîdim

Benim saña degildir i'timâdım

Daîi Hâmza cihânıñ pehlüvânı

Didi vir baña ol rûh-ı revânı

80 Anuñ hizmetine yüzler süreyim
Yolına cânımı qurbân vireyim

Didi sen bir saî cömerd kişisin

Daîi hem pehlüvânlarıñ başısın

Ki sâdıqsın özüñde vü sözüñ⁸⁹ haq

Ki olsun iki 'âlemde yüzüñ aq

⁸⁸ Vezne uymuyor.

⁸⁹ sözüñ: sözüñde YNA

Velî sen hâli olmazsın gazâdan
Muhammed'i şaķınuram cefâdan

Bu kez geldi ilerü Ebû Fâlib
Babasınıñ sözine oldu râġıb

85 Didi ey gözlerim nûrı atasan
Muhammed'i baña ısmarla ihsân⁹⁰

Bu sözi işidüp sevindi cânı
Şanasın aña virdiler cihânı

5b

Ebû Fâlib'e didi kim babası
Vaşiyyet eylerim didi atası

Muhammed'i alup eve varasın
Eviñ şadrına anı geçüresin

Eliñden geldügince eyle hizmet
Bulasın Hâķķ katında sen de 'izzet

90 Ķamu oġlanlarıñdan hoş sevesin
Dilerseñ bulasın derdiñ devâsın

Anı hergiz libâssız Ķomayasın
Ki horlayup yetîmdir dimeyesin

Anıñ Ķadrini sen soñra bilesin
Sevinüp şâd olup handân olasın

⁹⁰ısmarla: ısmarla it YNB / Kafıye uymuyor.

Hudâ aña risâlet viriserdir
Niceler ol şafâyî⁹¹ göriserdir

Aña göre nice dürli şenâlar
Ebû Fâlib'e eyledi du'âlar

95 Aña ısmarladı vü kendi gitdi
Fenâ mülkden⁹² beqâyâ rıhlet itdi

Yuyup ol pîri qabrine qodılar
Anıñçün halk-ı 'âlem ağladılar

Ebû Fâlib alup geldi Resûli
Evine getürüp ol pür-uşûli

6a

Var idi hatunı Fâtıma adlu
Melek şıfatlu idi sözi tatlu

Didi ehline kim ne zî-sa'âdet
Naşîb oldı bize kim bu kerâmet

100 Eviñe getüresin zî-sa'âdet
Şükür kim bize vermişler icâzet

Muhammed Ahmed'e dâye olavuz
Yarın maşherde hem rahmet bulavuz

⁹¹şafâyî:şifâtı MN

⁹²Mülkden: mülkünden YNB, MN

Anı cânımıza minnet bilelüm
Olunca biz aña ‘izzet kılalum

Alup elini tîz⁹³ şadra geçürdi
Ta‘âm getürüp yedirdi içirdi⁹⁴

Didi kim ey gözüm nûrı Muḥammed
Ki⁹⁵ oğlum adı ‘Alî seniñ Aḥmed

105 Seni artıq severim ben ‘Alî’den
Daḥi cânımdan artıq sevgiliden

Muḥammed Muştafâ pes turdı anda
Ĥuzûr-ile geçindi ol vatanda

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

Ger bu ‘âlem ḥalkı dirse şubḥ u şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber- resûl-i Muştafâ

6b

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Aḥyedü
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Vahîdü

110 Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Mâḥü
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Ĥâşirü

⁹³tîz: tez YNA, YNB

⁹⁴Vezne uymuor.

⁹⁵ki: kim MN

Mefâ‘lün / Mefâ‘lün / Fe‘ûlün
‘Atîke adlu ¼ardaşı var idi
Ebû Fâlib anı gâyet severdi
Muhammed’iñ halası idi ey yâr
Ebû Fâlib evine geldi bil ey yâr⁹⁶

Ki bir söz geldi ešnâ-yı kelâmda
Velâkin dili sözde gönli gamda

Didi kim ey gözüm nûrı ¼arındaş
Size bir söz diyeyin eyleme fâş

115 Muhammed büyüdi vü yigit oldu
Anıñ evlenmesinin vaqtı geldi

Velâkin elümüzde mâlımız yok
Varup kız dileyecek hâlimiz yok

Aña fikr eyleyüp tedbîr idelüm
Ne ¼ılup neyleyelüm nice idelüm⁹⁷

Ebû Fâlib didi kim elimizde
Sîm ü zer yok ¼ıradır dilimizde

Ya a¼çe isteyü kime varalım
Kime boyun egüben yalvaralım

⁹⁶ Vezne uymuyor.

⁹⁷ Vezne uymuyor.

7a

120 ‘Atîke didi ey yâr-ı vefâdâr
Ki ben bir fikr kıldım diñle ey yâr

Hadîce hâtunuñ kim kâribânı
Bilürsin Şâm’a gider her yıl anı
Ticâret vaqti geldi diñle ey cân
Münâdîler nidâ kıldı firâvân

Gelüp yazılalar Şâm’a gidenler
‘Ulûfe ile⁹⁸ at deve yedenler

Mirâr atlı silâhlı merd cüvânlar
Gelüben kâribânı bekleyeler

125 ‘Ulûfe eyleye hâllu hâlince
Ri‘âyet ola herkese yolunca

Dilerim ben dañi varam o şâha
Ki ‘arz-ı hâl idem ol yüzi mâha

Muhammed’i qoya bir hizmete ol
Bulavuz ol sebebden müşkile yol

Mürüvvet kânı bir ehl-i keremdir
Yetecek deñli mâl virse ne gamdır

Anı ol mâl-ile evlendirevüz
Muhammed’e gelin alıvirevüz

⁹⁸ile: birle MN

130 Ebû Fâlib işidüp şaldı başın
Aşıdup gözlerinden şanlı yaşın

7b

Didi kim ey şarındaş aşlımızda
Kirâcı yokdurur hiç neslimizde
Yine şayret idüp⁹⁹ ‘aşlını derdi
Ki¹⁰⁰ kendi kendine fikr itdi didi

Meger kim vârid ola hîkmetullâh
Görelim nice olur şudretullâh

İcâzetle ‘Atîke geld’evine
Düzeltti armağanlar aña göre

135 Hadîce bârigâhına irişdi
Görüp bevvâblar anı görüşdü¹⁰¹

Hadîce hâtuna tîz söylediler
‘Atîke geldügin ‘arz eylediler

Segirdüp şarşu çıkdı itdi iqbâl
Elin alup içerü girdi fi’l-hâl

Nice ta‘zîm-ile şadra geçürdi
Gülâbi¹⁰² şerbeti şukker içürdi

Buyurdi ol şadar çekildi ni‘met

⁹⁹idüp: idüben MN

¹⁰⁰ki: ne ki YNA

¹⁰¹Vezne uymuyor.

¹⁰²Gülâbi: Güllâbi YNB, MN

Çamusı sükkeri yiyene minnet

140 Yenilüp içilüp du‘â kılandı
Du‘âdan soñra el yüze sürüldi

Hâdîce söz açup didi ki ey yâr
Nedir bunda geldüñiz eyle ikrâr¹⁰³

8a

Murâdñız nedir söyleñ bilelim
Aña göre tedârikler kılalım

‘Atîke eyder dilerim var olasın¹⁰⁴
Hemîşe devlet-ile yâr olasın

Dañi ‘ömrüñ mezîd pâyende olsun
Nice şâhlar çapuna bende olsun

145 Güler yüzüñ cihânda solmasun hîç
Mübârek çalbiñe gam gelmesün hîç

Murâdım budur ey devletlü hânım
Velâkin dimege varmaz zebânım

Muhammed Emîn adlu bil ey yâr
Bir yigit çarındaş çuzısı vâr¹⁰⁵

Niceler hizmetñiz idicidir
Kimi deve kimi at yedicidir

¹⁰³ Geldüñiz: gelmenizden murâd YNB / Vezne uymuyor.

¹⁰⁴ Vezne uymuyor.

¹⁰⁵ Vezne uymuyor.

Aña da nola bir hizmet buyursañ¹⁰⁶

Mutî‘dir emriñe her ne ki dirseñ

- 150 Ticâretten gelince kâribânın
Sevinüp şâd u handân ola cânıñ

Çamularıñ ‘ulûfesin viresin

Aña da ne kim¹⁰⁷ ihsân buyurasın¹⁰⁸

Anı evermek isteriz muhaqqâk

Velâkin destimizde sîm ü zer yoq

8b

Ebû Fâlib size kıllur du‘âlar

İder dergâhıñıza hem şenâlar

Didi kim lütf u ihsân eylesünler

Bu derdimize dermân eylesünler

- 155 İşidüp bu sözi çün kim Hadîce
Çü bildi neydügin ol dem netîce¹⁰⁹

Meger Hadîce bir düş görmüş idi

Mu‘abbirlere¹¹⁰ anı şormuş idi

Görür güñden münevver bedrü¹¹¹ mâhı

¹⁰⁶buyursañ: buyurasañ YNA

¹⁰⁷kim: - YNA

¹⁰⁸Buyurasın: idesin YNB

¹⁰⁹Netîce: nice YNA

¹¹⁰Mu‘abbirlere: Mu‘abberlere YNA

Temâmet nûr idüp leyl-i siyâhı

Nüzûl idüp iner ol yer yüzine
Çonar ol dem Hâdîce'niñ dizine

Anıñla rûşen oldı cümle 'âlem
Sevinüp şâd olurlar cinn ü âdem

160 Hâdîce ol sa'at düşden uyandı
Şafâdan misk ü 'anbere boyandı

Divit alup eline yazdı ol dem
Mu'abbire hemân gönderdi âdem

Düşüni nice gördüğini bir bir
Yazup kağıda anı kıldı taqrîr

İrişdi çünki nâme vâsıl oldı
Getürüp mührini oğudı bildi

9a

Çalem alup mu'abbir ol dem eline¹¹²
Getürdi Allâh adını¹¹³ diline

165 Didi Peyğamber-i âhir zamâna
Naşîb olasın ol Fahr-i cihâna

Gele Mekke'de hem ol nûr-ı ekber
Cihân anuñ-ıla ola mübeşşer

¹¹¹ bedrü: bedri YNA, YNB

¹¹² Vezne uymuyor.

¹¹³ adını: adı YNA

Ki Tevrât'da yazılmışdır sıfâtı
Anıñçün halk idüpdür mümkinâtı

Dañi nesl'ola İbrahim Halîl'iñ
Ĥabîbi ola ol Rabbü'l-Celîl'iñ

Olsardır anıñ ismi Muĥammed
Bir adı ola Maĥmûd biri Aĥmed

170 Ki nâmeysi Ĥadîce okudı bildi¹¹⁴
Be-gâyet¹¹⁵ cân u dilden râzı oldı

Yaraşmaz aña diyeler kirâcı
Yaraşır ala küffârdan harâcı¹¹⁶

Umarım ben anı Peygamber ola
Bu maĥlûkâta kamu rehber ola

Dañi ĥükm eyleye Şâm'a 'Irâk'a
Şanemleri kırup yabana ata

Didi gönder Muĥammed bunda gelsün
Kirâcı bilmeziz anı bilsün¹¹⁷

9b

175 Bile olsun nola ol kâribânda
Ola kim pes cihân halk'aña bende

¹¹⁴ Vezne uymuyor.

¹¹⁵ Be-gâyet: bi-gâyet YNB

¹¹⁶ Harâcı: havâcı YNB

¹¹⁷ Vezne uymuyor.

Gelürse bunda anı biz görelim
Aña lâyıķ meşâlih gösterelim

İşiddi ‘Atike sevindi cânı
İcâzet diledi oldı revânı

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün
Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamâm
Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber-resül-i Muştafâ

180 Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ ‘Âķib
Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Fâhâ¹¹⁸

Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Yâsîr
Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Fâhir

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ûlün
‘Atike hâtuna çün oldı destûr
Ebû Fâlib’e irdi ol yüzi nûr

Aña bildirdi cümle ķil u ķâli
Ĥadîce ile olan Ĥasb-i Ĥâli

Ebû Fâlib didi kim yâ MuĤammed
Ĥadîce inşâ’allâh ola mesned

¹¹⁸ Kafiye uymuyor.

185 Buyurmuş sizleri anda varasız
Meşâlih ne ise anı göresiz

10a

İşitdi bu sözi çün¹¹⁹ Fahr-i ‘âlem
Sa‘âdetle teveccüh kıldı ol dem

Ĥadice hânesine çünki irdi
Ki ta‘zîm itdiler otaya girdi

İcâzet oldı çün geçdi oturdı
Muhammed geldügin Ĥadice gördi

Ki Tevrât’ı öpüp eline aldı
Ota divârnuñ qurbına geldi

190 Ĥadice cümle Tevrât’ı bilürdi
Ne deñlü vardurur anı bilürdi

Meger Tevrât içinde görmüş idi
Dañi ‘âlimlere de sormuş idi

Yazılmışdı Muhammed’in sıfâtı
Ĥağîkat nice ise ĥadd-i zâtı

Mesîh’den soñra geliser Muhammed
Şefâ‘at ehli olısar Muhammed

Anuñ yüzi suyuna cümle ‘âlem
Yaradılmışdurur hem cinn ü âdem

¹¹⁹ Çün: - YNB

195 Çamu peygambere rehber olısar
Velî nebî aña muhtâc olısar

Anıñçün yaradıpdur Hâkğ cihânı
Ki ‘arşı kürsi vü hûr-ı cinânı

10b

Vücûda Mekke şehrinde gele ol
Çamu halğı dîne da‘vet kıla ol

Bu ‘ilmi çün okuyup bilmiş-idi
Derûndan aña müştâğ olmuş-ıdı

Anuñ gelecek vağtı olduğını¹²⁰
Muhammed hem vücûda geldüğini

200 Çü Mekke şehri içinde bil ey cân
Güneş gibi ‘ayân olmuşdı o civân¹²¹

Büyük küçük ulu kiçi bil anı
Severdi cümlesi Fahr-i cihânı

Muhammedü’l-Emîn dirlerdi aña
Çamu halğıñ katında¹²² kadr-i a‘lâ

Anıñ kadrini Hâdıce bilürdi
Gice gündüz hayâlinde olurdu

¹²⁰ Vezne uymuyor.

¹²¹ Vezne uymuyor.

¹²² katında: kıtında MN

Divâr delüğine yüzün getürdi
Kim ol sâ‘at Hâbîbullâh’ı gördi

205 Tecellî eylemiş alnındağı nûr
Görürdi¹²³ anı kim Tevrât’da mezkûr

Kaçan kim söylese maĥbûb¹²⁴ zebânı
Erirdi diñleyeniñ cism ü cânı

Daĥi kirpikleri ebr-i siyâhı
Cünûn ider görenleri kemâ-hî

11a
Görür anı ki ol¹²⁵ maĥbûb-ı Hâķ’dır
Anıñ hergiz cihânda mişli yoķdur

Bilür anı ki bir şâĥib-cemâldir
Kimesne¹²⁶ anı vaşf itmek muĥâldir

210 Sevindi didi kim bu idi maķsûd
Dilerem ki¹²⁷ müyesser ide Ma‘bûd

Du‘âmı yâ İlâhî sen ķabûl it
Ĥabîbiñ Muştafâ’ya beni ķul it¹²⁸

¹²³ Görürdi: gördi YNB

¹²⁴ maĥbûb: mahbûbu MN

¹²⁵ Ol: - YNA, MN

¹²⁶ Kimesne: Kimse YNB

¹²⁷ Dilerem ki: di dilerim ki YNB

¹²⁸ Ķul it: naşîb it YNB

Ħadîce geldi oturdı sarâya
Yüzi beñzemiş idi bedr ü aya

Sevinüp şâd oluben eve geldi
Ki çeşniğîrlere emir kıldı¹²⁹

Ta‘âm çekildi ol yâr-ı vefâya
Yedi vü¹³⁰ içdi irişdi şafâya

215 Ħadîce anı görüben sevindi
Ke-enne kendüsini yâvi kıldı

Yine gayret idüp ‘aqlını dirdi
Ki kendü kendüsiyle fikr iderdi

Eger bu sırrı bir kimseye dirsem
Bu gizlü râzımı¹³¹ izhâr idersem

İşidenler kâmusı diñleyeler
Bu sırdan nice ma‘nâ añlayalar

11b
Dimişler ulular şabır selâmet
İvenler ‘âkıbet olur melâmet

220 Kirâcı dimiş idi gönderelim
Nice olur işiñ soñı görelim

Var-idi bir kûlı Meysere adlu

¹²⁹ Vezne uymuyor.

¹³⁰ vü: - MN

¹³¹ râzımı: râzı MN / zârımı YNB

Re'is-i kâribân 'Alî sıfatlu

Çamu mâlı menâl'ol zabt iderdi
Ki yılda bir ticârete giderdi

Re'isi-idi cümle kâribânıñ
Çamu mahkûm-ıdı¹³² hükminde anıñ

Didi yâ Meysere işit cevâbı
Ne ise anı kııl işiñ şavâbı

225 Ki 'Abdulmuttalib oğlu Muhammed
Yazıldı kâribâna kııla hizmet

Çureyş ulularıdır aslı anıñ
Hem İbrahim Halîl'dir nesli anıñ

Anı ben görmişim Tivrât içinde
Dañi Tivrât'daki âyât¹³³ içinde

Ki Tivrât'da olan na'tı şıfâtı
Müşâbihdir çamu hadd-i şıfâtı

Ola bir gün ki Peygamber ola ol
Çamu Peygambere server ola ol

12a

230 Dañi Cebrâ'il inüp gele Çu'rân

¹³² mahkûm-ıdı: mahkûmdı YNA

¹³³ âyât: âyet MN

Ana uyanlar ola ehl-i îmân

Aña göre aña 'izzet gerekdir
Kemâlince aña hürmet gerekdir

Anuñ biz bendesiyüz inşâ'allâh
O bize hizmet itmek hâşa-li'llâh

El urup şandüğında nice eşvâb
Çıkarıdı hem saçup üstüne gül-âb¹³⁴

İki gömlek iki yağlık iki ton
İpek yerine işlemişler¹³⁵ altun
235 İki harîr libâs hem iki dülbend
Görenler diyeler âferîn ahsent

Çoyup boğcaya didi bunları al
Oñat kııl bu işi eyleme ihmâl

Gideceksen Muhammed'e haber vir
Ata bindir yanuñ sıra yola gir

İkinci konağa varınca hele
Yesün içsün kamu seniñle bile

Üçünci konak ola çün müyesser
Oñat kııl bu işi eyleme ebter

240 Muhammed'i uyarturı irden

¹³⁴saçup üstüne gül-âb: saçuben gül-âb MN

¹³⁵işlemişler: işlenmiş MN

Aña geydir bu ešbâbı seherden

12b

Ki bunca ton u gömlekler hârîrler
Geyünsün¹³⁶ dostları kılsun şükürler

Dañi bu ince dülbendi şarınsun
Nice bir halk içinde böyle gezsün¹³⁷

Dañi bir ‘Arabî atı egerle
Müzeyyen eyle anı sîm ü zerle

Egeri o yanı vü sîne-bendi
Ki sîm ü zerden olsun hem¹³⁸ kemendi

245 Varup gelince aña eyle ‘izzet
Bulasın sen dañi çatımda hürmet

Varup geldikde seni kılam âzâd
Şu deñlü mâl virem ki olasın şâd

Çıkardı saydı tîzrek elli altun
Di aña bunı harçlık için alsun

Yarağ itsün hem yola hâzır olsun
Haber olduğı sâ‘at bunda gelsün

Bu sözleri işitdi Meysere çün

¹³⁶ Geyünsün: Giysün MN

¹³⁷ gezsün: gezinsün MN

¹³⁸ hem: hep MN

Didi kim devletiñ payende olsun

250 Ne kim siz buyurursız ey şehinşâh
Dañi artık kılayım¹³⁹ inşâ'allâh

Yüzin¹⁴⁰ yerlere sürüp turı geldi
Hem elli altunı eline aldı

13a

Dañi boğcayı aldı kıldı pinhân
Muhammed' iñ katına vardı ey cân

Virüp altunı aña didi ey cân
Varup hâzırlık eyle yola el-ân

Gidecek gün ola bunda gelesin
Eyü yatlu bizim ile olasın

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

255 Ger bu 'âlem hâlkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Fayyibü¹⁴¹
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Mutahhirü¹⁴²

¹³⁹kılam: kılayım MN, YNB

¹⁴⁰Yüzin: yüz YNB

¹⁴¹tayyibü: tayyib YNA

¹⁴²mutahhirü: mutahhir YNA

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ seyyidü¹⁴³

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ resûlü¹⁴⁴

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Yerinden tırdı çün kim oldu destûr

Ebû Fâlib atına irdi ol nûr

260 Didi 'ammisi aña kim bilesin
Hemîşe dâ'ima mesrûr olasın

Didi 'ammisine ey şâh-ı 'âlem
O deñli ıldılar 'izzet ü ikrâm

Şu deñlü sükkeri ni'met çekildi
Anıñ rub'ı dañi yenmedi aldı

13b

Anı bir kimse vaśf itmek muhâldir

Bize bu 'izzeti ikrâm ne hâldir

Dañi hem virilmişdi elli altun

Dimiş kim bunu varsın harclı itsün

270 'Atıke Ebû Fâlib diñlediler
atı mürüvvetlü hâtundur didiler¹⁴⁵

Ki bir gün gitmege tedbîr ılındı¹⁴⁶

¹⁴³seyyidü: seyyid YNA

¹⁴⁴resûlü: resûl YNA

¹⁴⁵Vezne uymuyor.

¹⁴⁶ılındı: ıldı MN

Fabıllar na‘ralar kösler çalındı

Ĥadîce’niñ kamu dört biñ devesi
Kimi ipek kimi dülbend boğazı¹⁴⁷

Yükün yükledüp oldılar revâna
Ĥaber eylediler Faĥr-i cihâna

Muĥammed daĥi ĥâzır olmuş idi
Zirâ evvelden aña dimiş idi

275 ‘Atîke Ebû Fâlib diñlediler
Muhammed gidecegin añladılar

Biraz vaĥt gözlerinden dökdiler yaş
‘Atîke döndi eydür ey qarındaş

Muĥammed’i nice ton gönderelim
Bu işiñ sonı hayr ola görelim

İcâzetle Muĥammed yola girdi
Gelüben¹⁴⁸ Meysere ĥatına irdi

14a
Tamâm Meysere ĥâzırlanmış idi
Ĥılıç ĥuşanup ata binmişidi

280 Muĥammed geldügin gördi sevindi

¹⁴⁷Boğazı: boğası YNA, YNB

¹⁴⁸Gelüben: gelüp YNB

Bir ata hem Muḥammed daḥi bindi

İkisi de yola oldu revâne
Gelüp irişdiler heb kâribâna

Ticâret ehli hem¹⁴⁹ çamusı geldi
Ki Meysere öñünde tapu kıldı

Ebû Cehl Ebû Leheb Ebû Süfyân
Ebû Bekr daḥi bile idi ey cân

İrişdiler üçünci şonağa çün
İrişdi çünki aḥşam yatdılar dün

285 Seḥerde Meysere şalkıp oturdu
Daḥi boğcayı ortaya getürdi

Resûlullâh'ı Meysere uyardı
Aña cümle emânetleri virdi

Didi diñle sözüm ey mâh-ı 'âlem
Mübârek hâtırına gelmesün gam

Ĥadîce'den ne kim işitdi bildi
Muḥammed'e çamusın 'arz kıldı

Ĥarîr atlas şumaşları geyürdi¹⁵⁰

¹⁴⁹hem: heb MN, YNB

¹⁵⁰geyürdi: geyirdi MN

Daħi dũlbendi hem şarıverdi

14b

290 Daħi yağlığı hem hũb deste mâllar¹⁵¹
Fağındı vaşf idemez anı diller

Daħi zerrîn egerlü bir eyü at
Getürdi didi gel¹⁵² bin yâ Muħammed

Süvâr oldı Muħammed çũnki aña
Bu işi kim görürse ıaldı taña

Yürüdi kâribân oldı revâne¹⁵³
Ki ta‘zîm oldı ol Faħr-i cihâna

Şabâh oldı anı görđi görenler
Murâda irdi çũn anı sevenler

295 Ebũ Bekr anı görũben sevindi
Ĥasũd olanlar anda oda yandı

Bu vech-ile çũ gitdiler iki gũn
Ebũ Leheb Ebũ Cehl-ile mel‘ũn

Didiler Meysere‘ye ey ulumuz
Ey bizim cânımızdan sevgilimiz¹⁵⁴

¹⁵¹ deste mâllar: destmâlları YNA

¹⁵² gel: sen MN

¹⁵³ revâne: ferâvâne MN

¹⁵⁴ Vezne uymuyor.

Nedendir buña böyle ‘izzü hürmet
Dañi bu asl libâs hem¹⁵⁵ ‘Arabî at

Devâdır ol size eyleye hizmet
Bile hizmetiñiz cânına minnet

300 Sen aña hizmet eyleyüp nidersin
Ki kendi kendüñi tahfif idersin
15a

Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim ne söziñiz var yâ mel‘ûn

Bu kamu mâl u mülk cümle anıñdır
Biliñ Hâdîce dañi hem anıñdır

Bilürsiñ ben dañi anıñ kılıyım
Ki aqçesiyle alınmış kılıyım

Ne kim hüküm ide¹⁵⁶ ben anı kıluram
Velâkin ben dañi şöyle bilürem

305 Kâmu mañlûkdan uludur Muñammed
Hâq’ıñ sevgili kılıdır Muñammed

Hâq’ıñ sevgüli kılı gerçi çokdur
Velâkin Muştafâ mañbûb-ı Hâq’ dır

Kâmu düşman bu sözleri işitdi
Hâsed nârına yanuben¹⁵⁷ tutuşdı

¹⁵⁵ libâs hem: libâs YNA, YNB

¹⁵⁶ ide: eyleye MN

Ebû Bekir bu sözleri ferâvân
İşidüp tahsîn itdi şad hezârân¹⁵⁸

Didi yâ Meysere ne hoş didiñiz
Be-gâyet hûb toğuri söylediniz

310 Yüzün aq âferîn ey merd-i ‘âlem
Ki kıldın düşmanıñ bağrını pür-gam

Yola oldılar andan çün revâna
Varuben çondılar bir hûb¹⁵⁹ mekâna

15b
Ki andan gitdiler günlerde bir gün
Ki Buhrâ deyrine¹⁶⁰ irişdiler çün

O deyr¹⁶¹ içinde bir râhib var idi
Aña Buhrâ-yı¹⁶² râhib dirler idi

Çamu halk anı işidüp bilmiş idi
Anıñ vaşfi cihâna tolmuş idi

315 ‘İbâdet eyler-idi meskeninde
Ki kâ’im olmuşdı¹⁶³ ‘İsâ şer‘inde

¹⁵⁷ Yanuben: yanup YNA

¹⁵⁸ şad hezârân: ol ân MN

¹⁵⁹ Hûb: hoş YNB

¹⁶⁰ deyrine: derîne MN

¹⁶¹ deyr: der MN

¹⁶² Buhrâ-yı: Buhrâ-yı der MN

¹⁶³ olmuşdı: olmuş-idi YNA, YNB

Beher yevm aḥşama dek şâ'im idi
Giceler şubḥa deñlü¹⁶⁴ қа'im idi

Anıñ işi ki 'ilmiyle 'ibâdet
Oқuyup yazmaq u ħalvet riyâzat

Meger Tevrât içinde Muştafâ'yı¹⁶⁵
Dañi İncil'de hem ol bedr-i ayı¹⁶⁶
Temâmet oқuyup hem bilmiş idi
Derûndan aña müştâķ olmuş idi

320 Nice idüğini na'tı şıfâtın
Dañi anıñ güzîde mu'cizâtıñ

Cihân anıñçün oldı bil¹⁶⁷ muḥaққақ
Dañi ħûrî vü қаsrı cennet uçmaq

Gelecegin dañi âhir zamânda
Ola bu ħalқ-ı 'âlem aña bende

16a
Қamu Peyğamber anıñ 'izzetine
Gire¹⁶⁸ cennete anıñ ħürmetine

Toğısar Mekke şehri içre ol mâh
Yakıñ қaldı mu'ayyen oluñ âgâh

¹⁶⁴ şubḥa deñlü: şubḥ olunca MN

¹⁶⁵ Meger Tevrât içinde Muştafâ'yı: Meger ki Tevrât içinde Muştafâ MN

¹⁶⁶ bedr-i ayı: bedrü ay MN / neydi anı YNB

¹⁶⁷ oldı bil: oldı YNA, YNB

¹⁶⁸ Gire: Gireler MN

325 Ki ande gider ise bilgil anı
Ola bir p re bulut s yeb nı

Dağı hem k rib nla gidecegin
Bu yollarda ne ılup nidecegin

Temâmet ‘ilm iinde g rmiŐıdi
Anıñ n a a gönül virmiŐı idi

Münâcât eyleyüp didi İlâhî
Ki sensin cümle ma l k n  ilâhî

Cem -i ulların ma b d  sensin
amu ‘ bidleri n ma s d  sensin

330 Dikenden g l¹⁶⁹  adefden dürr viren sen¹⁷⁰
amu  alı mur da irg ren sen¹⁷¹

Bu kemter ulunu n oldur¹⁷² mur d 
Esirge lutf idüp bu ben¹⁷³ ‘ibâdî

Dilerim ol zamânı irg resin
Anı  ma b b cem li n g steresin

İlâhî sen beni andan ayırma

¹⁶⁹ G l: g li YNB

¹⁷⁰ sen: sensin MN

¹⁷¹ sen: sensin MN

¹⁷² oldur: oldurur MN

¹⁷³ İdüp bu ben: it iş bu MN / bu: - YNB

Resûli görmeyince cânım alma

16b

Beni eyle hem anıñ ümmetinden
Cüdâ eyleme âhir himmetinden

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

335 Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ

Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Nebiyyü

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Resûlü’r-rahme¹⁷⁴

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Qayyimü

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Câmi‘ü

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Fe‘ülün

Çün ol râhib du’âyı öyle kıldı

Du‘âsı Hâkq katında maqbûl oldu

340 Pes Allâhu Te‘âlâ kıldı taqdîr
Muhammed’iñ yüzini göre ol pîr

Ne vaqtin gele Mekke kâribânı

Çıqup şavma‘adan¹⁷⁵ gözlerdi anı

¹⁷⁴Kafiye uymuyor.

¹⁷⁵şavma‘adan: şum‘adan YNB

Bağuben göremezdi ol buludı

Zirâ anıñ beşâreti ol idi

Yine girüp oturup halvetine

Getürüp hem kitâbların çatına

Yine bir yıla dek ‘âşık-ı hayrân

Dökerdi gözlerinden yaş ile kan

17a

345 Ki her yıl bunı böyle eyler idi
İlâhî sen müyesser eyle dirdi

Bu hâl üzre ki otuz yıldan artıq
Ağardı gözi yaşı silden artıq

Ki her kimse yakın gelse o deyre

Gider olsa ticârete yâ¹⁷⁶ seyre

İzilerdi devesinden atından

Sürer gitmezdi şavma‘a¹⁷⁷ çatından

Çamu halk aña müştâk idi ey cân

Velâkin kendüzin kııurdı pinhân

350 Ki halkdan ‘uzlet ider kendüzini

Göremez degme kimseler yüzini

¹⁷⁶Yâ: - YNB

¹⁷⁷şavma‘adan: şum‘adan YNB

Ki irdi anda Mekke kâribânı
Varup bildirdiler Buhrâ'ya anı

Segirdüp şavma'a üstüne çığdı
O gelen kâribândan yaña bakdı

Görür bir aç bulut kim kâribânda
Nereye gitse bile gider anda

Bilür taĥkîk ki gelmişdir Aĥmed¹⁷⁸
Ki bunda zâhir olmuşdur Muĥammed

355 Sevindüğinden anıñ 'ağlı gitdi
Yerinden¹⁷⁹ kendüzin aşğa atdı

17b
Ĥađ'ıñ ismini getürdi diline
Ĥata gelmedi anıñ bir kılına

Segirdüp kâribâna karşı vardı
Gelürken kâribân halkı anı gördi

Çamusı atlarından inmiş idi
Yönünü şavma'aya dönmiş idi

Kimi sürer yüzün toprağa ey yâr
Çamu el çaldırup ĥâcet dilerler

360 Görürler ol 'azîzin geldüğünü

¹⁷⁸ Vezne uymuyor.

¹⁷⁹ Yerinden: direden YNB

Hem ol dem anda hâzır oldığını

Gelüp bunlara çün virdi selâmı¹⁸⁰

Didi işidiñ ey hâsu vü ‘âmı¹⁸¹

Yüki bunda koyup bize gelesiz

Fa‘âm hâzırladım şöyle bilesiz

Didiler ey ‘azîz nola varalım

Varup dergâhıña yüzler sürelim

Ki Buhrâ şavma‘aya döndi andan

İrişdi meskenine şâd u handân

365 Nice qurbân kesüp aşlar bişürdi
Hâq’a hâmd ü şenâ dilinde virdi

Hemândem indirüben yüklerini

Derüp bir yere cümle varlarını

18a

Kumaş beklemege qodılar adam

Muhammed bile qalsun didiler hem

Yürüyüp vardılar anda revâna

Ulular şadra geçdi kâmurâna

Ki Buhrâ hâzır itmişdi ta‘âmı

¹⁸⁵selâmı: selâm YNA, MN

¹⁸¹‘âmı: ‘âm YNA, MN

Didi kim geldüñiz mi heb tamâmı

370 Ebû Cehl didi kim heb geldi bunda
Buraya¹⁸² lâyıķ adam yoķdur anda

Ebû Bekir didi kim ey ‘azîzim
Ki bir yigid ķalupdur diñle sözüm

Adı anun Muħammed Mušťafâ’dur
Yüzün görseñ anıñ ‘ayn-ı şafâdur

Ķamumuzdan anıñ aslı uludur
Anıñla hemdem¹⁸³ olmaķ sevgülidir

İşitdi bu sözi Buħrâ çü¹⁸⁴ bildi
Muħammed’den yaña hem ‘azîm ķıldı

375 Görür ol aķ bulut daħi yerinde
Ķumaş turduğı yeriñ üzerinde

Hemîn ‘azm eyleyüp segirdi vardı
Bu ķavme ol nażar eyledi gördi

Ki anda gördi serveriñ yüzünü
Olup ĥayrân unuttı kendüzünü

18b
Görür kim berk urur alnındaki nûr
Mişâl olmaz aña cennetdeki ĥûr

¹⁸²Buraya: Bu araya MN

¹⁸³hemdem: hem de MN

¹⁸⁴çü: çün MN

Yañağı ğonca gülden daħi terdir¹⁸⁵

Yüzi güneş anıñ alnı amerdir¹⁸⁶

380 Dişi dürri daħi yâut-1¹⁸⁷ amer¹⁸⁸

Sözi sükker lebidür âb-1 kevşer

Siyâh ebrûları dönmiş hilâle

Diler kim¹⁸⁹ beñzeye ħaddiñe lâle

Gören ‘aynın olur vâleh ü hayrân

Olur ‘aş-ıla anıñ bağırı püryân

Şanasın servidür ol add-i bâlâ

Musavver hûb yaratmış Ĥa Te‘âlâ

Nereye uğrasa-idi¹⁹⁰ o server

oardı haftaya dek misk ü ‘anber

385 Hemîndem gördi Buĥrâ ‘alı gitdi

Yine ‘alını dirüp¹⁹¹ ğayret itdi

Birazdan ‘alını başına derdi

Elin öpüp yüzün yüzine sürdi

Baĥri Beyti Buĥrâ¹⁹²

Didi ey benim arzu eyledigim

¹⁸⁵Terdir: yakut-1 amer YNB

¹⁸⁶Yüzi güneş anıñ alnı amerdir: Sözi sükker lebidür âb-1 kevşer YNB

¹⁸⁷yâut: yâut u MN

¹⁸⁸Bu beyit: - YNB

¹⁸⁹Diler kim: Diyeler kim MN

¹⁹⁰uğrasa idi: uğrasaydı MN

¹⁹¹dirüp: derüp MN

¹⁹²Bu başlık: - YNA, YNB

Gice gündüz yolunu gözledüğim

Otuz yıldan beri hâsret yaşını
Dökerdi gözlerim ey mihribânım

19a

Seniñ 'aşkıñla geçmiştir bu 'ömrüm
Seniñ şevkıñla devr ider zamânım

390 Bi-hâmdillâh müyesser oldu âhir
Bî-çâre bülbüle sen gülsitânım

Giceler şubhâ deñlü hâsretiñle
Eridir taşları âh u figânım

Tazarru'lar kılpup dergâh-ı Hâk'dan
Seniñ dîdârîñ idi arzumânım

Eger yazarlar¹⁹³ ise âh u zârım
Çalem şerh idemezdi dâsitânım

Kitâblarda okuyup bilmiş-idim¹⁹⁴
Seniñ evsâfiñ ey Fahr-i cihânım

395 Bu şi'ri okudı çün didi ey yâr
Seniñçündür bu hizmetler ne ki vâr

Muhammed'in elin eline aldı
Hemândem toğrı şavma'aya geldi

¹⁹³ yazarlar: yazar MN

¹⁹⁴ bilmişdim: bilmişdim MN

Çamunuñ üzerine kıldı taqđım
Ebû Cehl diledi kim men‘ ideyim

Didi Buhrâ aña kim ne sözüñ vâ
Ki söylemege ey la‘în ü murdâr

Hitâb idüp didi diñleñ bu sözi
Ki da‘vet eylemişem cümleñizi

19b

400 Muhammed için olmışdur ziyâfet
Ben itmezdim size zerrece rağbet

Dañi ben böyle iderim şehâdet
Muhammed’dir asıl ehl-i sa‘âdet

Biliñ âhir zamân Peygamber’idir
Dañi cümle nebîler serveridir

Bunuñ yüzi suyuna kâ’inâtı
Hudâ halk eylemişdir mümkinâtı

Eger bu olmasaydı olmaz idi
Cihâna cinn ü âdem gelmez idi

405 Bu söziyle didi vü dañi turdı
Varup bu halka tîz ni‘met getürdi

Yenildi vü içildi dürlü ni‘met
Du‘â kıldı vü tağıldı şöñbet

Ʀurı gelüp icâzet dilediler
Hemîşe himmetiñ olsun didiler

Ʀurup Muħammed'i gönderdi vardı
Yine tekrâr yüzün yerlere sürdi

Budur senden dileğim yâ Muħammed
Kaçan kim saña irişür nübüvvet

410 Beni de ümmetiñden eylesin
Yarın şefâ'atiñle toylayasın

20a Şükürler eyleyüp didi kim ey mâh
Murâda irmişem elħamdü-lillâh

Tazarru'lar ile ayrıldı Buħrâ
Figânından tıolardı kûh u şahrâ

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
Ger bu 'âlem ħalkı dirse şubĥ u şâm
Medĥ olunsa ħaşra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

415 Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Muĥtefi
Eş-şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Muĥkafi

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Resûli'l-melâhîm¹⁹⁵

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Resûli'r-rahîr¹⁹⁶

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Çü böyle kâribân oldu revâna

Yine at çekdiler Faîr-i cihâna

Bular günlerde bir gün irdi Şâm'a

Haber irişdi cümle hâs u 'âma

Çıkuben¹⁹⁷ ehl-i Şâm karşıladılar

Size Allâh mu'în olsun didiler

420 Varup hanlara kondılar tamâmı

Otalar tutdılar heb hâs u 'âmı

Şu deñlü fâ'ideler itdi bunlar

Kimesne¹⁹⁸ görmemişdir şöyle kim vâr

20b

Didiler kim gelürüz bunda biz çoğ

Ki böyle fâ'ide itdigimiz yoğ

Ebû Bekr didi Meysere'ye ey cân

Muhammed hizmetindendir bu ihsân

Didi Meysere gerçek söylediniz

Muhaqqâqdır anı kim siz didiniz

¹⁹⁵ Resûli'l- melâhîm: Resûli'd- delâ'il MN

¹⁹⁶ Kafiye uymuyor. / Resûli'r- rahit: Resûli'r- rahme MN

¹⁹⁷ Çıkuben: çıkup YNA

¹⁹⁸ Kimesne: Kimse MN

425 Ki ben beni bilelden beru ey şâh
Ticârete gelürüm bunda her gâh

Ki böyle fâ'ide görmüş degilem
Bu işiñ sırrına irmiş degilem

Ĥadîce'niñ Ĥisâbsız oldı mâlı
Sevinüp Meysere buldı kemâli

Cühûdlarıñ meger bayrâmı¹⁹⁹ geldi
Şehirden²⁰⁰ çamuları taşra oldı

Bular bir ulu şahrâya tonandı
Tenefler çurılıp çandiller uyandı²⁰¹

430 Didiler gelüñüz bizde varalım
Nicesi bayrâm²⁰² eylerler görelim

Ebû Bekr ile Meysere Ebû Süfyân²⁰³
Ki Mekke uluları cümle a'yân

MuĤammed'i bile aldılar ey yâr
Varalar seyr içün ol gice bunlar

21a

¹⁹⁹ Bayrâmı: bed-nâmı MN

²⁰⁰ Şehirden: Şherden MN

²⁰¹ Vezne uymuyor.

²⁰² bayrâm: bet-nâm MN

²⁰³ Vezne uymuyor.

Görürler ki amu yeyüp ierler
Ki bütler²⁰⁴ üstüne şaı şaarlar

Ulu odlar yaup secde iderler
Ki bunlar adına mecûsî dirler

435 amusı yeyüp iüp şâd u handân
Kimi mest kimi sarhoş kimi hâyran

Muhammed Muştafâ çün bunı gördi
Ki bir kez bunlara şarşu ourdu

Kamunuñ ol sa‘at söyündi odı
Niceniñ orhusından²⁰⁵ şındı odı

Nice kim cehd idüp yaamadılar
Bize bu ne²⁰⁶ muşbettir didiler

Ol itleriñ vâ-idi bir ulusı
amunuñ ihtiyârı sevgülisi

440 Didiler bize bildir bu ne hâldir
Bu işde cümlemiz hem bî-mecâldir

Didi kim Mekke avmini buluñuz
Muhammed bunlarıñladır bilüñüz

Gelecekdir zirâ âhir zamânda

²⁰⁴Bütler: bunlar YNB, MNB

²⁰⁵orhusından: orusından YNB

²⁰⁶Ne: - YNB

Gele hem kâribân qavm-ile bunda

Muhammed'in gelecegi zamânı
İrişmişdir budur anıñ nişânı

21b

Nažarı irdi bütlere²⁰⁷ yaqın²⁰⁸

Söyindi odı qandilleri yaqın²⁰⁹

445 Bilüñüz kim²¹⁰ cihâna ol geliser

Kamu dinleri heb bâtil qılıser

Nişânıñ deyü virdi bir bir anıñ

Didi ol bundadır tañkîq inanıñ

Anıñ hûkmi tuta cümle cihânı

Müsahhar eyleye kevnî mekânı

Ki 'asker cem' idüp qılıç çeke ol

Nice başlar kesüp qanlar döke ol

Bu sözleri işitdi çün ol itler

Aradı Mekke qavmiñ ol pelidler

450 Be-gâyet Meysere'ye qorqu düşdi

Ebû Bekr'e dahi pek havf irişdi

²⁰⁷ Bütlere: putlara YNB

²⁰⁸ Vezne uymuyor.

²⁰⁹ Söyindi odı qandilleri yaqın: söndi od qandiller yaqın MN

²¹⁰ kim: ki YNA

Alup Meysere ol Fahr-i cihânı

Ki cübbe altına şakladı anı

Be-gâyet cehd idüp bulamadılar

Ki kıande idügin bilemediler

O gice²¹¹ kâribân oldı revâna

Güneş doğuncaya dek bu cihâna

Bular kıat⁶ eylediler bir kıona kı yer

Selâmet kıurtılup anda yigid²¹² pîr

22a

455 Yürüdiler kıamusı kıona göçe

Cemî'î şâd u handân yiye içe

Ya kıın kalmışdı Mekke üç kıona kı yer

Neler kıılır görüñ ol Ĥayy²¹³ ü Kıâdir

Kıamu Mekke uluları derildi

Ki cümle Meysere kıatına geldi

Kıaçan kıim ol yere gelseler ey yâr

Şalarlar buradan²¹⁴ müjdeci bunlar

Ki Meysere kalem aldı eline

Getürdi Allâh adını diline

²¹¹ O gice: öñünce MN

²¹² yigid: yigidü MN

²¹³ Ĥayy: ĥaq YNB

²¹⁴ buradan: oradan MN

460 Hâdıce hâtuna tîz yazdı nâme
Ne günü varup irdüğini Şâm'a

Dañi Buhrâ hikâyâtın tamâmı
Nice konuqladüğün²¹⁵ hâs u 'âmı

Bu seferde dañi hem kâribânıñ
Nicesi fâ'ide itdüğün anıñ

Dañi hem ol cühûdlar bayrâmında²¹⁶
Didi hem nicesi olmuşdur anda

Nicesi olmuş-idi yazdı bir bir
Ne kim olmuşdı anı kıldı taqrîr

465 Didi kim ey ulular diñleñiz söz
Ki müjdecı kimi gönderelim biz

22b
Didiler²¹⁷ kim emir²¹⁸ fermân seniñdir
Metâ'-ı kâribân cümle seniñdir²¹⁹

Didi kim ben revâ gördüm Muhammed²²⁰
Varup müzdeleye vü giye hil'at²²¹

²¹⁵ Konuqladüğün: konuqladüğün YNB

²¹⁶ Bayrâmında: bet-nâmında MN

²¹⁷ Didiler: didi YNA, MN

²¹⁸ Emir: emrü YNA, MN

²¹⁹ Metâ'ı kâribân cümle seniñdir: Aşıl mâlı metâ' kâribân seniñdir YNA, YNB

²²⁰ Muhammed: Muhammed'i MN

²²¹ hil'at: hil'ati MN

Çamusından Muhammed'e revâdır
Ki evlâd-ı Halîl'i Muştafâ'dır

Ebû Cehil Ebû Leheb işitdi²²²
İkisi de ta'ınlı sözler itdi²²³
470 Didiler bu sözüñ hiç aslı yoğdur
Cilâsınlar bu asker içre çoğdur

Didigüñiz kişi yolu ne bilür
Yarım mil gitmeden yolu²²⁴ yañılır

Ol asîl kişi hiç anı ider mi?
Gice ile turup yola gider mi?

İşitdi Meysere didi ki²²⁵ vallâh
Ümîdim budurur şağlaya Allâh

Hudâ şaşırmağa yolundan²²⁶ anı
Selâmet ilte ol Faħr-i cihânı

475 Getürüp²²⁷ verdi nâmeyi eline
Hudâ irsâl ide Mekke yolına

İdüp cehdi oluñ yola²²⁸ revâna
Ki didi şubha degin yüri vara²²⁹

²²² işitdi: işitdiler MN

²²³ itdi: didiler MN

²²⁴ Yolu: - YNB

²²⁵ ki: kim YNA

²²⁶ yolundan: yoldan YNA

²²⁷ getürüp: görüp YNA

²²⁸ yola: didi MN

²²⁹ vâra: revâna MN, YNB

23a

Hemân uyhuyı terk idüp gidesiz
Şu nâmeysi Hâdıce'ye veresiz²³⁰

Bilüp sağlğımız oluben şâd
Ola hem albi anıñ amdan âzâd

Girü mektûb alup bize gelesin
Ki yolda bize arşı getüresin

Fe'ılâtün / Fe'ılâtün / Fe'ilün
480 Tîz hecîn egerleyüp bindirdiler
Muştafâ'yı müjdeci²³¹ gönderdiler

Ger bu 'âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Kâmil'ü²³²
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ İklîl'ü²³³
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Müddeşir²³⁴
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Müzzemmil²³⁵

Fe'ılâtün / Fe'ılâtün / Fe'ilün
485 Seyyid-i 'âlem Muhammed ol gice

²³⁰veresiz: iletisiz YNA, YNB

²³¹müjdeci: müjde çün MN

²³²Kâmil'ü: Kâmil YNA, YNB

²³³İklîl'ü: İklîl YNA, YNB

²³⁴Müddeşir: Müddeşir'ü MN

²³⁵Kafiye uymuyor. / Müzzemmil: Müzzemmil'ü MN

‘Azm-i Mekke kıldı gitdi ol gice

Gider iken gözine uyhu gelür

Ya‘ni kim şeytân aña fırsat bulur²³⁶

Deveniñ yularına yapışıp ol²³⁷

Yoldan ayru eyledi anı hemîn²³⁸

23b

Hâkķ Te‘âla emr-ider Cebrâ‘il’e

Deveyi²³⁹ didi getür toğrı yola

Ol sa‘atde indi Cebrâ‘il Emîn²⁴⁰

Deveyi yolına getürdi hemîn

490 Çün uyur-idi dahi uyanmadı
Kendüsini yoldan azdım şanmadı

Sen uyurken toğrı yola getüren

Nice dürlü müşkil işiñ bitüren

Sen yetîm iken saña ihsân iden

İki cihâna seni sultân iden

Ümmetiñi heb saña bağışladım

Yâ Muħammed gör ne ihsân işledim

Ümmetiñden şöyle kim bir kimseniñ

‘Ömri yetmiş yıl đalâletde aniñ²⁴¹

²³⁶ şeytân aña fırsat bulur: uyhusı gelüp ol uyur MN

²³⁷ yapışıp ol: yapışdı şeytânı la‘în MN

²³⁸ Yoldan ayru eyledi anı hemîn: Yoldan ırak yere iletir ol füzûl YNA, YNB

²³⁹ Deveyi didi: Develiyi MN

²⁴⁰ Cebrâ‘il Emîn: Cibrîl‘ü Emîn MN

495 Geçe hergiz hayr ‘amel işlemese
Âhîret çün fikr idüp gam yimese

‘Âkıbet suçlarına ikrâr idüp
Cân u dilden tevbe istiğfâr idüp

Dise kim yâ Rabbi sığındım saña
Derdi mendim ya‘ni dermân it baña
Şuçunı bağışlayup rahmet kılam
Âhîretde meskeniñ cennet kılam

24a

Biz gelelim yine söz evveline
Gitdi deve yine toğrı yolına²⁴²

500 Hâkķ Te‘âla emr-ile pes ey cân
Ol sa‘atde Mekke‘ye irdi hemân

Hâdîce‘niñ dinle imdi hâlini
Kimseye bildirmede ahvâlini

Şöyle kim müştâķ-ı ser-gerdân idi
Ağlamağdan gözleri giryân idi

Gözlerinden dâ‘ima dökerdi yaş
Ağlaşırıldardı aña ķul ķaravaş

Dir idi kim müjdeci geldüğini
Müjdeleyüp baña bildirse anı

²⁴¹ đalâletde anın: đalâlet içinde anın YNB

²⁴² yolına: yola YNA

505 Ben anı mâlımdan âzâd ideyim
Dañi çok nesne virüp şâd ideyim

Şubh u şâm bekler idi câriyeler
Gice nevbetle uyurlardı bular²⁴³

Çün irişdi anda ol dem Muştafâ
Ol yüzi gül alını ay²⁴⁴ bedr-i şafâ
İki câriye uyanıkdı hemân
Hâdîce'ye müjdeledi şâdumân

Çün Hâdîce işidüben şâd olur
Açıluben gül yüzi handân olur

24b

510 Emr ider hâdimlerine tîz varıñ
Müjdeciyi hâs²⁴⁵ otaya qondurun

Qoşuşup hâdimü bevvâb vardılar
Ta'zîm ile otaya indirdiler

Gördiler ki gelen²⁴⁶ Muhammed Emîn
Hâdîce'ye anı didiler hemîn

Çün Muhammed geldügin işitdi ol
Şâd oluben²⁴⁷ kendüziñden gitdi ol

²⁴³bular: bunlar YNA

²⁴⁴ay: - MN

²⁴⁵hâs: hâzır MN

²⁴⁶Gelen: - YNB

²⁴⁷oluben: olup MN

Çün Hâdîce gördi geldi²⁴⁸ Muştafâ
Şâd u handân oldu gâyet pür-şafâ

515 Hâdim aldı nâmey'iletirdi aña
Oğudı şükür idüp qaldı taña

Nâmeyi çün kim oğıdı bildirdi ol
Hâliq'a yüz biñ şükürler qıldı ol

Nice ta'zîm itdügin Buhrâ aña
Hem şehâdet itdügin öñden soña

Didi varıñ idüñüz Muhammed'e
Ol habîb ü ol tabîbim Ahmed'e

Kâribândan qangı gün ayrıldı ol
Anı bildirsın bize ol pür-usûl

520 Ol sa'at hâdim varup sordı revân²⁴⁹
Kâribândan qangı gün gitdiñ²⁵⁰ iy cân

25a

Dir Muhammed kim²⁵¹ bu gice gelmişem
Üç sa'at geçdügi dem 'azm itmişem²⁵²

Didi hâdim bu gice çıqmış iy yâr

²⁴⁸ geldi: bildirdi MN

²⁴⁹ sordı revân: sorubeni MN

²⁵⁰ Gitdiñ: ayrıldıñ YNB

²⁵¹ kim: ki MN

²⁵² İtmışem: eylemişem MN

Üç sa‘at geçdügi dem olmuş süvâr

Didi kim qalmanı şekkim yâ İlâh

Budur ol iki cihânda pâdişâh

Budurur²⁵³ Tevrât’da vü İncil’de ol

Hâtemü’n-nebiyyü Muhammed resûl

525 Çeşniğırlere buyurdu ol nigâr

Tîz ta‘âm hâzır idiñ didi iy yâr

Pes ta‘âm çekildi anda yidiler

Şonuñda elhâmdü-lillâh didiler

Bir ağır bahâlı qaftân virdiler

Mu‘stafâ’nıñ egnine giydirdiler

Didi gider misiñ ol cânâneye

Kâribâna ya sa‘âdet hâneye

Didi kim ben kâribâna giderim

Nâme yazsınlar varup²⁵⁴ ‘arz iderim

530 Nâmeyi yazdı Hâdîce ol zamân

Virdiler Muhammed’e oldı revân

Kâribândan yaña çün ‘azm eyledi

Derd-ile bir kerre yâ Allâh didi

²⁵³ budurur: budur MN

²⁵⁴ Varup: varır MN

25b

Ĥaqq Te‘âla emri-yile bil iy yâr
Şubh u sâdık olmadan ol merdigâr

Ol konağda kâribâna irdi ol
Dostları şâd oldı düşmânı melûl²⁵⁵

Uyanup kalkmış idi heb tâcirân²⁵⁶
Yüklerini yükledirler şâdumân

Gördiler kim ol Muhammed Muştafâ
Çarşudan geliyor²⁵⁷ ol pür-safâ

535 Ebû Cehil Ebû Leheb şâd olup
Tâ‘n iderler çahçaha ile gülüp

Dimedik mi biz saña yâ Meysere²⁵⁸
Yâ nice adam gönderirsiñiz göre²⁵⁹

Yoldan azmış bu gice yol bulmamış
Nereye varacağını²⁶⁰ bilmemiş

Geliyorur bir haber soruñ aña
Bu muşibetler sehil işdir saña

540 Meysere bu sözleri işitdi çün

²⁵⁵ melûl: se‘âvül YNB

²⁵⁶ tâcirân: kâribân MN

²⁵⁷ Geliyorur: geliyor MN

²⁵⁸ Meysere: Meyser MN

²⁵⁹ Vezne uymuyor. / göre: gör MN

²⁶⁰ varacağını: varacağımı hem MN

Düşmanın ta'nından oldu bağı hûn

Pes Ebû Bekir daği oldu melûl

Ol sa'at içinde irdi pür-uşûl

İre gelüp bunlara virdi selâm

Pes selâmın aldı anda hâs u 'âm

26a

Gördiler egnine giymiş hil'ati

Devleti pâyende²⁶¹ vü hem tal'ati

Şundi Meysere'ye ol nâmeyi şâh

Gülgüle düşdi bu halk içre nâgâh

545 Meysere nâmey'okudu bildiler

Cümle halk bu işe hayrân kaldılar

Gördiler kim bu cevâb Hâdîce'niñ²⁶²

Bildiler kim mühr anıñdır hat anıñ²⁶³

Ebû Bekir Meysere şâd oldılar

Budur Allâh'ıñ habîbi bildiler

Ebû Cehil Ebû Leheb oldılar

Hûr oluben nâs katında kaldılar

Didiler bu cazılığdır bil 'ayân

Pes üç günlük yolu bir günde revân²⁶⁴

²⁶¹pâyende: pâyende olsun MN

²⁶²Gördiler kim bu cevâb Hâdîce'niñ: Gördiler kim mühr anıñdır hat anıñ MN

²⁶³Bildiler kim mühr anıñdır hat anıñ: Ebû Bekir gördiler kim bu cevâb Hâdîce'niñ MN

550 Varuben hem girü gelmek ola mı?
Bunu âlemde kimesne kıla mı?

Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafa

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ ‘Abdullâh
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Hâbîballâh
26b

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Safiyallâh
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Nebiyallâh

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

555 Kâribân halkı çün oldılar revân
Gelüben günlerde bir gün şâdumân

Mekke’niñ²⁶⁵ şehrine irdiler tamâm
Çarşu geldiler bulara hâs u ‘âm

Her kişi meskenine irişdiler
Çavmi çarındaşıyla görüşdiler

Meysere dañi irişdi şâdumân
Hâdîce’niñ²⁶⁶ bârigâhına hemân

²⁶⁴ revân: ‘ayân MN

²⁶⁵ Mekke’niñ: Mekke MN

²⁶⁶ Hâdîce’niñ: Hâdîce YNB

Didi Hâdîce Muhammed inmesün
At-ıla varsun eve yorulmasun

560 Pes seyisler öñe düşüp gitdiler
Ebû Fâlib evine iletdiler

Çün Ebû Fâlib ‘Atîke gördiler
Hâmd idüp hem Hâlik’a şükr itdiler

Gelüben ikisi de görüşdiler
Birbiriyle hâllerin soruşdılar

Bu arada geçdi eyyâm bir zamân
Öyle umarlar Hâdîce’den ‘ayân

Ya‘ni kim aqçe vü altun göndere
Pes Muhammed’iñ²⁶⁷ ulûfesin vire

27a

565 Geçdi bir ay kim eşer belürmedi
‘Ulufesin AĦmed’iñ göndermedi

Dir ‘Atîke ey birâder varayın
Ol kerîmeye anı añdurayın²⁶⁸

Dir Ebû Fâlib aña kim²⁶⁹ sâkin ol
Kimseniñ ħaqqın yemez ol öyle bil

²⁶⁷Muhammed’iñ: Muhammed YNA

²⁶⁸anı añdurayın: bir kez anı añayın MN

²⁶⁹kim: - kim YNA

Bî-ķıyas mâl Şimdi kim gelmiŐdürür
Belki anı deftere almıŐdurur

Şimdi anlar ķılur²⁷⁰ ol mâlı ĥisâb
Varma zinhâr virme anlara ‘itâb

570 Geçdi bir ay yine fâriğ oldılar
Yine iksi bir araya geldiler

Dir ‘Atıke žâhir unutmuŐdur ol
Zirâ ĝâyet Őuglı çok eŐĝâli bol²⁷¹

Pes icâzet vir baña kim varayım
Ne sebep olmuŐdurur bir ĝoreyim

Dir Ebû Fâlib ki nola varasın
Olmaya zinhâr teķâza viresin

Söylediĝiñ sözi söyle rıfķ-ile
Ĥâtıra toķuna sözüñ kim bile

575 Hem daĥi bizden selâm irĝüresin
Ĥâk-i pâyine anıñ yüz süresin

27b

Her ne kim iĥsân iderse alasın
Azı çok dimeyüp alup gelesin

Bu yaña geldik Ĥadıce ĥâline

²⁷⁰ ķılur: ķılar MN

²⁷¹ bol: ol MN

Diñle imdi fikri nedir qâline

Şubh u dem²⁷² fikri hayâli yâr-ile
Gönlün eyler²⁷³ idi ol server-ile

Gice gündüz uyhu gelmez gözine
Göz yaşı incü dizerdi²⁷⁴ yüzine

580 Çeşm-i mesti lâ-cerem giryân idi
Şöyle kim müştâk-ı ser-gerdân idi

Dir idi kim yâ İlâhel-‘âlemîn
Mahremim ola²⁷⁵ Muhammedü’l- Emîn

Ben za‘îfeyi aña itgil²⁷⁶ nasîb
Kıl beni câriye aña yâ Mucîb

Yanar-idi bülbül-i şeydâ gibi
Gözleri yaşı aqar deryâ gibi

Gerçi aqlar şubhu şâm nâlân ider
İllâ kimseye dimez pinhân ider

585 Halqa izhâr eylemez ahvâlini
Kendi bilür yine kendi hâlini

²⁷² Subh u dem: subha degin MN

²⁷³ Eyleyler: egler YNB, MN

²⁷⁴ incü dizerdi: uyhuda düşerdi MN

²⁷⁵ ola: ola hemdem MN

²⁷⁶ İtgil: eyle MN

Dir²⁷⁷ eger ben aqçe altun gönderem
Ya'ni kim Muhammed'in hâkkin virem

28a

Virdigim aqçeyle gelin alalar
Anı kendülere mahrem kıllalar

Ben anın dîdârından mahrûm olam²⁷⁸
Tâ²⁷⁹ ebed bu derde yanup yaqılam

Hâkq baña ol günleri göstermesün
Ayrılığı kimselere virmesün

590 Bu işe ben şabr ideyim ne ola
Kim bile kim 'Atike bunda gele

Söz açuben anı sırdaş ideyim
Gizli fikrimi²⁸⁰ aña fâş ideyim

Hâkq 'inâyet eyleye tevfiq ola
Ol Resûl'den derdime dermân ola

Gözler-idi dâ'ima yolları ol
Qanğı gün gele 'aceb dir-idi ol

'Atike dahi 'ayân oldu hemân
Pes sa'âdet-hâneye irdi revân

²⁷⁷Dir: dir idi kim YNB

²⁷⁸Vezne uymuyor.

²⁷⁹Tâ: Yâ MN

²⁸⁰fikrimi: fikrim ben MN

595 Didi bevvâblar Ĥadîce anaya
Devletiñ devâmnda olsun şâniye²⁸¹

‘Atike geldi sa‘âdet-hâneye
Destûr ister buluşa Ĥadîce’ye

Pes Ĥadîce karşı geldi gülerek
‘İzzet ü ta‘zîm ü ikrâm kılarak

28b

Aldı elini eline ol zamân
Getürüp şadra geçirdi hemân²⁸²

Ortaya yayıldı çün şofra şumât
Yenilüp içildi çün şandi nebât²⁸³

600 Dir ‘Atîke söz açup ba‘de’t-ta‘âm
Ebû Fâlib²⁸⁴ hâk-i pâyine selâm

Ne virirse dürr-i yetîme daîi
Anı harc idüp yetürelim ahî

Anîñ-ile anı evlendirevüz²⁸⁵
Bir kişi-zâdeyi gelin alavuz²⁸⁶

Çün işiddi bu sözi ol mâh-ı şâh²⁸⁷

²⁸¹Şâniye: âyine MN

²⁸²Hemân: pes hemân YNB

²⁸³çün şandi nebât: çok idi iltifât MN

²⁸⁴Ebû Fâlib: Ebû Fâlib ider MN

²⁸⁵Anîñ-ile anı evlendirevüz: Didi hem Muĥammed’i evlendirevüz MN

²⁸⁶alavuz: ala gelevüz MN

Şacı leylâdır hemân yüzi güneş²⁸⁸

Kızaruben oldu beñzi lâle renk
Gül eger görse olur hâyranı renk

605 Dir 'Atîke'ye eyâ cân-ı cihân
Yoluna olsun fedâ cân-ile ten

Didi kim ben sâbiķâ düş görmüşem
Hem düşümi ehline yordurmuşem

Gökdeki Bedr olmuş ay indi²⁸⁹ revân
Şağ yanımdan dizime ķondı hemân

Nûra ğark oldu cihân ol dem hemîn
Cennet oldu²⁹⁰ güyâ kim rûy-ı zemîn

29a

Ta'bir itdi bir kişi bu düşümi
Hayra yordı giderüp teşvîşimi

610 Dir gele Peyğamber-i âhir zamân
Kim şerî'atle tola işbu cihân

Ola ismi hem Muĥammed Muştafâ
Hatemü'l-Enbiya'dır ol pür-şafâ

²⁸⁷ Çün işiddi bu sözi ol mâh-ı şâh: Hadice işitdi bu sözi ol zamân MN

²⁸⁸ Kafiye uymuyor.

²⁸⁹ ay indi revân: ay revân YNA

²⁹⁰ oldu: mişâli MN

Cümle Peygamberden ulu ola ol²⁹¹
Hâkq'a ansız kimse bulamaya yol²⁹²

Ehl-i İslâm içre ol Maĥmûd ola
Bir adı daĥi Hâbibullâh ola²⁹³

Vaĥti gelmişdir kim ol ide žuhûr
Anıñ içündür ħamu cennette²⁹⁴ ĥûr

615 Hâkq idiserdir seni aña naşîb
Seniñ-ile hemdem ola ol ĥabîb

Dir Hâdîce 'Atike'ye nem ki var
Ben size câriye olam baĥtiyâr

Siz de beni ħılur iseñiz ħabûl
Cânıma minnet bilürem²⁹⁵ öyle bil

Ol ĥabibullâh²⁹⁶ Muĥammed Muştafâ
İncil ü Tevrât'da²⁹⁷ medĥ itmiş Ĥudâ

Gelecek hem aña Cibrîl-i Emîn
Ķıla da'vet ümmetini ol Emîn

29b

620 Dilerim Allâh vire anı baña

²⁹¹ ulu ola ol: olıardır ulu MN

²⁹² yol: yolu MN

²⁹³ Bir adı daĥi Hâbibullâh ola: Bir adı daĥi Muĥammed hem resûlullâh ola MN

²⁹⁴ cennette: cennet-ile MN

²⁹⁵ bilürem: ħılurem YNA, YNB

²⁹⁶ ol ĥabibullâh: ol ĥabibullâh kim MN

²⁹⁷ Tevrât'da: Tevrât'da anı MN

Güldüre beni daħi öñden soñã

Niçe begler istemişdi hoş beni
Siz bilürsüz istemedim anları

Bu düşi görelî ben umar idim
Benim ola Faħr-i ‘âlem dir idim²⁹⁸

Bilürem bu mâlı mülki fânidir
İsterim ol ħuld-ı dâ’im²⁹⁹ bâķidir

Anıñ içündür benim istediğim
Gice gündüz âh idüp ağladuğım

625 Didi kim ‘Atike’ye tîz varasın
Ebû Fâlib’e haber eyleyesin³⁰⁰

Ger bu ‘âlem ħalkı dirse şubĥ u şâm
Medĥ olunsa ĥaşra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Kelimullâh
Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Hatemü’l -Enbiyâ³⁰¹

Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Hatemür-Rusûl
Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Muĥyî³⁰²

²⁹⁸ Vezne uymuyor.

²⁹⁹ ħuld-ı dâ’im: dâr-ı ħuld YNA, YNB

³⁰⁰ eyleyesin: iletessin MN

³⁰¹ Kafiye uymuyor.

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün
630 ‘Atike çün diñledi bu sözleri
Yaş-ile toldı mübârek gözleri

30a
Didi ey şâh-ı cihân hoş didiñüz
Gerçi bu sözleri şerh eylediñüz

İllâ gönüm hergiz inanmaz aña
Yoñsa lañfe mi idersiz baña

Ağladığım budur ey şâhım benim
Ey saçı leylâ yüzi mâhım benim

Şıdğ-ile mi söylediñ sen³⁰³ bu sözi
Ki inandır söziñize sen bizi

635 Dir Hâdıce ‘Atike’ye bil iy cân
Tañrı hâkki’ çün bu sözüme inan

Bu sözi cânı gönülden söylerim
Şanma kim lâgv³⁰⁴ u lañfe eylerim

Didi kim şimden girü varıñ hemân
Mekke ulularını cümle ‘ayân

Cem‘ idüben³⁰⁵ babama gönderesiz

³⁰² Kafiye uymuyor.

³⁰³ söylediñ sen: söylersiñ YNA, YNB

³⁰⁴ lâgv: lâgvi MN

³⁰⁵ İdüben: idüp MN

Hem daħi³⁰⁶ bunlara ögüt viresiz

Meskenetle söyleyeler sözlerin
Kim tekebbür kılmayalar özlerin

640 Kim eger ol râzıyam dimez ise
Fınmayup şabr ideler her ne ise

Diyeler incinme gel iy ihtiyâr
Kim Muħammed Muştafâ'dır baħtiyâr

30b
Cümle ecdâd-ı şerîfler aşıdır
Daħi İbrahim Halîl'îñ neslidir

Gerçi bu sözler daħi itmezse eşer³⁰⁷
Fınmayup sözi kıllalar muħtaşar

İnşâ'allâh anı³⁰⁸ râzı kılurem
Ben aña neyleyecegim bilürem

645 Bunu işitdi 'Atîke çün hemân
Destûr alup³⁰⁹ yolına oldı revân

Ol dem irdi Ebû Fâlib kıatına
Naql ide³¹⁰ bu sözleri ol dem aña

³⁰⁶ daħi: - MN

³⁰⁷ Vezne uymuyor.

³⁰⁸ Anı: ben anı YNB

³⁰⁹ alup: olup YNA, YNB

³¹⁰ İde: eyledi YNB

Dir Hâdîce sizlere ider selâm
Şerh ider her ne ki söyledi kelâm

Ebû Fâlib işidicek³¹¹ şâd olur
Hâm d ider Allâh'a şükürler kıılır

Pes hemân dem oradan olur revân
Ki Ebû Bekr'e irişür şâdumân

650 Cümle bu sözi aña taqrîr ider
Ol dahi şükr eyleyüp tedbîr ider

Tîz tut imdi Mekke ulularını
Mînnet-ile cem' idüp her birini

Ben dahi anlarla³¹² bile varayım
Hâk-i pâyine yüzümi süreyim

31a Çâğıruben³¹³ kişiler cem' itdiler
Hâdîce'niñ babasına gitdiler³¹⁴

Ebû Bekr-ile Ebû Süfyân bile³¹⁵
Geldiler kim sa'y ide anlar bile³¹⁶

655 Ne ise ta'zîmi ikrâm kııldılar

³¹¹ işidicek: işidip MN

³¹² Anlarla: anlara MN

³¹³ çağıruben: çağırup MN

³¹⁴ gitdiler: getdiler MN

³¹⁵ bile: ile MN

³¹⁶ İde anlar bile: ideler bile MN

Pes selâm virüp du‘âlar kıldılar

Aldı bunlarıñ selâmıñ ol hümâm

Şadra geçürdi buları bi't-tamâm

Çeşnigîrlere işâret eyledi

Tîz ta‘âm geldi³¹⁷ buları toyladı

Söz açıldı söylenüp ba‘de’t-ta‘âm

Perde ref’ oldu ekledi³¹⁸ bu kelâm

Didiler ey şâh-ı cihân diñleñüz

Cümlemiziñ sözi nedir añlañuz

660 Dilerüz sizden ki mañdûm-zâdeñi
Viresiz Muñammed’e Hâdıce’yi

Anıñ ismidir Muñammedü’l-Emîn

Anıñ-ile fañr ider rûy-ı zemîn

Hem emîn ü müstağîm hem uslıdur³¹⁹

Dañi İbrahim Hâlıl’iñ neslidir

Çün bu sözleri işitdi babası

Râzı olmayup dimedi nitesi

31b

Didi kim ey bî-hayâlar bu sözi

Nicedir siz delü gördüm ben sizi

³¹⁷ geldi: gelüp MN

³¹⁸ ekledi: geldi MN

³¹⁹ hem uslıdur: aslıdur MN

665 Ki Muhammedü'l-Emîn kim vâr ola
Kim benim kızım aña mahrem ola

Bir dañi ger söyleyesiz bu sözi
Nefy-iderim buradan bilün³²⁰ sizi

Kim bilürsüz nice şâhlar istedi
Mâlî mülki vireyim gelsün didi

Her biri hüküm issı idi tâcdâr³²¹
Kimseyi eylemedi ol ihtiyâr

Söylemeyüp sâkin oldılar hemân
Kıldılar ol demde tebdîl-i mekân

670 Pes Ebû Fâlib'e virdiler haber
Her ne kim işitdilerse hayr u şer

Ebû Fâlib 'Atike oldı³²² melîl
Didiler kâdirdür³²³ Rabbu Celîl

Çün Hâdîce işidüp bu sözleri
Oldı mañzûn ağlayuben gözleri

'Âķile vü kâmile gör ne ider³²⁴
Mekke'niñ ulularıñ da'vet ider

³²⁰ bilün: bil MN

³²¹ tâcdâr: tâcîdâr YNA, YNB

³²² oldı: oldılar MN, YNB

³²³ kâdirdür: kâdir dir MN, YNB

³²⁴ 'Âķile vü kâmile gör ne ider: Hâdîce'yi kâmile gör ne ider MN

Ebû Süfyân geldi kibârlar ile
Ebû Fâlib Ebû Bekr-ile bile

32a

675 Cümlesi bir araya cem‘ oldılar
Dürlü ta‘âm yiyüben şâd oldılar

Ebû Fâlib’e Hâdîce³²⁵ gör ne dir³²⁶
Mektûb-ile bu sözi i‘lâm³²⁷ ider

Babamı gâyetde sarhoş idesiz
Folu kâse içirüp nûş³²⁸ idesiz

Sözünü tutup aña içürdiler
Sarhoş idüp kendüden geçürdiler

Ol dem anı aluben³²⁹ getürdiler
Hâdîce’niñ evine yetürdiler³³⁰
680 Hâdîce evinde yatdı pür-usûl
Yatdı anda şubha deñli qaldı ol

Ol gice Hâdîce’yi gör kim nider
Babasınıñ etegine renk ider

Pes za‘ferâmı civîd-ile ey yâr³³¹

³²⁵Ebû Fâlib’e Hâdîce: Ebû Fâlib Hâdîce’ye YNA

³²⁶Gör ne dir: haber gönderir YNB

³²⁷İ‘lâm: i‘lân MN

³²⁸nûş: bî-hûş MN

³²⁹aluben: alup MN

³³⁰yetürdiler: getürdiler YNA, YNB

³³¹ey yâr: bil ey yâr YNA

Eteginin bir arış yerin boyar

Ol zamânda bir kişi sarhoş iken

ızını ‘ahd eylese bî-hûş iken

Renk sürerlerdi anıñ³³² etegine

Tâki dönmeyeler ‘ahdinden gene³³³

685 ün sabâh oldu anı bildi yaın

Gördi etegindeki rengi yaın³³⁴

32b

Dir Hâdıce’ye eyâ cân-ı cihân

Nedir işbu etegimdeki nişân

Dir Hâdıce babasına vay seni

Niün virdiñiz Muhammed’e beni

Bu gice anda olanlar³³⁵ hâs u ‘âm

Beni sizden dilemişler ey hümâm

Eylemişler ulular size niyâz³³⁶

Siz dai anlara gösterüp cevâz³³⁷

690 Aluben irârıñı biñ cehd-ile

Eyle³³⁸ buyurmışsıñız virdim nola

³³² Anın: - MN

³³³ gene: yine MN

³³⁴ Yaın: hemîn YNA, YNB

³³⁵ olanlar: olan MN

³³⁶ niyâz: recâ MN

³³⁷ cevâz: rızâ MN

³³⁸ eyle: öyle MN, YNB

Yazmağ' için 'ahdiñiz peymânıñız
Anıñ için renklidir dâmânıñız

İşidüp bu sözi ol dem kalkdı
Ĥayli zamân gürüldeyüp³³⁹ şağıdı
Didi 'ahid itmedim vehm virmezem
Zirâ seni aña lâyıķ görmezem

Yoķdur anda mâlı mülki sîm ü zer
Delüdür anlar ki bizden kız diler

695 Babasına dir ki sultânım benim
Yoluña olsun fedâ cânım tenim

Ulular öñünde iķrâr idesiz
Şoñra pişmân olup inkâr idesiz

33a
Diyeler seniñ³⁴⁰ için ikrârsız
Ĥavline turmaz yalancı 'ârsız

Hergiz inanmaya kimse sözine
Nice kişi ta'n ururlar³⁴¹ yüzine
Halk içinde ola 'ırzıñ pây-mâl³⁴²
Sizlere lâyıķ degildi işbu hâl

700 Eyle³⁴³ ol kim ben cihâna gelmedim

³³⁹ Gürüldeyip: güründeyüp MN

³⁴⁰ Diyeler seniñ: deyeler siziñ MN

³⁴¹ Ururlar: iderler MN

³⁴² Pây-mâl: pâyümâl YNA / pâyimâl YNB, MN

³⁴³ Eyle ol: öyle ol MN / öyle ola YNB

Yaħud ol dem ŧimdiye dek almadım

Tek sznz sizin olmasun yalan
Yolua olsun feda cnım heman

Ol Muħammed kim ulular alıdır
Zira İbrahim Halil'i neslidir

Hŧim'dir hem beni sa'd³⁴⁴ ulus
'Aceb olmaz elde yosa nesnesi

Sm  zer destinde yo-ısa nola
Eylg-ile aıılır ismi hele

705 Anda yosa³⁴⁵ bizde vardır sm  zer
Mlımız mlkmiz olunca yiter

Syleyerek gnlni itdi hele
Didi nabidir ola kim bile

Ger bu 'alem halk dirse ŧub u ŧm
Med olunsa hŧra dek olmaz tamm

33b

Ger diler isen bula cnn ŧafa
Vir ŧalavt ber-resl-i Mutafa

E-ŧalt  ve's-selm 'aleyke y Mnc

³⁴⁴beni sa'd: beni sa'd MN, YNB

³⁴⁵Yosa: yog-ısa YNB

Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Müzekkir

710 Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Nâsır
Eş-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Mensûr

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
Çün Hâdîce bu söz'ışitdi hemân
Ġâyet-ile göñli oldı şâdumân
Nâme yazdı 'Atike'ye³⁴⁶ sırr-ile
Dir babamı râzı eyledim hele

'Atike nâmeysi oğudı revân
Ebû Fâlib kıatına irdi hemân

Kıldı Ebû Fâlib'e sözi beyân
Babasınıñ râzı olduğın iy cân

715 Dir³⁴⁷ Ebû Fâlib Muĥammed'e iy yâr
Ebû Bekir ĥazretine yüri vâr

Söyle³⁴⁸ kim bizden selâm eyle aña
Bir ağır bahâlı bez vırsün saña

Şoñra aña biz bahâsın vırevüz
Ĥadîce içün nişân görevüz³⁴⁹
Hem dañi kendüsi ĥâzır olalar
Da'vet olunduğı³⁵⁰ demde geleler

³⁴⁶'Atike'ye: 'Atike ĥâtuna MN

³⁴⁷dir: deyüp MN

³⁴⁸söyle: şöyle MN, YNB

³⁴⁹Vezne uymuyor.

³⁵⁰olunduğı: oldığı MN

34a

Pes Muḥammed işidüp oldı revân
Geldi Ebû Bekr'e ol demde hemân

720 Ol daḥi dükkânda oturmuş idi
Bu ḥusûsa muntażır tırmuş idi

Çarşudan Muḥammed'i gördi gelür
Bî-nihâyet sevinüben³⁵¹ şâd olur

Şıçrayup indi dükânından hemân
Didi kim ḥoş geldiñiz iy nev-civân

Didi kim ey yâr ḥâliñiz nedir
Hem murâdıñız ü qâliñiz nedir

Didi kim 'ammim size selâm kıılır
Dileyüp sizden daḥi ḥâcet kıılır

725 Viresiñiz bize bir kıymetli bez
Ḥadîce'ye anı nişân idevüz³⁵²

Didi ki lutf eylegil otur hele³⁵³
İdelim ol nesne ki elden gele
Pes Muḥammed şadra geçüp oturur
Gör o³⁵⁴ Şiddîk ki ne işler bitürür

³⁵¹ Sevinüben: sevinüp YNA, MN

³⁵² İdevüz: gönderevüz YNB

³⁵³ eylegil otur hele: eyle otur gel hele MN

³⁵⁴ Gör o: Gör ki MN

On tabak altun bile daħi gümüş
On tabak misk daħi hâzır eylemiş

Daħi mercân ağacı hem ey ahî
Yedi budağı var-idi hem daħi

34b

730 Her budağı kim üçer arşun idi
Böyle tuhfe şey görülmemiş idi

Hâzır itmiş daħi on a‘lâ kumaş
Daħi birkaç dane hem kıymetli taş

Didi ki ey nûr-ı ‘aynım Muştafâ
Ey benim cân-ı cihânım pür-şafâ³⁵⁵

Bunca ešvâb kim görürsiñiz anı
Hâzır itmişdim gele deyü seni

Cümlesi heb yoluña olsun fedâ
Ben varup bu hizmeti kılam edâ

735 Emriñizle ben kuluñuz varayım
İnşa‘allâh bu işi bitüreyim

Dir Muħammed kim eyâ rûh-ı revân
Bunca ešvâbı virürsün sen hemân
İkiyüz biñ aqçeliğ vardır aħi
Şoñra bunı kim ödeyiser daħi

³⁵⁵ pür-şafâ: Muştafâ MN

Dir Ebû Bekir eyâ dostum benim
Yoluña olsun fedâ cânım tenim

Şatmazam ben bunı saña bil³⁵⁶ iy yâr
Cümlesini saña kıldım bergüzâr
740 Êamdü-lillâh çünkü oldum ber-murâd
On kıulum olsun bugün benden azâd

35a

Terk idüben bunca eşvâbı mâlı
On kıul âzâd eyledi hem ol velî

Âferînler olsun anıñ sıdķına
Ton geyürdi daħi hem on miskine³⁵⁷

Pes Muħammed görüben kıldı ‘aceb³⁵⁸
Şad hezârân âferîn olsun saña³⁵⁹

Getürüp eşvâbı hâdimler hemân
Kendi öñünce yürüdi şadumân

745 Êadîce’nin kıpusına irdiler
Müjde idüp aña ta‘zîm kıldılar³⁶⁰

Ėoşuşuben babasına irdiler
Ėapucılar daħi anı gördiler³⁶¹

³⁵⁶Bil: - bil MN

³⁵⁷Ton geyürdi daħi hem on miskine: Ton geydirdi daħi on miskine MN

³⁵⁸‘aceb: ‘aceb aña YNB

³⁵⁹Kafiye uymuyor. / saña: aña YNB

³⁶⁰Müjde idüp aña ta‘zîm kıldılar: Ėapucılar daħi anı gördiler MN, YNB

Bunlara viridi Ebû Bekir selâm
Aldılar cümle selâmın bi't-tamâm

Ebû Bekr'i otaya kondurdular
Gelen ešvâb' içerü gönderdiler

Çün Hâdîce gördi bunca dürlü mâl
Didi bu Muhammed'iñ olmak muhâl

750 Şek degildir bilürem anı 'ayân
Der Ebû Bekr'iñdürür bu armağan

Sevinüben kendi mâlını virür
Faħr-i 'âlem uğrına fedâ kılar

35b
Aldı ešvâbı bular kıldı qabûl
Dostları şâd oldu düşmanlar melûl

Mekke ulularını da'vet kılar
Cümlesi ol araya hâzır olur

Ol dem içre kıldılar 'ağd-i nikâh
Bir araya cem' olup şems-ile mâh

755 Çünkü birkaç günden itdiler düğün
Düşmenin bağrına urdular düğün³⁶²
İkisin bir araya getürdiler

³⁶¹Çapucular daħi anı gördiler: Müjde idüp aña ta'zîm kıldılar MN, YNB

³⁶²düğün: düğüm MN

Ĥaqqı³⁶³ müstaĥaqqına yetürdiler

Ĥadice zeyn³⁶⁴ itmiş idi bir sarây
Kendi daĥi güyâ kim³⁶⁵ bedr olmuş ay

Bir yere cem‘ oldı çün ay u güneş
Şaqqıdı yıldız gibi kul qaravaş

Ebû Tâlib‘le ‘Atıke şâd³⁶⁶ olup
Sevinürler Ĥaqq‘a şükürler kıilup

760 Derilürler bir araya şâdumân
Geçdi bu vech-ile eyyâm bir zamân

Çünkü ĥâsidler bunı hoş gördiler
Her biri bir vech-ile ta‘n itdiler

‘Avretiñdir bunca mâlıyla menâl³⁶⁷
Bir gün ola incine bozıla ĥâl

36a
Olacağı budurur³⁶⁸ ey baĥtiyâr
Diye³⁶⁹ kıanden geldünise anda var

Bunda seniñ mâlı emlâkin mi var

³⁶³ Ĥaqqı: Ki ĥaqqı MN

³⁶⁴ zeyn: tezyîn MN

³⁶⁵ Kim: - MN

³⁶⁶ şâd: şâdân MN

³⁶⁷ menâl: mâl MN

³⁶⁸ bu durur: budur MN, YNB

³⁶⁹ diye: deye MN

Ya baña söz diyecek hâliñ mi var

765 Çünkü düşmenden işidir³⁷⁰ bu sözi
Gâhi gâh mañzûn olur-idi özi

Çün Hâdîce işidüp âgâh olur
Mekke ulularımı da‘vet kıılır

Tâ ki bir şahrâya bunlar cem‘ ola
Ehl-i Mekke ulu kiçi heb gele

Çıldılar öyle³⁷¹ münâdîler nidâ³⁷²
Pes ta‘âm hâzır idüp ol arada

Çamu Mekke halkı³⁷³ anda geldiler
Er ü ‘avret cümlesi cem‘ oldılar

770 Cümle bunlar yeyüp içdiler ta‘âm
Küllisi toylandı bunda hâs u ‘âm

Bunlara gâyet konuqluql eyledi
Pes ta‘âmdan soñra tursunlar³⁷⁴ didi

Gör ne kıılır Hâdîce ba‘de‘t-ta‘âm
Bir hârîr döşek getürdi ol hümâm

³⁷⁰ İşidir: eşitdi MN

³⁷¹ öyle: anda MN

³⁷² Nidâ: nidâ anda YNB

³⁷³ halkı: kavmi MN

³⁷⁴ tursunlar: turalar MN

O³⁷⁵ döşek büyüklüğünü bil iy yâr
Dörtüz arşun-idi bile iy yâr³⁷⁶

36b

Mekke şahrâsında anı yaydılar
Halk-ı ‘âlem bu ne hâldir didiler

775 Döşek üzre dökdiler şol³⁷⁷ deñlü mâl
Kimse anı şerh idebilmek muhâl
Er boyunca dört küb incü var idi
Dañi her danesi cevherdâr idi

La‘li yâkût her biri kıymetlü taş
Bî-hisâb ü bî-kıyâs zerrîn çumaş

Döşek ü yaşdıķ u yorgan bî-şumâr
Cümlesi zerrîn-idi bil kim iy yâr

Mısr’ı Şâm’ı cevheri tonları³⁷⁸ heb
Dökdiler ol döşek üzre bî-hisâb

780 Şol kadar kim oldı incü sîm ü zer
Furdı iki yanına³⁷⁹ pes iki er

Bağuben biri birin görmediler
Kimse bunuñ sırrına irmediler

³⁷⁵ o: ol MN, YNB

³⁷⁶ Vezne uymuyor.

³⁷⁷ şol: şu MN

³⁷⁸ tonları: toblan YNA

³⁷⁹ yanına: başa MN

Daħi beşyüz köle üçyüz halâyık
Çoşup hizmet iderler aña lâyıķ³⁸⁰

Daħi dört biñ deve dürlü hecinler³⁸¹
Yarar atlar daħi dürlü çatırlar³⁸²

Her biriniñ egeri vü kesmesi
Sîm ü zerden olmış idi cümlesi

37a

785 Didi kim bu deñli mâl bir kimsede³⁸³
Görüben işitdiñiz mi dünyede

Didiler kimse işidüp görmedi
Kimseniñ bu sırra ‘aqlı irmedi

Didi Mekke ulularına biliñ
Siz benim bu sözüme şâhid oluñ

Didi bu gördügiñiz hayli haşem
Çul halâyık mâlı mülk ü muhteşem

Bu çadar deve çatır mâl u tavar
Heb Muħammed’iñdurur her ne ki var

790 Bilüñüz bu işi böyle işledim
Çamusın Muhammed’e bağışladım

³⁸⁰ Vezne uymuyor.

³⁸¹ hecinler: hecin MN

³⁸² çatırlar: çatırlar zeyyin MN

³⁸³ mal bir kimsede: malı kimsede MN

Nice diyesiz Muhammed'e faķır
Ya'ni rızķı mâlı yok bedr-i münîr

Destgîr oldu aña Rabb-ı celîl
Dostları Őad oldu dūŐmeni melîl

Ger bu 'âlem halkı dirse Şubh u Şâm
Medh olunsa haŐra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ Şafâ
Vir Şalavât ber-resûl-i Muştafâ

795 EŞ-Şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Nebiyyü'r-rahme
EŞ-Şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Nebiyyü't-tevbe

37b

EŞ-Şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hârîsü
EŞ-Şalât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Ma'lûmü

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün
Bular hoş hâl ile dirlik dirildi³⁸⁴
Nice eyyâm bu hâl üzere oldu

Hâdîce'den hem iki oğlı oldu
Biri Őâsım birisi Fâhir idi

Ruķiyye ÜmmügûlŐüm Zeyneb ey yâr
Ki kızlar idi Fâtıma'yla bunlar

³⁸⁴ Bular hoş hâl ile dirlik dirildi: Bular çok hâl ile derlik derildi MN

800 'Alî'niñ Fâtıma oldı naşîbi
Ruqıyye Ümmügülsüm ey habîbi
Ki 'Osmân'a virild'ikisi anıñ
Birisi hem³⁸⁵ Ebu'l-'As'a o cânıñ

Matla'ı Şemsi Risâlet³⁸⁶
Resûlüñ yaşı irdi çünki kırğa
Ki ma'lûm ola tâ kim iki fırğa

Giyerdi gâhi beyâz gâhi ahmer
Sözi sükker yüzi gül lebi kevşer

Mu'în idi aña Rabb-i kerîmi
Görenler sever-idi bi'z-zarûri

805 Kaçan bir yola uğrasa o server
Koğardı üç güne dek misk ü 'anber

Be-gâyet hûb-idi hüsni vü hulqı
Müsaħħar kılmış-idi cümle halkı

38a
Anıñ gölgesi düşmez idi yere
Kamu cismi anıñ nûr idi zîrâ

Şacı düşse oda hem yanmaz idi
Siñek cismine asla qonmaz idi

İderdi dâ'ima zikr-ile tâ'at

³⁸⁵ hem: - MN

³⁸⁶ Matla'ı Şemsi Risâlet: - YNA, YNB

Gice ancağ uyurdu iki sâ'at

810 Gehî ğamgîn olurdu ğâhi handân
Gehî ğuśśalanurdu ğâhi ŧâdân

Gehî ħalvet idüp kııurdu 'uzlet
Bulurdu rûhî anıñ Ħağğ'a vuślat

'İbâdet zıkr ü tâ'at³⁸⁷ dâ'im işi
Gehî ağardı turmaz gözi yaşı

Çığardı ol Ħirâ tağına dâ'im
Yimezdi nice ğün olurdu ŧâ'im³⁸⁸

Gehî üç ğünde bir yer etmegi aş
Mübârek bağırına hem³⁸⁹ bağladı taş

815 Ki³⁹⁰ ister idi o tağda murâdı
Murâdı ol idi Allâhü Ħâdî

Risâlet gelmeden düşde bilürdi
Murâdı ne ise ma'lûm olurdu

Şu resme Ħağğ'a tâlib olmuş idi
Mübarek beñzi ğül-veş ŧolmuş idi

38b

³⁸⁷ tâ'at: tâ'at idi YNB

³⁸⁸ Yemezdi nice ğün olurdu ŧâ'im: Yimezdi bir iki ğün olurdu ŧâ'im YNA, YNB

³⁸⁹ hem: - MN

³⁹⁰ ki: kim MN

Görüp Hâmza anıñ hâlin qayurdı

Varup 'Atıke'ye bu hâli sordı

'Atıke'ye didi kim ey qarındaş

Muhammed yimez³⁹¹ olmuş etmek ü aş

820 Niçün döndi anıñ qaddi hilâle

Hemân gül beñzi solmuşdur revâne³⁹²

Muhammed'den idin³⁹³ didi su'âli

Size söyler ne ise şimdi hâli³⁹⁴

Didi kim yâ Muhammed hâliñiz ne

Hilâl olmuşsınız ahvâliñiz ne

Şu gül beñziñ niçün solmuş hemân³⁹⁵

Niçün olmuş gözün yaşı revân³⁹⁶

Eger³⁹⁷ kimse seni incitdi ise

Deyü vir baña anı nitdi ise³⁹⁸

825 Neler³⁹⁹ kılam aña sen bir göresin

Qulağınca idem her bir yaresin

³⁹¹yimez: yimez içmez MN

³⁹²revâne: fâne MN

³⁹³İdin: idüp MN

³⁹⁴Size söyler ne ise şimdi hâli: Size eydürür ne ise hâli YNA, YNB

³⁹⁵Vezne uymuyor.

³⁹⁶Vezne uymuyor.

³⁹⁷Eger: Eger bir MN

³⁹⁸Nitdi ise: ne etdi ise MN / qande ise YNB

³⁹⁹Neler: Ne MN

Didi ‘ammusın’ey yâr-ı vefâdâr
Ki ben olmamışım hiç kimseden zâr

Baña kâr eyledi ‘aşq-ı ilâhî
Ki oldur pâdişâhlarıñ ilâhî⁴⁰⁰
Anıñ ‘aşkı ile döndüm hâzâne
Anıñçün yaşım olmuşdur revâne

39a

830 Ki hergiz yoqdur elde ihtiyârım
Dükendi qalmanı şabrım qarârım

İşitdi bu sözi ol behlûvân çün
Didi kim yârıñ olsun ferdi bî-çün
Görürler idi andan çok kerâmet
Bilürdi çün nübüvvetden ‘alâmet

İder Hâqq müşkilin düşinde ilhâm
Hemîn zâhir⁴⁰¹ gibi olurdu i‘lâm

Hîrâ tağına varırdı hem ekşer
Olurdu tağ anuñ ile münevver

835 İderdi tağ üzerinde ‘ibâdet
Ki dâ’im böyle idinmişdi ‘âdet

Resûlullâh meger günlerde bir gün

⁴⁰⁰Ki oldur pâdişâhlarıñ ilâhî: Kim oldur pâdişâhlar pâdişâhı MN

⁴⁰¹zâhir: tâhir MN

Ĥîrâ tağında oturmuş idi çün

Buyurdı ol sa‘at Allâhü Ĥâdî
Didi Cebrâ‘il’e kim yâ ‘ibâdî

Yüri irgür habîbime risâlet
DaĤi Ķur‘ân‘la Ķıl aña işâret

Dine da‘vet idüben ĥâs u ‘âmı
‘Ayân itsün ĥelâli vü ĥarâmı

840 ĤâĶ‘iñ emri-ile⁴⁰² Cebrâ‘il indi
O sâ‘atte Ĥîrâ tağına Ķondi

39b

Resûlullâĥ inerken gördi anı
Be-gâyet ĥavf idüben ĶorĶdı cânı

Didi iĶrâ‘ didi bilmem Ķırâ‘et
Ben ümmîyem nedir bilmem ‘ibâdet

Kim iĶrâ‘ şuresini ta‘lîm itdi
Ne kim ĤâĶĶ emri anı⁴⁰³ ma‘lûm itdi

Didi var ĥalĶı dîne da‘vet eyle
Ne kim ĤâĶĶ emri varsa⁴⁰⁴ anı söyle

845 OĶu Ķur‘ân‘ı emri neĥyi bildir

⁴⁰² emri-ile: emriyle YNA, YNB

⁴⁰³ emri anı: emrini YNA

⁴⁰⁴ varsa: var ise MN

Ki ta'îm eyle halka Hâk'ı bildir

O kim emrin tutar cennet anıdır
Şu kim münker⁴⁰⁵ işler mihnet anındır

Hâk'ın emri-ile cennet cehennem
Olurlar her biri ehline⁴⁰⁶ hemdem

Senin yüzün suyuna yâ Muhammed
Bolisardır⁴⁰⁷ kamu ümmetini rahmet

Çopacağdır âhir yevmül-kiyâmet
Senin ola kamu halka şefâ'at

850 Nebîler ü velîler halk-ı 'âlem
Şefâ'at uma senden cinn ü âdem

Ki⁴⁰⁸ bî-çâre vü kim peyk-i celîlem
Hâk'ın Resûliyetim⁴⁰⁹ vü Cebrâ'ilem

40a
Hemîn ol dem Cebrâ'il gâ'ib oldı
Hâbîbullâh turup evine geldi

Hâdîce görüp anı karşı vardı
Be-gâyet şâd Resûlullâhı gördi

⁴⁰⁵ Münker: - YNB

⁴⁰⁶ ehline: ehli anda MN

⁴⁰⁷ Bolisardır: olısardır YNB

⁴⁰⁸ Ki: ki ben YNA, YNB

⁴⁰⁹ resûliyetim vü: resûli vü MN

Nübüvvet nûrı alnında belürmiş
Şanasın eydürür kim şu'le virmiş

855 Hâdıce didi aña yâ Muhammed
Ki beñzer⁴¹⁰ saña virilmiş risâlet

Didi kim yâ Hâdıce Hâk Te'âlâ
Risâlet virdi baña Hâk Te'âlâ

İşidüp nice kıldı⁴¹¹ şükr-i Yezdân
Ne diyem baña ta'lîm it firâvân

Şehâdet kelimesin ta'lîm itdi
Ne kim buyurdi ise anı tutdi

Meysere itmiş idi aña ikrâr
Şehâdet idüben eyledi tekrâr

860 Ki muntażır idiydi⁴¹² bunca zamân
Bilüben nâ'il oldum şimdi el-ân

Dir idim yâ İlahî ben görem mi?⁴¹³
Risâletine 'ömri irgürem mi?⁴¹⁴

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ülün
Didi kim görmişem elhamdü-lillâh

⁴¹⁰ beñzer: beñzersin MN

⁴¹¹ Kıldı: - YNB

⁴¹² İdiydi: olmuş idim YNA, YNB

⁴¹³ Dir idim yâ İlahî ben görem mi?: Dir idi kim yâ İlahî ben göremem mi? MN

⁴¹⁴ İrgürem mi?: irgüremem mi? MN

Bu güne irmişem⁴¹⁵ elhamdü-lillâh

40b

Çamu tâcı vü tahtı mülkü mâlı
Yolına virmişem elhamdü-lillâh

Muhammed Muştafâ nûrı Hudâ'nıñ
Dînine girmişem elhamdü-lillâh

865 Cehennemden be-ğâyet havf iderdim
Halâs oldum hele⁴¹⁶ elhamdü-lillâh

Yarın varılcağ cennet-i 'adne
Bugünden varmışam elhamdü-lillâh

Çamu ümmetlerinüñ anasıyem⁴¹⁷
Ki Fahr-i 'âlemi bulmuşam elhamdü-lillâh⁴¹⁸

Yarın maşşerde hem evlâdlarıma
Şefâ'at iderem elhamdü-lillâh

Hudâ'ya hâmd olsun bî-nihâye
Ki kadre irmişem elhamdü-lillâh

870 Niçeler zehrin içerler bu dehrin
Nebâta irmişem elhamdü-lillâh

Ki ben tâlibem çokdan beridenki⁴¹⁹

⁴¹⁵ Bu güne irmişem: bahri cennete bugün irmişem YNB

⁴¹⁶ Kafiye uymuyor.

⁴¹⁷ Bu beyit: - MN

⁴¹⁸ Vezne uymuyor.

Ki⁴²⁰ vâsıl olmışam elhâmdü-lillâh

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün
Ger bu ‘âlem hâlkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşra dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber-resû-i Muştafâ

41a

Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Şehîrî
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Şâhidü

875 Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Şehîdü
Eş-salât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Meşhûdü

Mefâ‘lün / Mefâ‘lün / Fe‘ülün
Ki bir ruhbân var-idi adı Varğa
Ki nâmı tolmuş idi Şâm u Şarğ’a

Hâdîce didi aña işbu hâli
Muhammed’den işitdügi mağâli

Hîrâ tağında neye irdüğini
Ki Cebrâ’il-i anda gördüğünü

İşidüp Varğa çün kim bildi anı
Didi buldum cihânda rûh-ı şânî

880 Didi elhâmdü-lillâh toğmuş ol mâh
Zirâ Tevrât içinde anı Allâh

⁴¹⁹Beridenki: beriden MN, YNA

⁴²⁰Ki: - YNB

Çamu na‘tın şıfâtın söylemişdir
Aña Allâh hâbîbimdir dimişdir

Anıñ ümmeti tolısar cihâna
Aña münkir olanlar oda yana

Ki andan soñra hayl’eglendi Cibrîl
Belürmedi ki vahy indirmedi bil⁴²¹
Ki bir gün Cebrâ’il Allâh⁴²² selâmın
Getürdi Ahmed’e Hâkq’ın kelâmın

41b

885 Didi Rabbiñ selâm ider sañ’ey cân⁴²³
Melâlini⁴²⁴ gider ol şâd u handân

Aña Müddeşir sûresini bil didi ol⁴²⁵
Nüzûl idüpdi⁴²⁶ ol da‘vete meşgûl

Olasın şimden girü server⁴²⁷
Ki sensin çamu cinn ü inse rehber

Ebû Bekir meger kim ol zamânda
Ticâretdeydi vahy indügi demde

Ticâret itmegi’çün Şâm’a irdi
Ki anda bir gice düşünde gördi

⁴²¹ bil: - MN

⁴²² Allâh: Allâh’ın MN

⁴²³ san’ey cân: nûr-ı cihân MN

⁴²⁴ Melâlini: melâleti MN, YNB

⁴²⁵ Bil didi ol: bil ol YNA / bil ol nüzûl YNB / Vezne uymuyor.

⁴²⁶ İdüpdi: idüp didi MN, YNB / nüzûl: - YNB

⁴²⁷ Vezne uymuyor

890 İner ay u güneş konar dizine
Muî' olurlar ne kim dirse sözine⁴²⁸

Libâs geydirdi güneş ile aya
Uyanur 'âşık oldu meh-liqâya

Furup ta'bîr için ruhbâna vardı
Düşün şerh eyleyüp ta'bîri sordu

Didi ruhbân aña kıandan gelürsin
Mekânîñ ne yerde kıanda olursun⁴²⁹

Didi kim Mekke şehridir mekânım
Ebû Bekr añılur adım ü şanım⁴³⁰

895 Didi iki cihânîñ⁴³¹ serverinüñ
Dañi âhir zamân Peyğamberinüñ

42a
Olısardır anuñ adı Muhammed
Ki şarq u⁴³² ğarba deñli tola ümmet

Qopısar Mekke şehri içre ol mâh
Gelecek vaqti oldu inşâ'allâh

Cemî'-i halk kıatında ol uludur

⁴²⁸ Vezne uymuyor.

⁴²⁹ Vezne uymuyor.

⁴³⁰ añılur adım: idülür adı YNA, YNB

⁴³¹ cihânîñ: cihân MN

⁴³² şarq u: şarqa MN

Ħaḳ'ıñ atında âyet sevgilüdür

Anıñ'çün yaradupdur Ħaḳḳ cihânı
Daḫi ħûrı usûrı vü cinânı

900 Yazup Tevrât içinde anı Allâh
amu 'âleleriñ Raĥmânı Allâh

Dimişdir kim Muhammed ĥâs ulumdur
Ħâbîbimdir be-âyet mabûlumdür⁴³³
Daḫi hem ehl-i İslâm'a ola mâh
Vezîri olasin sen inşâ'allâh

İki 'âlemde olasin aña yâr
Hemîşe olasin yâr-ı vefâdâr

Ebû Bekir işitdi vü sevindi
Tesellîsin buluben girü döndi

905 Dönüp şâm'dan gelüp hem Mekke'ye ol
Olurdu bu düşün fikrine meşul

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
Ger bu 'âlem ĥalkı dirse şubĥ u şâm
Medĥ olunsa ĥaşra dek olmaz tamâm

42b

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

⁴³³mabûlumdür: mabûl ulumdur MN

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Beşîrû⁴³⁴

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Neẓîrû

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Münzîrû⁴³⁵

Eś-salât ü ve's-selâmü 'aleyke yâ Nûru

Aĥvâl-i Aĥkâm-ı Teblîġ-i Risâlet Boldı

Muĥammed Aleyhi's-salâtü Ve's- selâm⁴³⁶

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

910 Çünki irişdi Muĥammed'e risâlet bil iy cân

Da'vet itmek-ile meşġûl oldu sultân-ı cihân

Didi Ebû Bekr'e Muĥammed muştuluġ olsun saña⁴³⁷

Baňa virmişdür risâlet lutf idüp ol Müste'ân

Pes Ĥîrâ taġında mâ-vâġi' ne ise şerĥ idüp

Baňa gönderdi risâlet Tañrı ĥaġķı-çün inân

Çün Ebû Bekr işidüp didi aña ey seyyidim

Çünki Peyġamber olasın ġanı mu'cizâtı şân

Didi düşüni Ebû Bekr'iñ niçesi gördigin

Hem mu'abbir anı nice ta'bîr itdügin beyân

43a

⁴³⁴Bu beyit : - YNA

⁴³⁵Bu beyit : - YNA

⁴³⁶Aĥvâl-i Aĥkâm-ı Teblîġ-i Risâlet Boldı / Muĥammed Aleyhi's-salâtü Ve's- selâm: - YNA,

YNB

⁴³⁷Vezne uymuyor.

915 Çün Ebû Bekir işidüp gördi andan⁴³⁸ mu‘cize
Şıdķ-ile îmân getürdi oldı mü’min müslimân

Anıñ ardınca ‘Alî îmâna geldi şöyle bil
Dañi Zeyd ile Zübeyr ‘Osmân getürdiler îmân

‘Abdurrahman Talha hem Sa‘d bin Vaķķâs geldiler⁴³⁹
Biri Fehhâs şıdķ-ile îmân getürdiler hemân

Her biri bir mu‘cizât görüp müselmân oldılar
Dañi hem îmâna geldi Ĥamza-yı şâhib-ķırân

Ehl-i îmân cümlesi otuz toķuz olmuş-idi
Gizl’iderlerdi ‘ibâdet bir mağarada hemân

920 Didi Ebû Cehl bu sırrı vardı⁴⁴⁰ ‘Ömer ķatına
43b
Ĥazret-i Peygamber içün gör ne söyler ķaltabân

Dirmiş indirdi Ķur’ân’ı baña Cibrîl-i Emîn
Baña uyuñ benim ol Peygamber-i âñir zamân

Sîhr-ile dönderdi niceleri hem⁴⁴¹ dîninden ol
Ĥalkı şayd⁴⁴² itmek içün düzmişdürür fitne yalân

Şimdi anıñ dînine giren kişi var erba‘în
Her birini şerh idüp didi fülân u bin fülân

⁴³⁸ Andan: - MN

⁴³⁹ Vezne ymuyor.

⁴⁴⁰ vardı: varup MN

⁴⁴¹ hem: - YNA

⁴⁴² Şayd: şad YNB

Ben saña yüz deve virem dahi yüz⁴⁴³ oğğa gümüş
Öldürüp ol serveri bir lahza⁴⁴⁴ virme emân

925 Bu sözi ‘Ömer işitdi kaçıyup turur hemîn
Atına bindi silâhın aluben⁴⁴⁵ oldı revân

44a

Gördi ol mağarada bunlar namâz kılar kamu
Sûre-i Fâhâ oğınur diñledi ol pehlüvân

Didiler kim yâ Muhammed hâzır olmuşdır ‘Ömer
Budurur kaçdı anıñ kim kese başlar döke kan

Çaldırup elin du‘â kıldı Resûlullâh hemîn
Didi yâ Rabbi ‘Ömer’le eyle dîni câvidân

Ol sa‘at ditredi ‘Ömer’iñ eli vü ayağı

Fâkati tâk oldı beñzi güyâ kim oldı hâzân

930 Didi kim çalmanı şübhem sen Resûlisin Hâk’iñ
Sıdık-ile îmân getürüp dîne girdi ol zamân

Dîne girdigin görüp gâyet sevindi Muştafâ

44b

Dañi Aşhâb sevinüp tekbîr itdiler şâdumân⁴⁴⁶

Didi ‘Ömer yâ Muhammed nice pinhân olasın

Žâhire çık dîne da‘vet eyle bu halqı ‘ayân

⁴⁴³ yüz: - MN / Oğğa: vaqiyye YNB

⁴⁴⁴ lahza: lahza aña YNA

⁴⁴⁵ aluben: alup MN

⁴⁴⁶ Vezne uymuyor.

Çıkdı andañ soñra dîni âşikâre eyledi
Lutf-ile da‘vet ider her birini ol ‘âli-şân

Dir Ebû Cehl ‘Ömer’e kim ıanı⁴⁴⁷ ğayret yâ ‘Ömer
Yâ nice uydun aña sen ıanı bunca ad u şân

935 Dir Ebû Cehl’e ‘Ömer kim şübhe yoııdur aña hîç
Ol Resûldür Fahr-i ‘âlemdir aña yoııdur ğümân

Anıda⁴⁴⁸ ğörmez misin bir aı bulut dâ’im anıñ
Nereye ğiderse olur üzerine sâye-bân⁴⁴⁹

45a

Her ki⁴⁵⁰ ümmet oluben aña tutarsa sünnetin
Bî-ğümân anıñ içündür hûri ğılmân u cinân

Çünkü ğünden ğüne artdı ümmeti hem şer‘-i dîn
İnsü cin oldı müşerref hem zemîn ü âsumân

Çekmedi küffâra Mekke’de kılıç dökmedi ıanı
Soñra Medîne’ye varup eyledi anda mekân

940 Sevdiler ehl-i Medîne oldı cümle tâbi‘în
Mu‘cizâtın zirâ heb itmişler-idi imtiâhân

Didi Cibrîl⁴⁵¹ yâ Muhammed her ki îmân hil‘atin

⁴⁴⁷ ıanı: ıanı bunca MN

⁴⁴⁸ anı da: mâbeni üzre MN

⁴⁴⁹ sâye-bân: sâyibân YNA

⁴⁵⁰ ki: kim MN

Da'vet eyle gimez ise katl idüp virme emân

Fahr-i 'âlem pâdişâh oldu vü dört yâr-ı vezîr

45b

Biri Ebû Bekir 'Ömer 'Oşman 'Alî kâmurân

Anda mescidler yapuben kıldılar beş vaqt namâz

Cebrâ'il geldi⁴⁵² buyurdu kim Bilâl ide ezân

Cum'a gün hutbe okurdu bir direge dayanup

Dâ'im öyle 'âdet⁴⁵³ idinmiş-idi ol mihrîbân

945 Didi aşhâb yâ Resûl minber yapalım size bir

Hutbeyi kimi işidir kimi işitmez iy cân

Soñra bir menber yapıldı çıktı üstüne Resûl

Hutbeye başladı okuyaydı ol ey nev-civân⁴⁵⁴

Gördiler kim mescid içre şopdı feryâdı anıñ

Ol direk yarılup itdi nevâha vü âh u figân⁴⁵⁵

46a

İndi minberden Resûl şıgar eli-ile anı

Sâkin oldu ol direk evvelki gibi hemçünân

Cümle aşhâb gördiler tekbîr şalât⁴⁵⁶ getürdiler

Hutbeyi minberde okudu yine şîrîn dehân

⁴⁵¹ Cibrîl: Cebrâ'il MN, YNB

⁴⁵² geldi: - MN

⁴⁵³ 'âdet: 'ibâdet YNB

⁴⁵⁴ Okuyaydı ol ey nev-civân: okudu bil ey nev-civân MN

⁴⁵⁵ vü âh u figân: vâh u figân MN, YNB

⁴⁵⁶ şalât: şalavât YNA, YNB

950 Anı işidüp nice kâfirler oldı müslimân
Dañi nice mu‘cizât görüp nice bân oğlı bân

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün
Ger bu ‘âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa hâşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber-resûl-i Muştafâ

Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Rasûlallâh⁴⁵⁷
Eş-şalât ü ve’s-selâmü ‘aleyke yâ Habîballâh

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün
954 Oğuyanı yazanı yazdıranı⁴⁵⁸
Rağmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

46b⁴⁵⁹

Muhammed Muştafâ sallallâhü ‘aleyhi vesellem bir gice ‘Âişe’den gayrı hâtun-ile yatdı şabah ‘Âişe’ye geldi ve ta‘âm istedi ‘Âişe razıyallâhu ‘anhâ ayıtdı gayrıları ile muşâhabet idersin ta‘âmı bende-mi istersiniz didi Resûlullâh sallallâhü ‘aleyhi ve sellem mütehayyız oldı ba‘de qarâr itmedi mescide geldi ‘Âişe razıyallâhü ‘anhâ men‘ine kaçd itdi men‘ idmedi ba‘de ‘Âişe razıyallâhü ‘anhâya ziyâde guşsa ‘arız oldı bu hatta bu arada Cebrâ’il ‘aleyhisselâm geldi cennetden bir tas bal getürdi balıñ üstünde bir kııl var idi ba‘de Resûl (47a) ‘aleyhisselâm her bir gün bu bal üzerine bir hikâyet söyleñ andan yiyelim didi evvel Ebû Bekir eydür Peyğamber nûrı dürlüdür bu tasdan Peyğamber ile söyleşmek tatlıdur bu baldır Peyğamber sünnetini yerine getürmek nicedir işbu qalden ‘Ömer razıyallahü ‘anhâ eydür îmân nûrı nûrludur işbu tasdan îmân

⁴⁵⁷ Bu beyit: - YNA, YNB

⁴⁵⁸ Yazdıranı: yazanı diñleyeni yazdıranı MN

⁴⁵⁹ Bu kısım: - YNB, MN

getürmek tatludur işbu baldan îmân ile dünyadan gitmek nicedir işbu kıalden
'Oşman razıyallâhü 'anh eydür Kıur'ân nûrı nûrludur işbu tasdan

Kıur'ân okumağ tatludur işbu baldan Kıur'ân buyruğunu tutmağ nicedir işbu
kıalden 'Alî razıyallâh eydür konuğ (47b) nûrı nûrludur iş bu tasdan koğla yemek
tatludur işbu baldan konuğ hâtırı yerine getürmek nicedir işbu kıalden 'Âişe
razıyallâhü 'anhâ eydür hâl nûrı nûrludur işbu tasdan hâl ile söyleşmek tatludur
işbu baldan hâl kıulluğı yerine getürmek nicedir işbu kıalden Fatıma razıyallâhü
'anhâ eydür kıız oğlan nûrı nûrludur işbu tasdan anası atası sevse tatludur işbu
baldan kıız oğlan 'aybın hâtmine degse nicedir kıalden Resûl-i Ekrem şallallâhü
'aleyhi ve sellem eydür ümmet nûrı ile nûrludur işbu tasdan ümmet için şefâ'at
eylemek tatludur (48a) işbu baldan ümmet için şifâ kıabûl olmağ nicedir işbu
kıalden

Fî Beyân-ı Nazm-ı Naşîhat⁴⁶⁰

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Kimiñ bünyâdını gördiñ ki 'âlemde harâb olmaz
Ya bir bağıri ciger var mı bu oddan hiç kebâb olmaz

Yigitlige mağrûr olup unutma ölümü zinhâr
Nice etfâl görmişsin ecel irer ki meşâb olmaz

Varacak yiriñiz eyleki gâyet târ-ı žulmetdir
Žiyâ bundan iletmezsen ol evde nûr-ı tâb olmaz

Olar kim dâr-ı dünyâda anıñ kaydını görmişdir
Sa'âdetlü kıûl anlardır ki ol evde 'azâb olmaz

- 5 Kıara toprağ olup dilleri çürüyüp ki lâl olmuş
Birine kim su'âl itsek saña andan cevâb olmaz

⁴⁶⁰ Bu bölüm: - YNA, MN

Ne deñlü sevgüli yârin olursa atına varsan
Aña biñ kez nidâ ılsañ saña bir kez cevâb olmaz

Eyâ mü'min ne gâfilsin ki bunca söz e er kılmaz
Zirâ hiç bir işin yok kim saña andan 'itâb olmaz

Ey yârenler benim gönlüm benimle o cudâ eyler
Na ihât vir rim almaz muhâlif fi'iller eyler

Delâlet eylerim hayvân bunun  erre döner bakmaz
Uyar ađvâ sine nefsin baña mekrile al eyler

10 açan 'aqla uyar ise  alâ meyil ider bir dem
Döner nefsi-ile yari ur bu 'akla ıtâl eyler

açan nefsiyle  ulh olsa nedir ise anı i ler
Ara yirde bu ben bî-âre'yi hasru pâk eyler⁴⁶¹

Bular her ne günâh itse yazarlar benim adıma
Ara yirden ıkar anlar Hudâ benden su'âl eyler

'İbâdetde benim nefsim nisâlardan dañi kemdir
Velî g r ne hayâsız ki da'vâyı recâ eyler⁴⁶²

atî hayrâtı zârım ki nolırsar bilmedim hâlim
Aña beñzer ki büyükler bu k b addimi dal eyler

15 İlâhî be eriyyi me r rından bu  eytânın halâ  it kim⁴⁶³
Yoluma hubbu dünyâyı urar tuzak hayâl eyler

⁴⁶¹ Vezne uymuyor.

⁴⁶² Vezne uymuyor.

⁴⁶³ Vezne uymuyor.

İnanma dünyâ kavline ki ‘ahdine vefâsızdır
Yalan söyler seni aldar ki fâsiddir vefâsızdır

Eger zerrîn libâsla seni zeyn itseler aldanma
Zirâ kim bir ton biçilür kim neki yoğdır yakasızdır⁴⁶⁴

Seni kimdir didi belki saña mekrile al eyler
Nice seniñ gibi şahsa seni kimdir hâyâsızdır

Eger sırça sarây içre beslerise inanmağıl
Zirâ bir dâra alınisar çapusu yoğ bacasızdır

20 Riyâ ile ‘amel kılsañ anı sen tâ‘at sanma⁴⁶⁵
‘İbâdet aña dirler ki hâlisdir hem riyasızdır

Şular kim dünyâ çirkine be-gâyet hırs ile düşdi
Elin çekmiş ahiretten ümidi yoğ recâsızdır

Gel imdi varise ‘aqlıñ bu dünyâya gönül virme
Zirâ bu bir marazdır kim ‘ilâcı yoğ şifâsızdır

Cihânıñ cevrine şabr it yekin feryâd-ı zâr itme
Kimi gördiñ bu dünyâda ki cevri yoğ cefâsızdır

Kaçan bir kimse’yi görseñ ki gâyet şâd-ı huzzemdir
Sen anı sanmağıl ki bir belâya mübtelâsızdır

⁴⁶⁴ Vezne uymuyor.

⁴⁶⁵ Vezne uymuyor.

25 Eyâ gâfil yine sen seniñ için ümîdin gitmeyesin Hâk' dan⁴⁶⁶

Zirâ 'âlemde kim vardır ki cürmi yok hatâsızdır

Fî Beyân-ı Niyyet⁴⁶⁷

Bismillâhirrahmânirrahîm

Niyyet eyledim delâ'ilü'l-ğayrât okumağa ki yâ Rabbi benim eyledigim kebâ'ir ve sağâ'ir günâhlarımı mâ teğaddem ve mâ te'aħħar 'afvu ve mağfîret idüp günâhımdan beni pâk eylesesin daħi dünyâda gamdan vehmden ve musibetlerden beni şağlayup a'dâ'i dîn ve hâsidlerden ve münâfıqlardan ve şerlerinden ve zarar ve hâterlerden ve ziyanlardan ve 'azâb-ı kabirden emîn eyleye yâ Rabbi yavuz dilden ve gözden hîfz idesin ve daħi şeytân şerrinden ve 'askeri şerrinden ve vesvesesinden ve âdem oğlanı şeytânî şerrinden ve 'azâzil zürriyyeti şerrinden hîfz eyle yâ Rabbi ve şihhat-i beden ve 'âfiyet ve şifâ'-i emrâz ve dünyâmı ve âhîretimi ma'mûr kıluvîr ve devrânîñ şerlerinden ve fitnesinden ve zamânîñ nikbetinden emîn eyle ve keşret-i yemînden ve keşret-i gıybetden ve keşret-i kelâmdan ve mâlâya'niden berî eyle yâ Rabbi ve her ne için şalavât-ı şerifi okusam ve Hâzret-i Muħammed 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm hâzretleriniñ rûh u pâklerine teblîğ eyle bu niyyet üzerine niyyet eyledim yâ Rabbi sen şabûl eyle ve 'amel-i sâlihler müyesser eyle âmîn yâ mu'în ve'l hâmdülillâhi rabbil-'âlemîn

⁴⁶⁶ Vezne uymuyor.

⁴⁶⁷ Bu bölüm: - YNA, MN

SONUÇ

Hız. Hatice, Hız. Peygamber'in ilk hanımı ve mü'minlerin annesi olarak müslümanlar için çok önemli bir şahsiyettir. Bu çalışmayla onunla alakalı yazılmış hem 47 varaklık yazarı belli olmayan bir mesneviyi, hem de onunla alakalı yazılmış yedi adet yazma eseri ortaya koymuş olduk.

İlk olarak çalışmamızda bahsettiğimiz yazma eserlerden hareketle, yazma eserlerde Hız. Hatice ile ilgili birçok ayrıntılı bilgi verildiğini ve bu bilgilerin kaynaklarda verilen bilgilerle örtüştüğünü gördük. Aynı zamanda şairlerimizin onunla alakalı birçok mesnevi kaleme aldığını ortaya koyduk.

Çalışmamızda özet bir şekilde verdiğimiz Türkiye'deki Hız. Hatice ile ilgili yapılan çalışmalardan hareketle Türkiye'de onunla alakalı bir hayli çalışma yapıldığını, bu çalışmaların da tek bir türle sınırlı kalmayıp tez, makale ve kitap gibi muhtelif türlerde olduğunu ortaya koyduk. Bu da müslüman yazarlarımızın onu ne kadar çok sevdiklerinin ve önemsediklerinin önemli bir göstergesidir.

Çalışmamıza kaynaklık eden 47 varaklık mesnevi ve hakkında bilgi verdiğimiz diğer mesnevilerde Hız. Hatice'nin hem İslamiyet öncesi hayatı hem de Hız. Peygamber'le tanışıp müslüman bir kadın olduğu dönemdeki hayatının anlatılmasından dolayı hayatının iki dönemini de bir arada görme imkânı bulduk. Hız. Hatice'nin sadece İslamiyetten sonraki dönemde değil, İslamiyet öncesi dönemde de çevresinde dürüstlüğüyle, güzel ahlakıyla, asaletiyle ve ticaretteki başarısıyla örnek bir hanım olduğunu gördük. Aynı zamanda bu mesnevideki Hız. Hatice ile ilgili bahsedilen vasıfların çalışmamızda bahsettiğimiz diğer yazmalarda da aynı şekilde veya birbirine çok yakın olduğunu gördük.

Yine çalışmamıza kaynak teşkil eden mesneviyi üç adet nüshasıyla okuyup inceledik. Bu nüshalar arasında çok büyük farklar görmedik. Fakat mesneviden sonra şairlerin kaleme aldığı manzum ve mensur kısımlarda önemli farkların olduğunu ortaya koyduk.

Netice olarak Hız. Hatice Hız. Peygamber'in ilk hanımı, ilk müslüman, Hız. Peygamber'i canından çok seven, hayatını O'na adanmış bir hanım olarak, edebiyatımızda ve Türkiye'de özellikle hanımlar için örnek, abidevi şahsiyetiyle, yazarlarımıza ve şairlerimize ilham kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Ahmet Cemil, *Hız. Hatice*, Bahar Yayınları, İstanbul 2005.
- AKTAŞ, Hasan, *Çağdaş Türk Şiirinde Din Ve Tasavvuf*, Çizgi Kitabevi, Konya 2001.
- ASIMGİL, Sevim-ŞAHİN, Merve, *Kadın Sahabeler ve Muhteşem Kadınların Hayatı*, İpek Yayıncılık, İstanbul 2013.
- ALKAN, Seval, *Saadet Asrının Nurdan Anneleri Hanım Sahabeler*, Zafer Yayınları, İstanbul 2010.
- BURAK, Bekir, *Hız. Hatice Kadınlık Âleminin Sultanı*, Rehber Yayınları, İstanbul 2005.
- BURSALI, M. Necati, *Hız. Hatice-i Kübra*, Çelik Yayınevi, İstanbul 1993.
- BÜYÜKŞAHİN, Mehmet, *Hız. Hadice (Gül Devri-6)*, Muştı Yayınları, İstanbul 2012.
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Otto Yayınları, Ankara 2014.
- ÇUBUKÇU, Asri “Kasım”, *DİA*, İstanbul 2001, C. XXIV, s. 538.
- DEMİRYÜREK, Erol, “Bu Ümmetin Annesi: Hız. Hatice (r.anha)”, www.siyerinebi.com.tr (20.12.2014)
- DİLÇİN, Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.
- DAMLA, Nurdan, *Hız. Hatice ve Aşka Adanmış Bir Ömür*, Hayat Yayınları, İstanbul 2010.
- DERE, Nurgül, *Hanım Sahabeler / Asr-ı Saadetin İncileri*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2001.
- ERASLAN, Sibel, *Çöl / Deniz*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- ERDEMLİ, Kadriye, “Hız. Hatice”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, C. XLV, S. 1, s. 27-44.
- GARİP, Seda, *Gulâmî'nin Dasitân-ı Hadicetü'l-Kübrâ*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.
- GAZEL, Gülşen, *Gül Kokulu Annelerimiz*, Gündönümü Yayınları, İstanbul 2009.

-, *Yeryüzünün En Hayırlı Kadını Hz. Hatice*, Muştu Yayınları, İstanbul 2007.
- GÜLSEVİN, Gürer, BOZ, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitapevi, Ankara 2004.
- GÜZEL, Ahmet, “Hz. Hatice’nin Hz. Peygamberle Evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme”, *İSTEM*, 2012, C. X, S.19, s. 57-100.
- İBN-İ HİŞAM, Muhammed, *İslâm Tarihi, Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi*, Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul 1985.
- ERİŞ, Mustafa, *Peygamberimizin Hanımları / Müminlerin Anneleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 2009.
- HANIM, Fatma Şadiye, *Hz. Peygamber’in Sevgilisi Hazret-i Hatice*, Revak Kitabevi, İstanbul 2012.
- IŞIK, Havva Ergene, *Hanım Sahabeler*, Okul Yayınları, İstanbul 2003.
- İBN-İ İSHAK, *Sîretü İbn İshak*, thk. Muhammed HAMİDULLAH, Konya 1981.
- SARIÇAM, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB Yayınları, İstanbul, 2002.
- SÜER, Fatih Ramazan “Türkiye’de Hz. Hatice Çalışmaları” *Hz. Hatice Sempozyum Bildirileri*, (Editör: Ali Aksu), Sivas 2015, s. 137-143.
- ŞAKİR, Ziya, *Hz. Hatice*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2013.
- KALUÇ, Hasan, *Hanım Sahabelerin Hayatı*, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006.
- KANDEMİR, Yaşar , “Hatice”, *DİA*, İstanbul 1997, C. XVI, s. 465-466.
- , “Fatıma”, *DİA*, İstanbul 1995, C. XII, s.219-224.
- KARAHAN, Abdulkadir, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, “ İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dini Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammed”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980.
- KAZICI, Ziya, *Hz. Muhammed’in Aile Hayatı ve Eşleri*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.
- KARA, Hilal-KARA, Abdullah, *Annelerimiz*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008.

- KILIÇ, Ünal, *Mü'minlerin Annesi Sevgili'nin Sevgilisi Yâr-ı Rasûl Hz. Hatice-i Kübra*, Kayıhan, İstanbul 2015.
- MUHAMMED, Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çev. M. Said Mutlu, İstanbul 1966.
- ÖZKÖSE, Kadir (Editör), *Tasavvuf El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2014.
- ÖZKÖSE, Kadir “Tasavvuf Kültüründe Hz. Hatice” *Hz. Hatice Sempozyum Bildirileri*, (Editör: Ali Aksu), Sivas 2016, s. 107-119.
- PAÇACIOĞLU, Burhan, *Orta Türkçe*, Dilek Ofset Matbaası Sivas 2007.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- SABUNCU, Ömer, *Son Peygambere İlk İnanan İnsan Müminlerin Annesi Hz. Hatice*, Semerkand Yayıncılık, İstanbul 2012.
-, “Hz. Peygamber’in İlk Hanımı Hz. Hatice’nin Hayatı ve Kişiliği”, *Diyanet İlmi Dergi*, 2009, C. XLV, S. 2, s. 49-72.
-, *Hz. Peygamber’in İlk Hanımı Hz. Hatice’nin Hayatı ve Kişiliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2008.
- TAŞCI, Haticetül Kübra, *Hz. Peygamber’in Büyük Kızı Hz. Zeyneb’in Hayatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize 2012.
- TEMİZ, Ahmet Emin, *Hz. Hatice*, Cihan Yayınları, İstanbul 2010.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2000.
- TURSUN, Emine Kara, *Hazâ Kitâb-ı Hadicetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2010.
- ÖZDOĞAN, Kevser, *Hz. Peygamber’in Çocukları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013.
- ÖĞÜT, Sibel, *Hz. Peygamber Döneminde İslam’ın Yayılmasında Kadınların Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize 2013.

- URALER, Aynur, “Rukiyye”, *DÍA*, İstanbul 2008, C. XXXV, s.219.
- UYSAL, Mehmet, *Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.
- UYAR, Hasan Hüseyin, *Hz. Peygamber’in (sav) Ehl-i Beyt Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum 2013.
- YAVUZ, Serap, *Hz. Hatice*, Beyan Yayıncılık, İstanbul 1992.
- YILDIZ, Dursun Hakkı, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1990.
- YILMAZ, Ali, (Editör) *Türk- İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay. Ankara 2012.
- YILDIRIM, Muhammed Emin, *Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice*, Siyer Yayınları, İstanbul 2011.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Rahim ERARSLAN

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 03/ 12/ 1985 SUNGURLU

e-posta: rahim_1985@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2007
Yüksek Lisans		

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2009-2016	Millî Eğitim Bakanlığı	Öğretmen

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı

KPDS (.....) YDS (X) TOEFL (.....) EILTS (.....)